

STAD BRUGGE OPEN MONUMENTENDAG 2011 'CONFLICT'

zaterdag 10 september 2011
zondag 11 september 2011

BRUGGE
WERELDERFESSTAD

OPEN
MONUMENTENDAG
2011 BRUGGE

CONFLICT

10 & 11 SEPTEMBER

Woord Vooraf

Op zaterdag 10 en zondag 11 september vieren we de 23ste editie van de Open Monumentendag, het feest bij uitstek van het onroerend erfgoed. Het thema in 2011 is 'Conflict'. Onze rijke geschiedenis is gekruid met conflicten, oorlogen en twisten, tegenstellingen en ruzies, ontbering en miserie. Conflict wordt hier niet louter negatief benaderd, integendeel, na een conflict volgt meestal verzoening en ook dat levert nieuw erfgoed op.

Op deze Open Monumentendag 2011 wordt het onroerend erfgoed belicht dat rechtstreeks te maken heeft met gewelddadige conflicten zoals de stadspoorten, het Fort van Beieren of het voormalig militair ziekenhuis maar ook de monumenten van verzoening en herinnering zoals de militaire kapel, de Hof van Aurora en bepaalde graven op de centrale begraafplaats. Speciale aandacht gaat daarnaast uit naar het 'conflict van herbestemming' van monumenten en naar de confrontatie oude en nieuwe architectuur bij verschillende actuele realisaties.

De OMD-bezoeker kan in Brugge niet minder dan 27 sites ontdekken of kiezen tussen 20 activiteiten. Monumenten en landschappen, fietstochten, themawandelingen, tentoonstellingen en lezingen zorgen voor deze inblik op verleden en heden. Conflict wordt in een ruim historisch kader geplaatst.

In Brugge hebben we het hele jaar door aandacht voor het architecturale erfgoed maar het blijft belangrijk dit erfgoed ieder jaar opnieuw een weekend lang extra in de kijker te plaatsen op Open Monumentendag. Het publiek wordt zo nauwer betrokken bij het erfgoeddebat en krijgt voldoende stof tot nadenken aangereikt. Erfgoedzorg hoeft beslist geen strijdtoneel te zijn.

Ik dank heel van harte de deelnemende eigenaars en organisaties, de erfgoedpartners in Brugge, de vele vrijwilligers en de medewerkers van de eigen dienst monumentenzorg. Ik hoop dat deze 23ste editie een geslaagd veelzijdig erfgoedgedoezen mag zijn!

BR

GC

Behoud en beheer van de Werelderfgoedstad Brugge

Ik neem de gelegenheid te baat om naar aanleiding van OMD 2011 enkele bedenkingen neer te schrijven over de inzet voor het behoud en het beheer van de Werelderfgoedstad Brugge.

Brugge is een historische stad, Werelderfgoedstad. De derde stad van Vlaanderen met 120.000 inwoners en 3,5 miljoen toeristen. Elk dag is er een nieuwe uitdaging. Bewaren of vernieuwen. Bewaren en kunnen groeien. Hoe gedraagt een Werelderfgoedstad zich in de 21ste eeuw en hoe kan het evenwicht tussen bewoning en toerisme behouden blijven?

Onroerend erfgoed als cultuur. Discussies over sloop en nieuwbouw. Voor- en tegenstanders. Bezoek van Unesco en actiegroepen. Nergens zoveel controverse als in het historische Brugge. Brugge is uniek en mooi. Wie er woont, ziet het vaak niet meer. Andere centrumsteden benijden ons, maar doen ook wel eens smalend. Als schepen van ruimtelijke ordening wil je vooral plannen maken voor je stad. Elk plan is ook een verandering. Verandering stoot vaak op weerstand in een stad waar conservatisme hoogtij viert. Toch ben ik niet behept met een historisch complex en wil ik graag vernieuwing. Brugge is Bokrijk niet en absoluut geen museum. Brugge is een fantastische historische woonstad met een belangrijk onroerend patrimonium, maar waar ook veel te beleven valt. Volksfeesten, kunstenfestivals, tentoonstellingen maar ook veel musea en een hedendaags concertgebouw. Wat mooi en waardevol is, moeten we behouden. Wat niet waardevol is, kan worden gesloopt en worden vervangen binnen de context. Met een gepaste taal, liefst in een architectuur van deze tijd die aanvoelt als liefde voor de stad en zijn tijd overstijgt. Geen wit-zwart materie, maar een materie met veel nuances. Een gekleurd debat, dat ik niet uit de weg ga. De materie is zo complex en subtiel van aard, dat ik blij ben eens duiding te kunnen geven zonder in 'quotes' te moeten vervallen.

Brugge, een historische stad mag geen complex hebben. Men zegt wel eens neerbuigend dat Brugge een museum is. Of men stelt het voor als het Bokrijk van West-Vlaanderen. "Brugge, dat sluit om 18u00" is een gehoorde en misplaatste grap. Wie kent niet de roman van Rodenbach

“Bruges, la Morte”? Alleen in steden vind je de spanning tussen heden en verleden, tussen bouwen en slopen, tussen conserveren en renoveren. Willen we een stad zijn, dan mogen we die spanning niet ontluchten, maar moeten we ze integendeel omarmen. De bekroning door Unesco, mag geen stomp zijn waardoor we niet meer kunnen ademen en verstikken.

Brugge is Werelderfgoed sinds het jaar 2000. De stad telt heel wat beschermde monumenten (526), landschappen (3) en stadsgezichten (11). In de inventaris van het bouwkundig erfgoed zijn meer dan 3500 items opgenomen. De vandaag beschermde landschappen en panden in stadsgezichten vertegenwoordigen tien procent van het patrimonium van de binnenstad. Daarnaast zijn nog tal van panden gekend die niet voorkomen op inventarissen, maar die toch historisch of stadslandschappelijk waardevol zijn. Onze dienst voor monumentenzorg is hier zeer zorgvuldig en waakzaam. En de dienst voor monumentenzorg Brugge gooit in heel Vlaanderen hoge ogen. Elke erfgoedsspecialist kent haar verdiensten.

Concreet heeft de erkenning tot UNESCO werelderfgoed voor de stad een aantal voordelen. Deze situeren zich voornamelijk op toeristisch, historisch en cultureel vlak. Aan de erkenning zijn ook plichten gebonden, die soms gepercipieerd kunnen worden als een nadeel. Voor een actieve leefstad als Brugge is een goed evenwicht geen sinecure.

Stadsvernieuwing en stadsontwikkeling, ruimtelijke ordening en wonen in harmonie brengen met de zorg voor het erfgoed: ze vormen een uiterst moeilijke maar tegelijk boeiende uitdaging. Met veel bezieling stippelen we een nauwgezet en goed overwogen beleid uit. Men kan terecht besluiten dat de UNESCO-erkenning voor extra stimulansen zorgde in de conservering van ons waardevol erfgoed. Alleen al naar aanleiding van Brugge Culturele Hoofdstad van Europa (2002), werd twintig miljoen euro in de restauratie van onze openbare gebouwen

Toerisme Brugge © Patrick Monn

geïnvesteed.

Toch blijft er een spanningsveld bestaan tussen vernieuwen en conserveren. In 2010 kwam UNESCO onze West-Vlaamse hoofdstad inspecteren na een klacht van een actiegroep. Deze inwoners maken zich zorgen over de komst van een aantal nieuw projecten en vrezen dat deze de erfgoedwaarde van Brugge in gevaar zouden brengen. De ontwikkelingen rond het station, een nieuw rijksarchief, een nieuw hotel, een nieuwe voetgangersbrug, ...

De komst van Unesco na tien jaar was een gelegenheid tot herbronning en verrijking, waarbij er op een genuanceerde manier kon worden gepraat over noden en evoluties van een historische stad in de 21ste eeuw. Hun bezoek was geen reden tot paniekvoetbal, wel integendeel. Van Unesco kregen we bovendien geen enkele kritiek op de kwaliteit van de hedendaagse architectuur in de binnenstad. Wel wensten ze een aantal waarborgen omtrent de aanpak en het statuut van de werelderfgoedsite, die ze in een aantal aanbevelingen duidelijk maakten. Deze aanbevelingen nemen we als stad ten harte en zien we als een opportuniteit om in Vlaanderen, Europa en zelfs de wereld een rol te spelen. Brugge is werelderfgoed bij uitstek en heeft het

potentieel om koploper te worden in het beheer van zijn onroerend patrimonium. Met de Unescovertegenwoordigers discussiëren is niet evident. Hun intrinsieke kennis van de stad blijft beperkt. Zij krijgen een moment-impressie, wij kennen de achtergrond van jarenlange processen die met bepaalde projecten gepaard gaan. Unesco is geen vaste partner geïntegreerd in onze (bedrijfs-)structuur. Er is geen gestructureerd overlegmodel voorhanden. Vraag is ook of we als beleidsmaker alles moeten volgen? Het bestuur is verkozen om de stad te leiden. Unesco kan dit niet in onze plaats doen. Bovendien mogen de controle van Unesco en het label niet leiden tot een nieuwe verzanding zoals die van het Zwin en een daarop volgend "Bruges-La-Morte".

Unesco had ook oog voor de positieve elementen in de balans. Men benadrukte de aanzienlijke gunstige resultaten omtrent de aanpak van individuele restauraties. Ook de publieke ruimte blijkt goed onderhouden en de stedelijke infrastructuur is erop vooruitgegaan. De verdere uitbouw van het artistieke en culturele leven draagt ook bij tot de globale kwaliteit van het werelderfgoed. Wel ziet men een aantal potentiële dreigingen voor de toekomst: de leegloop van publieke en religieuze instellingen en ontwikkelingen in de rand met visuele impact op het werelderfgoed zoals windmolens evenals de ontwikkelingen aan het station. Unesco wenst dat onderzocht wordt of de binnenstad geen beschermd stadsgezicht kan worden en vraagt ook respect voor de morfologie en structuur van de binnenstad. Uiteraard hebben we die aanbevelingen opgevolgd en suggesties in die zin geformuleerd aan de hogere overheid. Over bv. de visuele impact van projecten in de rand en aan het station is reeds gesteld dat visualisatiestudies moeten uitwijzen wat de impact daarvan is op de werelderfgoedsite. Hoe ver gaat die visuele impact bijvoorbeeld?

Als stedelijke overheid blijft het noodzakelijk om ook in dit verhaal een gezond evenwicht te vinden. Dit impliceert dat de lokale overheid soms ook keuzes moeten maken die erfgoedliefhebbers niet altijd even graag horen. Dossiers zoals de stationsomgeving gaan overigens niet in de eerste plaats over erfgoed, maar over het weefsel, de structuur van een stad, de functionele ontwikkelingspotenties die vertaald moeten worden op een schaal passend voor zijn omgeving en in een

aanvaardbare synergie met de historische stad. Brugge heeft ook recht op een stationsontwikkeling. De stationsontwikkeling heeft trouwens ook te maken met het ruimtelijk beleid en met het mobiliteitsbeleid op Vlaams niveau, alsook met de door Vlaanderen gestuurde decentralisatie van diensten naar de gemeenten, provincies. Brugge mag deze boot niet missen.

Rond de historische stad had ik graag een “nieuw Brugge” gecreëerd die in contrast staat met de historische binnenstad. Jonge bewoners, activiteit, moderne architectuur, groen en duurzaamheid voorop.

Voortrekkersrol voor Brugge

Het zou een absolute meerwaarde zijn als Brugge een internationaal congres kan organiseren waarbij de werelderfgoedsteden en erfgoedspecialisten worden uitgenodigd. Onder de titel ‘Werelderfgoedsteden in de 21ste eeuw’ kunnen we een voortrekkersrol spelen in de discussies omtrent het beleid in werelderfgoedsteden. Riga en Bordeaux hebben een gelijkaardige bezoek van UNESCO achter de rug en hebben een “state of conservation” moeten opmaken. Vele steden zullen nog volgen. Ook Gent, Londen, Sint-Petersburg kennen problemen. Dresden is van de lijst geschrapt.

Hoe ver strekt de impact van het label “werelderfgoed”?

Een werelderfgoedmonument is fundamenteel verschillend van een werelderfgoedstad. Het is ons aanvoelen dat men de stad – zoals een monument – wil immobiliseren tot een bepaald moment van zijn geschiedenis. In de praktijk blijkt dit voor actieve werelderfgoedsteden echter niet haalbaar en geen optie. Ook binnen Unesco zijn al jaren discussies aan de gang omtrent behoud en management van werelderfgoedsteden. Ook daar zijn diverse visies en voorstellen van aanpak ter discussie. De erkenning als werelderfgoedstad mag niet de leefbaarheid van een stad aantasten. De stad moet juist kunnen leven en evolueren, in harmonie en synergie met het werelderfgoed. Stilstand leidt tot leegloop en leegstand en beide zijn nefast voor het behoud en de leefbaarheid van de stad.

Niet enkel conserveren maar ook anticiperen

Een stad is de resultante van generaties bouwers en slopers. Wat in een stad gebouwd, gesloopt en verbouwd wordt, zorgt voor een unieke historische gelaagdheid. De erkenning van de gehele Brugse binnenstad op de lijst van het Unesco werelderfgoed is dan een bekroning geweest van eeuwenlange verandering en inzet. Een stad is nooit af. Elke generatie, ook de onze, en deze die ons zullen volgen, heeft het recht, misschien zelfs de plicht die gelaagdheid niet alleen in stand te houden maar ook te verrijken. Brugge heeft geen historisch complex. Wat waardevol is moet absoluut behouden blijven. Wat fout is gegroeid in het verleden of wat leeg komt te staan moet herbestemd kunnen worden binnen de context en morfologie van de stad. We moeten ons niet concentreren op confronterende moderne architectuur, maar op hedendaagse kwalitatieve architectuur, die past binnen de omgeving. De aanbeveling van Unesco dat we waakzaam moeten omgaan met de structuur en korrel van de stad wordt hierbij ter harte genomen.

Uiteraard willen we ons als stad niet laten verlammen. Een evenwicht moet bewaard blijven. Brugge moet een leefbare stad blijven. Een stad die ook een antwoord geeft op de vragen en noden van vandaag. De Brugse binnenstad, erkend als werelderfgoed, is een deel van een veel groter weefsel en mag dus niet geïsoleerd worden. Uiteraard wensen we in de stad een dynamiek te bewerkstellingen die gericht is op wonen, werken, winkelen, feesten,... kortom een stad die sprankelt en waar met de achtergrond van een historisch omgeving ook iets te beleven valt. Een eigentijdse invulling kan perfect in een historisch kader.

Gebouwen verliezen doorheen de tijd vaak hun bestemming en dus hun ziel. Ze moeten een herbestemming kunnen krijgen, anders ga je die waardevolle gebouwen sluipend slopen. Je sloopt sluipend door er niets mee te doen, door ze te consolideren in hun leegte. De grote uitdaging bestaat erin die gebouwen terug een betekenis te geven die aansluiting vindt bij hun initieel karakter en typologie en hen behoedt voor verval. Een waaier aan mogelijkheden ligt voor. Passende

herbestemmingen kunnen gezocht worden in woonprojecten (slechts 16 % jonge mensen in de binnenstad, maar ook nood aan zorgwoningen voor bejaarden), maar ook in studentenhuisvesting, kantoren, diensten, sociaal-culturele en sociaal-medische initiatieven, ...

Brugge is zo mooi dat het ook duur is. De prijs van haar succes is dat het wellicht binnenkort nog enkel betaalbaar is voor de happy few, en dat willen we toch counteren door een gericht beleid en betaalbare projecten.

Zoals gezegd is het een grote uitdaging om aan monumenten, aan historische panden en complexen die hun functie verloren hebben in de 21ste eeuw een betekenis te geven en dat in een veranderde context. Alles verandert. Ook het UNESCO erfgoed. Sinds enige tijd erkent UNESCO ook natuurgebieden en immaterieel erfgoed. Blijven die onveranderd? Ook een stad is een levend wezen, onderhevig aan voortdurende verandering. Brugge moet haar eigenheid bewaren maar

een artificiële bevrozing is niet aan de orde.

Als Schepen van ruimtelijke ordening, monumentenzorg en huisvesting is deze confrontatie met Unesco wellicht het boeiendste wat me is overkomen. Controverse alom. Met de inwoner, met de ambtenaren, met de andersgezinden, met believers in nieuwe architectuur en met non-believers, met bouwmeesters, met de onroerend-erfgoedverenigingen en zelfs met vele mensen die Brugge kennen 'van zien'. Laat ons hopen dat onze kinderen straks niet wakker worden in een fossiel en bestoft Brugge, maar in een frisse en levendige historische stad waar er een ongeloofelijke symbiose heeft plaatsgevonden tussen "verleden" en "heden", waar een evenwicht gevonden is tussen behoud en nieuw, en waar elke generatie op haar beurt een betekenisvol laagje geschiedenis heeft kunnen toevoegen.

Brugge is een stad met een schitterend verleden, een bruisend heden, en een gouden toekomst. En zo willen we het het liefste ook houden...

Mercedes Van Volcem

Schepen voor
Ruimtelijke Ordening,
Stadsvernieuwing en Huisvesting

INLEIDING

Inleiding op het programma van 10 en 11 september 2011

Met Conflict als thema is naar een gevarieerde invulling gezocht voor deze 23ste editie van de Open Monumentendag in Brugge. Een niet te missen cultureel gebeuren. Op OMD wordt het architecturale, onroerende erfgoed onder de aandacht gebracht.

In Brugge Werelderfgoedstad staan de momumenten het hele jaar door voor miljoenen bezoekers in de belangstelling. Maar OMD richt zich ook speciaal naar de Bruggeling die tijdens dat weekend de kans krijgt achter de schermen te kijken en zich te verdiepen in het verhaal van deze (monumentale) plaatsen. Plek en verhaal samen doen de monumenten immers op een andere manier ervaren.

Brugge blijft bij de samenstelling van de jaarlijkse OMD-programma's onafgebroken kwaliteitsvol erfgoed bieden. Zowel naar materiële als immateriële getuigenissen wachten ons steeds aangename verrassingen.

Een overzicht van het programma

Naast de 'grote' monumenten en de 'grote' verhalen wordt speciaal aandacht besteed aan kleinschalige projecten. We verwijzen graag naar de verschillende boeiende lezingen en tentoonstellingen die op het programma staan en die een bepaald aspect van het jaarthema in beeld brengen.

De vroege geschiedenis komt aan bod met de slottoren van Male, een ankerplaats. Hoe de stad Brugge zich in de middeleeuwen verdedigde, is met de herontdekking van de twee stadsomwallingen (met de boot of op de fiets) en wat er nog 'monumentaal' van overblijft zeker een aanrader. Drie van de vier stadspoorten en de Poertoren zijn te bezoeken. Schuttersgilden waren in de middeleeuwen partners in de verdediging van de stad. Op zaterdagnamiddag kan men rondwandelen in de tuin van de Sint-Sebastiaansgilde. De Sint-Jorisgilde is zowel op zaterdag- als zondagnamiddag te bezoeken.

Of een belofte tijdens de Slag op de Pevelenberg in de Vlaamse-Franse strijd van het begin van de 14de eeuw al dan niet aanleiding gaf tot de bouw van een kapel en het inrichten van een processie, komt de bezoeker te weten in de wondermooie, kleine 'Blindekenskapel' in de Kreupelenstraat. Een tentoonstelling en een lezing duiden het verhaal. Mythe of historische realiteit?

Het Fort van Beieren brengt de vroeg 18de-eeuwse geschiedenis en de Spaanse Sucessieoorlog tot leven. Daar is bovendien op initiatief van de Provincie West-Vlaanderen op zaterdagnamiddag van alles te beleven voor de piepjonge OMD-er met de Suske en Wiskehappening. De wat ouderen kunnen zich tijdens de fortennacht verdiepen in de geschiedenis en de prachtige natuur van deze wonderlijke plek.

De twee wereldoorlogen worden op de OMD eveneens in herinnering gebracht. De Militaire Kapel in de Kartuizerinnenstraat zal de draaischijf zijn binnen het verhaal dat op 10 en 11 september wordt gebracht. In het straatbeeld zijn de gedenktekens ondertussen blijvende stenen getuigen.

De rechtspraak is een ander aspect van het conflictverhaal dat het Brugse onroerende erfgoed mee vorm gaf. Waar werd vroeger bij ons recht gesproken en waar werden vonnissen geveld? Waar stond de galg? Waar was de Vierschaar en het eerste gerechtsgebouw? Ons Stadsarchief is vandaag in een deel ervan gevestigd en te bezoeken. Het huidige Gerechtsgebouw aan de Kazernevest, ingericht in het voormalige kartuizerklooster en op de gronden van de Rademakerskazerne, staat voor het eerst op het OMD-programma. Het is een unieke kans om met verleden en heden in aanraking te komen en dit onder leiding van speciale gidsen.

Dat ordehandhaving eveneens met onroerend erfgoed verband kan houden, ontdekt de bezoeker in een tentoonstelling en lezing, maar vooral tijdens een bezoek aan het zopas ingerichte District Centrum van de lokale politie in de Kartuizerinnenstraat, ooit een refugehuis. Weinig gekend in Brugge is de aanwezigheid van de Universiteit van de Verenigde Naties (UNU-CRIS) die onderdak kreeg in het Grootseminarie en zich op OMD uitvoerig wil voorstellen aan het Brugse publiek. De directeur zal overigens een lezing verzorgen op zondagmorgen.

Dat de vormgeving in de architectuur en de keuzes bij restauratie en herbestemming vaak aanleiding geven tot conflict is genoegzaam bekend, zeker in de Werelderfgoedstad Brugge. Het Provinciaal Hof op de Markt, in 1878 ontworpen door Louis Delacenserie en René Buyck kan symbool staan voor de populaire Brugse neostijl en discussies rond architectuurstijlen in Brugge. Op 10 en 11 september zijn verschillende herbestemmingen en restauraties opengesteld waar conflicten niet uit de weg worden of werden gegaan. Zowel in de binnenstad, Assebroek als in Lissewege zijn interessante voorbeelden opengesteld. De restauraties zijn veelal enkel na reservering te bezoeken. Uitkijken is dus de boodschap.

Twee Brugse deelnemers aan de Vlaamse Monumentenprijs worden in de kijker gesteld: het hallenhuis in Sint-Andries als archeologisch experiment en de onvolprezen toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, die met zorg is gerestaureerd.

Op 10 september 1989 vond de eerste Open Monumentendag ooit in Vlaanderen plaats, net 23 jaar terug. Toen was OMD het enige dagevenement in zijn soort. Het exclusieve van het gebeuren is ondertussen weggefallen door de opkomst van een Erfgoeddag, de Dag van de Architectuur, de Dag van het Park, Open Bedrijvendag, ... maar inhoudelijk is het gebeuren steeds professioneler geworden en beter onderbouwd. Er wordt in de toekomst weloverwogen ook naar een grotere afstemming met Erfgoeddag gestreefd.

De Open Monumentendag is een vaste waarde op de culturele agenda met steeds een half miljoen bezoekers. Ieder jaar opnieuw wordt gezocht om het initiatief te verbeteren en zo blijvend het maatschappelijk belang van ons zo rijke erfgoed te onderlijnen.

De 23ste afspraak in Brugge is alvast op 10 en 11 september 2011. De enige stad in Vlaanderen die anderhalve dag de deuren opent voor de belangstellenden. We hopen op een massale belangstelling.

1. BARON RUZETTELAAN 435 D' ABDIJ

Open op
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

In de namiddag begeleidt arch.
Gino Debruyne de bezoekers.

Met tentoonstelling 'de
Schoolstrijd'

De oude abdij is sinds 2009
ingericht als het centrum van
het katholiek onderwijs in
West-Vlaanderen. Deze dienst
wil, rekening houdend met
het decreet over inspectie

en begeleiding uit 1991, de
katholieke scholen in West-
Vlaanderen ondersteunen
bij het pedagogisch concept,
de onderwijskwaliteit
vergroten en via externe
professionele ondersteuning
de beroepsbekwaamheid van
de leerkrachten bevorderen.
Daarnaast wil het centrum ook
logistieke ondersteuning bieden
aan scholen. De herbestemming
van de voormalige Sint-
Pietersabdij verliep vlekkeloos
en is een ontdekking waard.

Pastoor Philip Pollet (1806-1880) was in 1875 initiatiefnemer voor de oprichting van de Sint-Pietersabdij in Steenbrugge. Hij kocht een stuk zaailand aan brouwer Jacques Wante om er een kerk, pastorie en zusterklooster met school uit te bouwen. In 1879 werd met vier paters van het benedictijnerklooster uit Dendermonde de nieuwe abdij opgericht met Dom Paulus Luyckx (1824-1896) als officiële stichter. In 1890 werd het klooster priorij. Dom Amandus Mertens werd de eerste overste. In 1896 werd de priorij tot abdij verheven en werd Amandus Mertens de eerste abt. De naam was toen: Abdij van het Heilig Hart en Sint-Philip. De abdij zette zich in voor de bevordering van de liturgie en voor de ideeën van de Vlaamse Beweging. Er werden tal van werken gepubliceerd. Vanaf 1920 werd ook het 'Liturgisch Parochieblad' (gesticht in de abdij van Zevenkerken) hier uitgegeven. Al in 1907 werd bovendien de missie van Noord-Transvaal aan de abdijen van Afflighem, Dendermonde en Steenbrugge toevertrouwd.

Onder Dom Modest van Assche (1891-1945) kreeg de abdij in 1934 van Paus Pius XI het

opvolgingsrecht van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg met de nieuwe naam Sint-Pietersabdij van Oudenburg te Steenbrugge.

Dom Modest van Assche was tijdens W.O. I brancardier en aalmoezenier van een Waalse afdeling van het Belgisch leger in de loopgraven van de IJzer. Na de oorlog werd hij bekend door zijn rol in zowel de Liturgische als de Vlaamse Beweging en in de internationale vredesactie. Zijn abtsleuze was 'In Viam Pacis' (Op de weg van de vrede). Na W.O. II werd hij voor zijn Vlaamse overtuiging geïnterneerd en hij stierf in 1945. Zijn vermeende schuld aan de

verklaring van de verzetsman Gaston Roelandts is niet bewezen. Modest Van Assche is begraven op het kleine kerkhof van de abdij waarvoor hij in 1937 aan arch. Jos Priem (1904-2003) opdracht had gegeven om een vredesmonument te ontwerpen, geïnspireerd op de IJzertoren (of de architectuur van de zgn. frontbeweging). Het kerkhof ligt zuidelijk van de abdij in de tuin en is bereikbaar via een aarden pad. De graven zijn links en rechts daarvan ingeplant. Het vredesmonument is een klein vierkant, geelbakstenen gebouw met als opschriften Christus/Is onze Vrede/ In Viam Pacis/ Pax. De monniken worden hier sinds 1934 begraven.

Vandaag is Dom Erik-Godfried Feys prior. Naar plannen van arch. R. Michielssens werd, links van

het oude gebouw, in 2007 een nieuwe abdijswoning gerealiseerd: 'Huize Pax', waar de monniken nu verblijven.

De vroegere abdijsgebouwen, die op OMD te bezoeken zijn, werden in mei 2007 in erfpacht gegeven aan de vzw Katholiek Onderwijs bisdom Brugge om er het Pedagogisch Centrum in te richten. Ir. arch. Gino Debruyne kreeg toen opdracht om de oude abdij aan de nieuwe bestemming aan te laten passen.

Het 19de/vroeg 20ste-eeuwse bakstenen abdijsgebouw moest worden uitgezuiverd en de binnencirculatie is via de oude pandgang hersteld. De binnentuin kreeg volle aandacht en de relatie met het interieur werd opnieuw duidelijk door een selectief materiaalgebruik.

De nieuwe ruimtes zijn naar ofwel de binnentuin ofwel de grote tuin achter het gebouw gericht. Oude waardedevolle, houten deuren en tegels bleven behouden en werden hersteld of dienden als inspiratie voor de nieuwe zwarte betegeling in het gebouw. De belangrijkste bouwfysische ingreep betrof de sloop van achterbouwwolume waar vroeger de bibliotheek was ingericht en waar nu een discrete nieuwbouwvleugel staat met een auditorium en vergaderzalen. Opvallend en stijlvol is de beeldengroep van Martine Bossuyt (Ieper) die sterk mee de sfeer in de binnentuin en de pandgang bepaalt.

Het twee bouwlagen hoge bakstenen gebouw is afgedekt met zadeldaken, bedekt met leien. De bakstenen gevels, in verschillende kleurnuances, zijn doorbroken door segmentboogvormige en rechthoekige vensteropeningen. In de gevels aan de kant van de pandgang zitten spitsboogvensters.

In zowel de pandgang als het grote salon zijn interessante kunstwerken te ontdekken die tijdens het bezoek zullen geduid worden.

Naar aanleiding van OMD is er in d'Abdij een gelegenheidstentoonstelling rond de 'Schoolstrijd'. De zogenaamde 'Schoolstrijd' plaatste het officiële onderwijs (ingericht door de staat, provincies en gemeenten) tegenover het vrije onderwijs, ingericht door de katholieke Kerk. Zowel in de 19de eeuw (1878-1884) als in de 20ste eeuw (1950-1958) zorgde die levensbeschouwelijke breuklijn voor heel wat commotie in de samenleving en lag hij mee aan de basis van de verzuiling. Rond deze boeiende problematiek wordt in d'Abdij een kleine tentoonstelling opgezet.

Het oorspronkelijke ontwerp van de abdij (als vergroting van de pastorie) wordt toegeschreven aan Pieter Van Loo (1847-1926), priester uit het bisdom Gent.

Pieter Van Loo

Er is voorlopig weinig over deze priester-architect bekend. Hij is op 19 oktober 1847 aan de Coupure in Gent geboren, als zoon van de directeur van 'een burgerlijk en militair verzekeringshuis' Johannes van Loo en van Clementine Rommel. In 1869 is hij 'surveillant' in het Sint-Jozefsgesticht in Sint-

Niklaas en in 1871 wordt hij priester gewijd. In 1879 is hij directeur van Maaltebrugge als op hem een beroep wordt gedaan voor het ontwerp van het klooster en de kerk in Steenbrugge. Vanaf 1892 is hij pastoor in Knesselare waar hij ook de kerk zou ontwerpen. In 1900 is hij de pastoor van Maldegem waar hij ook zal overlijden. Van Loo werd door zijn tijdgenoot pater Paul Luyckx omschreven als 'goed en braef' en met een grote liefde voor arme mensen. Hij ontwierp ook de kerk en het kerkmeubilair. Zowel kerk als abdij zijn later

nog verbouwd en aangepast (Alphonse De Pauw zou ook verbouwingswerken hebben uitgevoerd). In het archief van de Sint-Pietersabdij moeten ongetwijfeld meer gegevens over de bouwgeschiedenis te ontdekken zijn. Dit wordt in de toekomst zeker onderzocht.

Achter het voormalige abdijgebouw bevindt zich een grote tuin met enkele monumentale bomen en een beukendreef die leidt naar weilanden, palend aan de Sint-Trudostraat.

2. BEGIJNENVEST, DE POERTOREN

Open op
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

De toegang tot het Minnewater werd verdedigd door twee stenen torens verbonden door een houten brug, een zgn. waterpoort. Slechts één toren bleef bewaard en de huidige stenen brug dateert uit 1740. Er waren ook waterpoorten in Kortrijk (de Broeltorens) en in Doornik (Pont des Tours).

Aan de voet van de Minnewaterbrug staat de Poertoren, een opvallend authentiek laatmiddeleeuws bolwerk. De bakstenen toren werd gebouwd in 1397-1398 naar het ontwerp van meester-metselaar Jan van Oudenaerde. In de stadsrekeningen werd de opdracht aan deze succesvolle bouwmeester nauwkeurig genoteerd met afmetingen en te gebruiken materialen: *'een groten steenen ronden thorre van nieuw te maken up tminnewater an de westzide.'* De opbouw werd vastgelegd: op de benedenverdieping moest de ruimte afgedekt worden met een kruisgewelf, de twee hogere verdiepingen met een koepelgewelf en op iedere

verdieping werden een *cafcoen* (schouw) en een *aysement* (toilet) voorzien. De toren werd afgedekt met natuursteen en vanop het dak liep een goot in Brabantse steen. Hij zou 65 voeten (ca. 21 meter) hoog worden en de traptoren met stenen wenteltrap nog eens 6 voeten (ca. 2 meter) hoger. De aannemer leverde de natuursteen maar de bakstenen werden door de stad bezorgd.

Dezelfde opdracht omvatte het bouwen van een verdedigingsmuur aan de Begijnenvest met vijf stenen torens, een stenen brughoofd en een kaaimuur. In 1399 vroeg de stad Van Oudenaerde bovendien om een stenen muur tussen het Minnewater en de Katelijnepoort op te trekken.

In 1400-1401 volgde een nieuwe opdracht en samen met Maarten van Leuven bouwde Van Oudenaerde een tweede toren aan de oostzijde van het Minnewater. Deze toren was lager en met een vlakke zijde afgewerkt. De Poertoren wordt in documenten de grote toren genoemd.

Deze *grooten torre* werd al in 1477 omgevormd tot bergplaats voor buskruit door meester-

metselaars Anthone Louf en Jan de Hond. In 1476 werd salpeter gekocht aan de Catalaan Balthazar Valler en geleverd in *den grooten torre an tminnewater*. Het is wellicht onwaarschijnlijk dat in de Poertoren zelf het buskruit werd aangemaakt. Wellicht gebeurde dit wel op de vesten.

Poermakers deser stede

In juli 1658 heeft de stad dringend nood aan buskruit. De officiële 'poermakers' in de stad zijn dan de weduwe Wallijn met haar zonen en Louis de Rosson. Er wordt hen 1.913 pond salpeter, 632 pond zwavel en

141 pond houtskool bezorgd en daarmee kunnen ze binnen de maand elk ongeveer 1.200 pond buskruit aanmaken (buskruit is samengesteld uit $\frac{6}{8}$ salpeter, $\frac{1}{8}$ zwavel en $\frac{1}{8}$ houtskool). De weduwe Wallijn laat haar twee rosmolens, elk door twee paarden bediend, onafgebroken draaien. Zou dit in de omgeving van de Poertoren geweest kunnen zijn?

De Poertoren is gebouwd in bakstenen van verschillende grootte, wat strookt met de archivalia waarin vermeld staat dat recuperatiebaksteen door de stad aan de aannemer werd ter beschikking gesteld. Het

toegepaste metselverband aan de buitenmuur is het zgn. Vlaams verband waarbij per laag een kop en een strek elkaar afwisselen. Het achzijdige traptorentje daarentegen is gemetseld in zgn. staand verband, een rij bakstenen op de kopkant, afgewisseld met een rij bakstenen op de strekkant maar op een dusdanige manier dat de strekken om de ander laag mooi boven elkaar liggen. De toren was oorspronkelijk afgewerkt met een gekanteelde, uitkragende muur met onderaan spitsboogjes. De huidige hoogte bedraagt ruim 18 meter met een doorsnede van 8 meter. De dikte van de muren is ongeveer 1,30 meter.

Op de Open Monumentendagen is enkel de benedenverdieping van de Poertoren te bezoeken. De wenteltrap is te smal en te gevaarlijk en maakt een beklimming te moeilijk.

Deze benedenruimte is indrukwekkend en authentiek. De ronde ruimte is afgedekt met een kruisribbengewelf. Centraal komen de ribben van dit gewelf samen op een natuurstenen sluitsteen, versierd met florale motieven en tegen de muren rusten ze op vijfzijdige consoles.

De sporen van de haard en de plaats van het toiletje zijn herkenbaar. De spiltrap naar de verdieping is opgebouwd uit elementen in witte natuursteen uit Gobertange.

Bouwmeester Jan van Oudenaerde

Jan van Oudenaerde was een rijk man die een groot aanzien genoot. Over de geboortedatum en geboorteplaats tasten we in het duister. Zijn sterfdatum is evenmin juist gekend, maar is kort voor 1417 te situeren. Hij was de belangrijkste meester-metselaar in Brugge rond 1400. In opdracht van de stadsmagistraat bouwde hij de Gruuthusebrug (1388), de Torenbrug (1390), de Meebrug (1390) en de Augustijnenbrug (1391). De opdracht voor de bouw van het achzijdige gedeelte van de belforttoren in 1391 was erg belangrijk, maar de realisatie van verdedigingsgordel rond Brugge was de meest intensieve en grootschalige opdracht. Hiervoor werd hij veelal bijgestaan door Maarten van Leuven. Vanaf 1397 tot 1406 was hij onafgebroken aan het werk aan de Poertoren en zijn kleinere tegenhanger aan het Minnewater, de stadsmuur en

Daarnaast bekleedde hij verschillende bestuursfuncties. Vanaf 1397 was hij steenwerder die de afmetingen en de kwaliteit van de bakstenen controleerde en de goede werking van de steenbakkerijen. Hij was verschillende malen schepen, raadgever en zelfs burgemeester van de stad.

In 2010 is aan de voet van de Poertoren een nieuwe aanleg afgewerkt. Een gezellige, rustige tuin met zitbanken is in de parkaanleg van de vestingen geïntegreerd en de vormgeving verwijst naar het vroegere gebruik van de site als moestuin bij het sluiswachtershuis. Langs een wandelpad zijn plantbedden aangelegd, die met vlechtwerk van wilgentenen zijn afgewerkt. Een aanwinst.

de drie poorten (Kruispoort, Katelijnepoort en Gentpoort). Een snelle berekening van de officiële opdrachten leert ons dat tussen 1388-1410 Jan voor maar liefst 42.310 ponden omzet had en samen met Maarten van Leuven nogmaals 32.249 ponden. Beide heren beheersten 78% van de openbare aanbestedingen en namen een monopoliepositie in. Jan van Oudenaerde was rijk genoeg om aan de stad geld voor te schieten voor de aankoop van materiaal, zoals bijvoorbeeld voor het herstel van de kaaimuren en de rioleringen eind 1394.

3. BOOMGAARDSTRAAT 1 VOORMALIG JEZUÏETEN- COLLEGE

Uitsluitend na reservering op de OMD-lijn 050 47 23 24

Open op
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Het Europacollege wil met de prestigieuze realisatie van de Campus Verversdijk bijdragen tot het versterken van het imago van Brugge in Europa.

Conservatiearchitect Benoît Delaey zorgt tussen 14.00u en 16.00u voor bijkomende duiding over de geplande restauratie.

De restauratie van deze vroeg 17de -eeuwse vleugel ging van start in 2010. De OMD-er krijgt heel uitzonderlijk de kans om het gebouw tijdens deze intensieve werken te bezoeken. Zo kan een inschatting gemaakt worden van de moeilijkheidsgraad van deze restauratie.

Het voormalige Sodaliteitsgebouw.
Conflicten tussen behoud en herbestemming.

Ignatius van Loyola stichtte in 1540 de 'Societas Jesu'. De jezuïeten stonden dadelijk bekend als uitmuntende

predikers, missionarissen en pedagogen. Hun onderwijs was bijzonder kwaliteitsvol en daardoor kregen ze aanzienlijke invloed op de vorming van de leidende klasse in Europa, want vooral de jongeren van de gegoede klasse volgden les bij hen.

In 1570 vestigden jezuïeten zich in Brugge en bouwden tussen 1595 en 1638 een nieuw klooster, een kerk en een school uit.

Het grote, dwars op het perceel opgetrokken gebouw is de voormalige Sodaliteit, tussen 1607 en 1608 gebouwd door metselaar Jacques Huyssens, steenhouwer Lauwerens Pieters, timmerman Robert Blomme, leidekker Jan De Brouwer en de schrijnwerkers Steven en Toussain de Meestere. Het twee bouwlagen onder het dak hoge en 13 traveeën brede gebouw is bijna volledig vrijstaand. Het heeft een grondplan van ongeveer 45 x 12 meter en een nokhoogte van 20,50 meter.

De gelijkvloerse verdieping was oorspronkelijk ingedeeld in vijf klassen die door grote

centrale openingen met elkaar verbonden waren. Elke klas was rechtstreeks bereikbaar door een buitendeur in de westgevel van het gebouw. De eerste verdieping–de eigenlijke Sodaliteitsruimte–was één grote ruimte, 6,40 meter hoog onder de moer- en kinderbalkenzoldering. Deze zaal of aula was bereikbaar over de monumentale trap die tegen de zuidwestelijke gebouwhoek is aangebouwd en was bestemd voor toneel. Dramatische oefeningen vormden een belangrijk onderdeel in het onderwijssysteem van de jezuïeten. Bij inhuldiging van het gebouw in 1610 werd een

speciale theatervoorstelling gegeven voor ouders en mecenasen.

Na de afschaffing van het jezuïetenklooster werd het Sodaliteitsgebouw verder als schoolgebouw gebruikt en hiervoor stelselmatig verbouwd. Zo werd de verdieping eveneens in klassen en gangen ingedeeld.

Bij de huidige restauratie wordt teruggegaan naar de oorspronkelijke indeling van het Sodaliteitsgebouw. Alle later ingebouwde muren en plafonds worden weggenomen, om het gebouw haar monumentale

ruimtelijkheid terug te geven. De belangrijkste ingreep hierbij is het functioneel herstel van de balklagen, die na de verwijdering van later ingebouwde binnenwanden opnieuw de verdiepingvloeren over de volledige gebouwbreedte moeten dragen. Boven de gelijkvloerse verdieping konden de meeste moerbalken bewaard blijven, boven de eerste verdieping moesten ze allemaal worden vervangen. Hierbij was het niet vanzelfsprekend om twaalf nieuwe eikenhouten balken te vinden met een doorsnede van 42 x 36 cm en een lengte van 12 meter.

De wens van het Europacollege was om het gebouw als centraal kantoorgebouw te herbestemmen. Om de ruimtelijkheid van het gebouw bij de inrichting ervan zo weinig mogelijk aan te tasten, werd besloten om de bureauruimtes van elkaar te scheiden door middel van lichte wanden, die nergens tot aan de plafonds reiken. Bijkomende eis was dat de gebruikers vanuit het gebouw rechtstreeks buitenzicht zouden hebben, wat niet vanzelfsprekend is met vensteropeningen die

twee meter boven de vloer aanzetten. Daarom werden verhoogde vloeren ingebouwd in de gelijkvloerse en in de eerste verdieping.

Het belangrijkste knelpunt dat moest worden opgelost, was dit van de trappenhuizen. De monumentale trappartij in de zuidwesthoek van het gebouw reikt niet tot aan de zolderverdieping en een lift moest worden voorzien om het gebouw ook voor personen met een beperking toegankelijk te maken. Het bouwen van een tweede trappenhuis in het gebouw was onmogelijk, aangezien dit een té grote impact zou hebben gehad op de oorspronkelijke gebouwinding, die maximaal bewaard moest blijven. Daarom werd voorzien in een tegen het gebouw aangebouwd trappenhuis. De enige plaats waar dit kon worden opgetrokken, is aan de noordzijde van het Sodaliteitsgebouw. De huidige noordgevel ervan is immers niet origineel; deze werd pas gebouwd na de afbraak van de meest noordelijke travee, tijdens de late 18de of vroege 19de eeuw. In deze muur konden dus de noodzakelijke doorgangen

worden gecreëerd. Om de bereikbaarheid van de volledige campus voor de nooddiensten te garanderen, moest het gebouw daarenboven zo smal mogelijk worden ontworpen. Daarom werd het haaks naast het Sodaliteitsgebouw ingeplant. Tenslotte wordt het nieuwe trap/liftgebouw maximaal beglaasd, om het visueel zo licht mogelijk te maken en om een zo groot mogelijk architecturaal contrast te krijgen met het Sodaliteitsgebouw.

benoît Delaey

conservatiearchitect

De jezuïetenorde werd in 1773 door keizerin Maria Theresia afgeschaft en op 20 september van datzelfde jaar werd de Brugse vestiging gesloten en gedeeltelijk openbaar verkocht. De collegevleugel werd niet verkocht, maar ingericht als Theresiaans college, later werden er catecheselessen voor de armen gegeven en in 1792 gebruikten de Brugse Jacobijnen de aula als vergaderruimte.

In het begin van de 19de eeuw werd de benedenverdieping als paardenstal gebruikt en in 1832 besliste men het gebouw te herstellen en om te vormen tot klaslokalen voor het atheneum. In 1852 werd het de Rijksmiddenschool. Verbouwingswerken gebeurden toen naar het ontwerp van stadsarchitect Jean-Brunon Rudd (1792-1870), die verschillende vleugels bijbouwde: onder meer de poortingang aan de Verversdijk, de vleugel aan de Kandelaarstraat, een portierswoning en een toegangspoort. De eerste directeur van de snel succesvolle Rijksmiddenschool of '*Ecole Moyenne*' werd de Nederlander

Joannes Brans.

Aan de kant van de Boomgaardstraat zal het complex toegankelijk zijn via de waardevolle (nu sterk verweerde) renaissancepoort, afkomstig van het huis Onze-Lieve-Vrouw van Montserrat aan de Mallebergplaats. De poort werd hier in 1873-1876 geïntegreerd naar het ontwerp van stadsarchitect Louis Delacenserie en verfraaid met beeldhouwwerk

van Hendrik Pickery.

De Rijksmiddleschool heeft in 1990 het complex verlaten en het Europacollege is sinds 1995 eigenaar van het complex. Er werd geopteerd om in de eerste fase de vroegere kloostervleugel aan de Verversdijk te restaureren. Die kon op 31 augustus 2007 feestelijk worden ingehuldigd, samen met de nieuw ontworpen aula's. Nu is het wachten op de succesvolle afwerking van de vleugel aan de Boomgaardstraat.

4. BRAAMBERGSTRAAT 10 HUIS DE MARENZI

Uitsluitend na reservering op de OMD-lijn 050 47 23 24

Open op
zaterdag 10 september van
14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 14.00u tot 18.00u

Het hoekpand aan de Braambergstraat en de Jozef Suvéestraat is bij de meeste Bruggelingen gekend als de voormalige woning van dokter Paul Van de Calseyde, die in 2006 is overleden. Het

imposante gebouw, beschermd als monument, wacht al jaren op een restauratie.

De nieuwe eigenaars wensen op de gelijkvloerse verdieping een horecazaak onder te brengen, op de eerste verdieping wordt een woning ingericht die een toegang heeft via de Jozef Suvéestraat. In eerste instantie zijn de straatgevels gerestaureerd. De vrij recente ramen op de eerste en tweede verdieping van de voorgevel zijn vernieuwd met raamwerk dat beter afgestemd

is op de empire-vormgeving en -profilering. In de zijgevel werden de 19de-eeuwse schuiframen als model gebruikt voor de nieuwe ramen. Op de eerste verdieping konden twee originele ramen hersteld en behouden worden. Kenmerkend voor het pand is het contrast tussen de oudere, 16de-eeuwse zijgevel en de voorgevel aan de Vismarkt, die in het begin van de 19de eeuw opgetrokken werd en zijn huidige vorm kreeg. Om dit contrast (letterlijk) in de verf te zetten, opteerden de eigenaars ervoor de oudere zijgevel een warme baksteenkleur te geven als tegenhanger van de obligate witte tint van de voorgevel.

De hoofdingang leidt naar een aangename binnenkoer. De binnengevels aan de kant van de koer zijn meermaals verbouwd (en verhoogd), maar diverse bouwsporen verwijzen naar de vroegere 16de-eeuwse bogengalerij op de gelijkvloerse verdieping, waarvan nog twee traveeën bewaard zijn in het buurpand, Jozef Suvéestraat 2. Beide huizen vormden vroeger immers één groot herenhuis. In het interieur van Braambergstraat 10 zijn nog twee natuurstenen

kolommen van deze vroegere galerij terug te zien. Op basis van deze sporen zullen de bogen gereconstrueerd worden in de koergevels evenwijdig aan de Braambergstraat. Zij krijgen een invulling met sober, stalen schrijnwerk. Het meest opmerkelijke in het interieur zijn de vloerconstructies met moer- en kinderbalken en de dakstructuur. Vanzelfsprekend worden deze behouden en gerestaureerd. Op de gelijkvloerse verdieping zullen de plafonds afgewerkt worden met (ditmaal brandwerende) pleisterplafonds. De bestaande, sobere lijsten en ornamenten worden hernomen om de 19de-eeuwse sfeer van de salons met bijhorende schouwen en deuren te herstellen.

Daar de afwerking van wanden en plafonds op de eerste verdieping niet bijzonder rijk was, wordt hier geopteerd om de balkenstructuur zichtbaar te laten. Opmerkelijk is de aanwezigheid van zogenaamd 'spreidseel': dunne, eiken strips die tussen de kinderbalken en de bovenliggende vloer zijn geplaatst. Dit verhinderde dat stof vanop de zolder tussen de planken doordrong en gaf

esthetisch een meerwaarde.

Voorlopig zijn er geen plannen om de zolderverdieping functioneel te maken. De verschillende bouwfases van het huis zijn hier duidelijk af te lezen: aan de kant Jozef Suvéestraat zien we een 16de-eeuwse sporenkap op schaargebinten, aan de zijde van de Vismarkt is te zien hoe deze dakstructuur met de verhoging van de voorgevel mee verbouwd werd, en daardoor constructief minder goed in elkaar steekt. Bij de restauratie moesten plaatselijk bijkomende ankers worden geplaatst om kap en gevel te stabiliseren.

Ir.arch. Joris Nauwelaerts,
Dienst Monumentenzorg (DRO)

Het huis is onderzocht in het kader van de masteropleiding aan het Raymond Lemaire Institute for Conservation and Restoration Institute en het resultaat van het onderzoek zal op het OMD-weekend door de onderzoekster worden toegelicht.

Dit beeldbepalende pand kent een lange en rijke voorgeschiedenis die diepgaand onderzoek en een eigen publicatie verdient. Voor de OMD-brochure werden door de

Dienst Monumentenzorg enkele hoogtepunten opgezocht.

In de 16de eeuw, zoals de site getekend werd voor het stadsplan van Marcus Gerards, was het in bezit van Charles de Bernemicourt, seigneur de Thieuloye. Hij was edelman en hofmeester van Maria van Hongarije. Zijn dochter Anne was gehuwd met Don Fernando de la Cerda, kamerheer van keizer Karel. De (vroegste) bouwheer is voorlopig niet gekend. De grote stadswoning bleef bezit van deze familie tot in het begin van de 17de eeuw. Nadien komt het achtereenvolgens in handen van Jan Tacquet, Pieter Soutieu en Alexander De Groote (getrouwd met Antoinette Isabelle De Breucq). Over verschillende van deze eigenaars zijn ongetwijfeld meer gegevens traceerbaar.

Naast het grote huis in de Braambergstraat omvatte het domein 'huizen' en land in de Jozef Suvéestraat, Waalsestraat en Pandreitje. Tot het domein behoorde, naast het huidige huis Braambergstraat 10, de volledige westkant van de J. Suvéestraat (waar tegenwoordig de huizen J. Suvéestraat 2 en 4 staan), de volledige noordkant van de

Waalsestraat (waar vandaag de huizen Waalsestraat 1, 3 en 5 staan) en het perceel Pandreitje 2. Dit grote eigendom (Sint-Donaaszestendeel 291-297) blijft tot in 1723 één geheel vormen.

Braambergstraat 10 en J. Suvéestraat 2 vormden zeker in 1500 een zogenaamd complex huis. Het was een van de grote laatgotische herenhuizen met tuin in Brugge. Wellicht was het steeds (of toch vroeg in zijn bewoningsgeschiedenis) in twee woongelegenheden opgesplitst. Vanaf het opstellen van een kadaster in 1579 is er al sprake van twee huizen in de Braambergstraat. Een huis

met erf (dat zich dus uitstreckte tot aan de Waalsestraat en het Pandreitje) en een hoekhuis in de J. Suvéestraat (Sint-Donaaszestendeel 291 en 292).

Op 28 september 1675, als het grote domein door Antoinette Isabelle de Breucq aan Thomas Vanden Berghe wordt verkocht, omschrijft men de twee huizen in de Braambergstraat en de rest van het domein als een *'notabel huys met syne poorte staende ten voorhoofde op de Braemberch naast den huus gegeten den Oven (= Braambergstraat 8) aan de Westzijde achterwaerts strekkende met een gecalsijde plaatse met haere huusingen*

ende lande uitcommende in de waalsestraat mitsgaders het huus ofte winkel daer nevens staende, ende medegaende maekende den hoeck met de frerestraete (J. Suvéestraat) metter strekkende muer tot de voornoemde waalse straat bewoond bij Joos Berchyn immers generalijck de voornoemde huusingen alsoo de zelve tegenwoordig bij die voornoemde vrouw comparant ende voornoemde Berchijn als pachter sijn bewonende aan de heer en meester Thomas vanden Berghe geseyt Montanus doctor in de medecine.'

De befaamde Brugse geneesheer Thomas Montanus (Thomas Van Den Berghe 1617-1685) is in 1675 de gelukkige bezitter van het huis. Hij speelde een belangrijke rol in het medische sociëteit Sint-Lucas en was de auteur van een werk over de pest in Brugge in 1669. Thomas, zoon van een geneesheer uit Diksmuide, studeerde geneeskunde en filosofie in Leuven en vestigde zich in 1643 als geneesheer in Gent. Hij zou in 1656 naar Brugge komen wonen en werken als dokter van het Sint-Janshospitaal maar ook als stadsdokter. Hij was getrouwd met Maria Van Zandycke. Het echtpaar woonde in de Braambergstraat. Montanus overleed op 8 april

1685.

In 1580 al had de 'contagieuse ziekte' in Brugge duizenden slachtoffers gemaakt. Zij werden in massagraven op het Magdalenaveld buiten de Boeveriepoort begraven. In 1583-1584 was de 'gesel van de haesteghe ziekte' nog niet voorbij. Er werden toen twee 'roode meesters' of pestmeesters aangesteld, maar dat belette niet dat 'alle kerchoven te cleene wijerden'. De stad werd nog in 1617, 1625, 1632-1638, 1646-1647 en 1665-1667 getroffen door de pest. Tijdens de laatste pestepidemie van 1665-1667 die Brugge teisterde en waarbij 1357 mensen stierven, lieten verschillende kapucijnen als hulpverleners het leven. Pater Melchior de Messin was een echte toeverlaat voor de zieken en na de epidemie schonk hij zijn rode *peststok* aan het beeld van Maria van de Zeven Smarten in de Sint-Salvatorskerk waar de stok vandaag nog aan de hand van het beeld hangt. Het is ook tijdens deze laatste pestepidemie dat de Brugse geneesheer Thomas vanden Berghe of Montanus door zijn kordaat optreden een enorm aanzien verwierf. Als stadsdokter

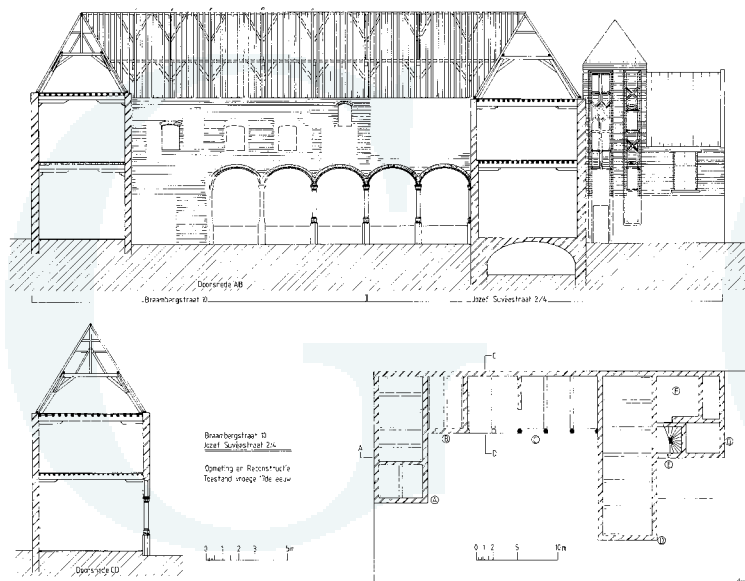

stond hij aan het hoofd van de Kamer van Gezondheid, die alle maatregelen om de pest te bestrijden uitschreef en moest laten uitvoeren.

Na de dood van de weduwe Montanus, Maria van Zandycke, komt het grote domein in 1723 in handen van haar erfgenamen. Eén van de erfgenamen, François Mulier (zoon van Joos Mulier en Anna Van Zandycke) koopt alle andere erfgenamen uit en wordt eigenaar van de tweewoonst in de Braambergstraat. Het huis met de koetspoort wordt verhuurd aan Robert Coppieters en het huis op de hoek van de J. Suvéestraat aan Ignatius Spillebeen. François Mulier was een huidenvetter

die woonde in zijn bedrijf in het Verbrand Nieuwland. Het deel van het eigendom in de Waalsestraat wordt door de erfgenamen van Maria van Zandycke in 1723 verkocht aan Boudewijn Toebast. Dat eigendom komt uiteindelijk rond 1800 in handen van Charles van Caloen.

François Mulier (de Oude) overleed in 1744. Zijn echtgenote, Johanna de Craecke was in 1739 overleden. Hun kinderen erfden de huizen Braambergstraat 10 en J. Suvéestraat 2. François Mulier (de Jonge), Isabelle Mulier en Johanna Mulier (getrouwd met Dominicus Verhulst) verhuurden ze. In 1773 woonde Ignatius Spillebeen nog steeds in het huis

in de J. Suvéestraat en het ander huis wordt gehuurd door Ghislain Coppieters voor 50 pond per jaar. Dominicus Verhulst verwierf het volledige eigendomsrecht op de tweewoonst. Daarna kwam het in bezit van zijn zoon Charles Verhulst, advocaat bij de Raad van Vlaanderen en getrouwd met Fernandine Breydel. In 1789 is Braambergstraat 10 verhuurd aan raadspensionaris Robert O'Donnoghue. In de huurovereenkomst staat vermeld dat in het huis *boisering en ingeboiseerde* schilderijen zitten. Enkele jaren later, in 1792, wordt het verhuurd aan de Engelse rentenier Georges Lee. Het hoekhuis wordt verhuurd aan hovenier en graanhandelaar Joannes Blondeel, én medebewoner Jacob Rosier, ook een hovenier.

Wellicht net voor het eind van de 18de eeuw komt het in het bezit van baron Brunon de Marenzi de Morensfeld (1762-1854) en zijn vrouw Thérèse Zoetaert (1765-1835). De familie de Marenzi woonde al vanaf de 17de eeuw in het Verbrand Nieuwland. Brunon en Thérèse waren in 1792 getrouwd en kregen drie kinderen : Caroline, Adolphe en Justine. Brunon de Marenzi

was ontvanger van de parochie Houtave. Hij vervulde functies in de Brugse stadsmagistratuur tijdens een turbulente periode. Na de Brabantse Omwenteling (1789-1790) kwam in 1791, toen de Oostenrijkse troepen de stad terug in bezit namen, opnieuw een royalistische magistraat aan de macht. De wethouders die partij hadden gekozen tegen de keizer werden vervangen: Brunon de Marenzi werd als één van de vele nieuwe raden aangesteld. Tijdens de tweede Oostenrijkse Restauratie (april 1793-juni 1794) werd hij achtereenvolgens schepen en raadslid. Het gezin woonde zeker tot in 1795 in de Ridderstraat en verwierf kort nadien het eigendom in de Braambergstraat, waar ze mogelijk tot in 1826 hebben gewoond. Zij zijn wellicht de opdrachtgevers van de bijzonder fraaie voorgevel in empirestijl. Het echtpaar woonde er met hun kinderen en bedienden, Anne Vest en Marie Quicke.

Aan de Braambergstraat (die in de 19de eeuw de Koekuitstraat werd genoemd) werd de benedenverdieping van het grote huis lang als winkel gebruikt, zoals ook te zien is op het schilderij van Jan Beerblock (De

Braemberg, 1788).

Tussen 1856 en 1858 is de Brugse kunstschilder Désiré Donny (1798-1861) eigenaar. Donny had zijn opleiding genoten aan de Brugse Stedelijke Academie en was een niet onverdienstelijk vertegenwoordiger van de romantische stroming. Hij is bekend als schilder van genrestukken en strandtonelen, maar ook zijn geboortestad Brugge werd door hem vaak op doek vastgelegd. Hij woonde het grootste deel van zijn leven in Brussel waar hij ook stierf. Het huis is in de eerste helft van de 19de eeuw dan ook steeds verhuurd. Vanaf 1825 tot 1836 is notaris Pieter Leopold de Busschere uit Torhout en zijn familie huurder, in 1841 de directeur van de post baron van Zuylen van Nyevelt, de kantfabrikant Paul Louis, en vanaf 1858 koopman Augustus Valckenaere en zijn vrouw. De Hollandse handelaar Zacharius Richard wordt de nieuwe eigenaar en bewoonde het pand zelf met zijn assistenten. Misschien was de handel in *quincaillerie* (blikwerk) van Richard op de benedenverdieping ingericht? Hij overleed in 1860. Het pand blijft bezit van de handelaarsfamilie

Richard tot in 1911. Huurders waren de gepensioneerde majoor en handelaar Gerard Francotte en zijn vrouw Fanny Piérart met hun acht kinderen (1861-1878) en daarna de Bruggeling Jan Deceuninck, een ambtenaar bij Bruggen en Wegen, en zijn echtgenote Sophie Van Glabbeke.

In 1911 koopt de geneesheer Jozef Van de Calseyde-Remery het pand.

5. BURG 11A
HET STADSARCHIEF
ALS VOORMALIGE
'VIERSCHAAR VAN HET
BRUGSE VRIJE'

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Tentoonstelling Vue de Lieu of
bouwconflicten in het verleden

Lezing 'Vue de Lieu of
bouwconflicten in het verleden'
door archivaris Jan D'hondt op
zaterdag om 14.30u en op zondag
om 10.30u en om 14.30u

Lezing 'Drie Bruggelingen in
het conflictjaar 1302: Pieter de
Coninck, Jan Breydel en Willem
van Saeftinghe' door historicus
Bernard Schotte op zaterdag om
15.30u en op zondag om 11.30u en
15.30u

De lezingen gaan door in de
leeszaal

In de hoek van het Burgplein,
links van de renaissancegevel van
de Griffie, bevindt zich de ingang
van het Brugse Stadsarchief. Het
Stadsarchief verhuisde in 1988
van boven het postgebouw op de
Markt naar deze ruimere locatie in
de gebouwen van het voormalige
Landhuis van het Brugse Vrije.
Daarvoor was het gebouw sinds
1795 in gebruik als Gerechtshof.
De gebouwen aan de oostkant

van de Burg dateren van de 15^{de}
tot de 18de eeuw, en geven nog
steeds een beeld van de rijkdom
en de macht van deze kasselrij.
Nu wordt een belangrijk deel van
het complex gebruikt door de
Stadsadministratie : de dienst
Cultuur, de dienst Bevolking, de
dienst Eigendommen, de dienst
Mobiliteit, de Communicatiedienst
en het Stadsarchief. Op de Open
Monumentendag zijn de vroegere
Vierschaar, de Wezenkamer en de
kapel te bezoeken. De Vierschaar
wordt gebruikt als onthaal,
burelen en tentoonstellingszaal.
De Wezenkamer is nu een kantoor
en de kapel is als leeszaal
ingericht.

Het Brugse Vrije was de naam
die vanaf de 13de eeuw aan de
toen reeds twee eeuwen oude en
grootste kasselrij van Vlaanderen
werd gegeven. Het Vrije had
een rechterlijke, financiële en
bestuurlijke bevoegdheid over
een gebied dat zich uitstreckte tot
de Westerschelde, de IJzer en
Beveren (Roeselare). De zetel van
het Vrije was steeds gevestigd
op de Burg, het plein waar de
burgerlijke en de geestelijke
besturen geconcentreerd waren.
Heel wat van het oorspronkelijke
gebouwenbestand is bewaard
gebleven.

Aanvankelijk bevond het 'Lanhuus' van het Brugse Vrije zich naast het 'Steen' aan de overzijde (westkant) van de Burg en dit van 1289 tot 1559. In 1434-1440 richtte het Brugse Vrije een nieuwe vierschaar op aan de oostzijde van de Burg, ten zuiden van de grafelijke residentie de 'Loove'.

De term vierschaar verwijst naar een door vier banken ingesloten ruimte waarbinnen een rechtsgeding werd gehouden.

In 1516 beslist het Vrije een nieuwe Vierschaar, Schepenkamer en Vertrekkamer te bouwen. Deze nieuwe ruimtes zouden gebouwd worden tussen de Reie en de vleugel uit 1440, op een terrein dat toen wel eigendom was van het Vrije, maar nog onbebouwd. De Brugse meester-metselaar Jan vanden Poele wordt aangesproken voor de opmaak van een ontwerp. Pas in 1520 verleent de Stad toelating om te bouwen. Meester-metselaar vanden Poele wordt na een conflict met de bouwheer vervangen door Govaert Cauwe en Rogier Wittebroot, die het werk in 1523 voltooien. In 1606-1607 wordt naast de Schepenkamer, op de plaats waar de herberg 'de Blinde Ezel' stond (vandaar

de straatnaam), een nieuwe kapel gebouwd. Deze kapel was oorspronkelijk dubbel zo lang en liep door tot in de huidige Vierschaar. Anno 1663 blijkt de toenmalige wezenkamer te klein behuist en wordt huidige Wezenkamer opgetrokken met dezelfde afmetingen als de naastliggende Vertrekkamer.

In de 18de eeuw worden de gevels en het interieur van de kapel gewijzigd en wordt de kapel ingekort tot zijn huidige afmetingen. In 1795 wordt het Brugse Vrije, zoals andere feodale instellingen, afgeschaft en worden de gebouwen dadelijk als Gerechtshof verder gebruikt. Deze functie blijft behouden tot 1985.

De Vierschaar is een grote rechthoekige ruimte waarvan de zoldering bestaat uit zeven originele moerbalken en kinderbalken. De moerbalken met balksleutels rusten op natuurstenen consoles. De bevoering is in witte en zwarte natuurstenen tegels. Lambrizing en meubilair herinneren aan de laatste functie van de zaal: zittingszaal voor assisenzaken. De muren zijn nu uniform beschilderd maar bewaren hieronder

muurbeschilderingen. Verschillende deuren met rijk geprofileerde natuurstenen omlijstingen geven toegang tot de kapel, de Schepenkamer, de Vertrekkamer en de Wezenkamer. Op het einde van de zaal rechts tussen de Vertrekkamer en de Wezenkamer zit een spitsbogenfries op consooltjes. De zaal is in de 19de eeuw ingrijpend gerestaureerd en verfraaid door architect P. Buyck.

In de Vierschaar hangen schilderijen: een terechtstelling op de Burg van Jan Garemin (1767), een fragment van de kaart

van het Brugse Vrije van Pieter Pourbus (1571) en een plan van Brugge van Jan Lobbrecht (1690). Een 18de eeuwse vestiaire met de geschilderde nummers 9, 10, 11 en 12 is hoogstwaarschijnlijk afkomstig van het stadhuis.

In de voormalige Wezenkamer werden in de tijd van het Brugse Vrije de zaken behandeld betreffende het voogdijschap van de wezen. Vanaf 1795 werd ze benut als vergaderzaal voor de juryleden tijdens de assisenzaken. Na het beëindigen van de debatten werden de juryleden afgezonderd om zich

te kunnen uitspreken over de vragen die hen door de voorzitter werden meegegeven. Geen enkel jurylid mocht de zaal verlaten en het was ook niemand toegestaan deze kamer te betreden alvorens het oordeel was geveld. Vervolgens werd overgegaan tot de stemming waarna de briefjes door de hoofdman werden verbrand. Het kacheltje waarin deze werden verbrand, is hier bewaard.

De kapel heeft een 18de eeuwse interieuraankleding. De oorspronkelijke ruimtewerking is verbroken door het inkorten van de ruimte en door het verlagen van het plafond. Gelukkig is het daarboven liggende tongewelf bewaard gebleven. Eenvoudige spitsboogvensters verlichten de ruimte. De muren zijn versierd met stucwerk in Lodewijk XVde-stijl. Rijke ornamentiek is bewaard aan de koorzijde, waarvan de symboliek waarschijnlijk betrekking heeft op geloof en gerechtigheid. Het stucwerk wordt rond 1752 gedateerd, datum waarop de gevel aan de Reie is gewijzigd. De kapel is tussen 1815 en 1887 gebruikt als archiefdepot van de Provincie West-Vlaanderen. Hierdoor verdween het oorspronkelijke meubilair. Het marmeren rococo-altaar, door Hendrik Pulinx gehouwen, is in 1824 aan de Heilige Bloedkapel geschonken. De ruimte is nagenoeg honderd jaar ongebruikt. Nu is hier de leeszaal van het Stadsarchief.

6. EZELSTRAAT DE EZELPOORT

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Met de aanleg van de 13de-eeuwse stadsomwalling werd Brugge 'versterkt' door dubbele grachten, aarden wallen, houten palissaden, stenen verdedigingsmuren en poorten die toegang gaven tot de stad en de belangrijkste verdedigingsbolwerken waren (de Boeveriepoort, de Katelijnepoort, de Gentpoort, de Kruispoort, het Dampoortcomplex, de Ezelpoort en de Smedenpoort). Tijdens de Frans-Vlaamse strijd werd door de Franse koning Filips de Schone, bij de ondertekening van de Vrede van Athis-sur-Orge in 1305, het bevel uitgevaardigd om de toen pas opgerichte stadsversterking te slopen. Dat was ook zo in Gent, Ieper, Rijsel en Dowaaï. Vanaf 1338 mochten nieuwe poorten worden opgetrokken. Tussen 1367 en 1370 bouwden Jan Slabbaerd en Mathias Saghen de Boeveriepoort (1367), de Smedenpoort (1368) en de Ezelpoort (1369). In 1400 kregen Jan van Oudenaerde en Maarten van Leuven de opdracht om volgens een gelijkaardig patroon de Kruispoort, de

Gentpoort en de Katelijnepoort te bouwen. Toen kwamen nog andere verdedigingswerken tot stand, waaronder het bastion aan de Vlamingdam en versterkingsmuren met wachttorens tussen de verschillende stadspoorten. De 15de-eeuwse Poortoren is daar een stenen getuige van. De buitenste vestingsgracht, Singel genoemd, werd toen afgewerkt. Door de invoer van vuurwapens en nieuwe theorieën in de krijgskunde en vestingbouw en dit vooral onder invloed van de in Brugge geboren mathematicus en ingenieur Simon Stevin (1548-1620) moesten begin 17de eeuw in Brugge aanpassingswerken worden uitgevoerd. In 1614 begint men met de aanleg van fortificatiewerken op de vesten, want er is reële oorlogsdreiging tussen de Staatse en Spaanse troepen. Vlaanderen is tot aan de Vrede van Utrecht in 1713 een oorlogsgebied.

De uitvoering van fortificatiewerken in de 17de eeuw illustreert de onrust en de bestendige oorlogsdreiging. Die werken werden van nabij gevolgd door de zgn. Commissie van de Fortificaties (resolutieboeken van deze commissie zijn bijgehouden

en bewaard tot 1782-1784 en zijn een rijke bron van informatie over de verdediging van de stad). Door belastingsgeld op bier en wijn, maar ook door het verpachten van de vesten als grasland (voor schapen?) en als visgrond werd de kas gespijsd om de dure aanleg en bestendige onderhoudskosten te dragen. De Stad moet regelmatig kanonnen, affuiten, buskruit en kanonballen aankopen. Vaak logeren soldaten in barakken op de vesten. De fortificatiewerken werden, met uitzondering van een bolwerk aan de Dampoort, steeds uit 'zachte' materialen opgebouwd (aarde, graszoden, hout en beplantingen), maar wel voorzien van 'sentinelhuusen'

(barakken voor schildwachters?) en zgn. *corpsdegarde* (huizen voor bewakers?).

Soldaten in de 17de eeuw

De talrijke militaire troepenbewegingen in de 17de eeuw betekenden een bestendige zorg voor de stedelijke overheid. Er moest voldoende huisvesting worden aangeboden. Garnizoenen werden ingekwartierd en op de vesten moesten onafgebroken barakken gebouwd of hersteld worden.

De 1.276 soldaten van het regiment van de Graaf van Meghem bijvoorbeeld kregen

op 28 november 1653 onderdak in 610 barakken (kleine hokjes waar plaats was voor twee of drie bedden of *coetsen*) die rond de vesten en tussen de stadspoorten waren opgetrokken. Maar ook de hallen, de waterhalle en de saaihalle werden ingericht als logies.

Belangrijke legeraanvoerders werden steeds door het stadsbestuur met de nodige *égards* ontvangen. Een *salve royal*, afgeschoten door de twaalf kanonnen, opgesteld tussen Minnewater en Ezelpoort, zorgde daarvoor.

Sinds het voorjaar 2010 is de Ezelpoort herbestemd als kantoren voor Anima Eterna Brugge, het orkest in residentie in het Concertgebouw Brugge met als artistiek leider en dirigent Jos van Immerseel.

De Ezelpoort is een van de onvolledige 'getuigen' van de middeleeuwse stadsversterking. Slechts een restant van het oorspronkelijke bouwwerk, dat op de omwalling was gebouwd, is bewaard. De Ezelpoort is, net als de Smedenpoort en de (verdwenen) Boeveriepoort, in 1369 ontworpen door meester-metselaar Jan Slabbaerd.

De monumentale bakstenen poort was afgewerkt met twee hoge torens, die met elkaar verbonden waren boven de doorgang. Aan de kant van de buitenstad stond een grote voorpoort met valbrug (daarvan werden tijdens de recente herbestravingswerken sporen teruggevonden).

In het begin van de 17de eeuw verloor de Ezelpoort haar defensief karakter. De voorpoort en de bovenbouw van de torens werden gesloopt en de torens kregen een nieuwe afwerking met achzijdige puntdaken onderbroken door een verticale bebording en bekroond met peervormige koperen pironen. Boven de doorgang is in 1632 een nieuwe middenpartij gebouwd die afgewerkt werd met twee tuitgevels. Aan de stadskant is nog een vroeger wachtershuisje bewaard, dat ooit als herberg werd uitgebaat.

Van het middeleeuwse complex resten nog het basis muurwerk van de torenkuipen en de funderingen. Op het eind van de 19de eeuw tekende toenmalig stadsarchitect Charles De Wulf een ambitieus restauratieplan voor de Ezelpoort om haar middeleeuws uitzicht te

herstellen. Dit ontwerp zorgde toen voor enorme beroering onder de erfgoedliefhebbers en werd prompt afgevoerd. Pas in 1991 werd effectief werk gemaakt van de restauratie van de poort. De toestand was onrustwekkend en geen voorbeeld van goed monumentenbeleid. De Nationale Bank, die toen zijn kantoren had net achter de poort, was bereid het restauratieproject te financieren als bijdrage tot de herwaardering van het Brugse erfgoed. De Nationale Bank wou de poort ook als muntmuseum inrichten. Dit vroeg echter een te zware ingreep en er werd tenslotte geopteerd om een consoliderende restauratie uit te voeren. Het massieve muurwerk, dat in zeer slechte staat was en het buitenparement van beide torens is ontmanteld en grotendeels opnieuw gemetseld. Dezelfde baksteensoort werd zoveel als mogelijk hergebruikt. Om meer licht in de torens te krijgen, werden de verticale houten bebordingen op het dak vervangen door beglaasde ramen.

Beide torens zijn overwelfd met dubbele kruisribgewelven met versierde sluitstenen. De ribben zijn in kalkzandsteen en de gewelfvlakken opgebouwd

in baksteen. De natuurstenen spiltrap was erg verweerd, maar bleef behouden en werd plaatselijk bijgewerkt met reparatiemortel. De 17de-eeuwse eikenhouten gebinten waren in goede staat en konden integraal behouden blijven. Het wachtershuisje is herbouwd in zijn bestaande vormgeving en beide bruggen vroegen een ingrijpende herstelling en gedeeltelijke reconstructie.

Tussen 1993 en 2009 werd de poort gebruikt als vergaderlokaal voor Horeca Brugge. Sinds 2010 huisvest de Ezelpoort de kantoren van Anima Eterna Brugge en fungeert ze als uithangbord voor dit befaamde orkest. De poort wordt nu dagelijks gebruikt, wat de conservatie ten goed komt.

7. GENTPOORTSTRAAT BRUGGEMUSEUM- GENTPOORT

Open op
zaterdag 10 september
van 14u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Met speciale rondleidingen voor
gezinne met kinderen op zondag
11 september om 10.00u, 11.00u,
14.00u, 15.00u en 16.00u

Het Bruggemuseum-Gentpoort
opende op 30 juni 2011 zijn
deuren. Sinds de restauratie in
2004 maakt de poort deel uit
van het Bruggemuseum, het
historische stadsmuseum van

Brugge. Net zoals de andere
locaties heeft de Gentpoort
een thematische inrichting:
grens en verdediging. Een
stadspoort is immers een
belangrijk onderdeel van de
verdedigingswerken van een
stad. Bovendien markeert het
de grens van het stedelijke
juridische gebied. De nieuwe
opstelling toont de ontwikkeling
van de stad met kaarten
en plannen, oude foto's en
prenten. Daarnaast komt het
verdedigen van de stad aan
bod. Filmpjes en uitvergroete
miniaturen verduidelijken hoe

vechten en oorlog er vroeger aan toe gingen. Tenslotte maakt de bezoeker kennis met de verschillende bouwmaterialen die de stad invoerde. Al die materialen zijn ooit via de poorten moeten passeren. Het resultaat van die bouwactiviteiten is te bewonderen vanop het dakterras. Een verrassend zicht, zelfs voor wie Brugge goed kent.

Op OMD neemt een speciale gids gezinnen mee op sleeptouw door het vernieuwde museum. Ontdek met de kinderen hoe de stad verdedigd wordt, waarom

de poorten elke nacht op slot moeten en naar wie de kanonnen gericht zijn. Bewonder zwaarden en helmen, hellebaarden en dolken, maar ook middeleeuwse speelgoedsoldaatjes. Verken samen met de gids het dakterras en het ongewone zicht op Brugge. Wie weet ziet u uw huis staan?

Stadsbouwmeester Mathias Saghen bouwde in 1361-1363 al een stoere Gentpoort, die echter vernield werd tijdens de aanval van de Gentenaars onder leiding van Filips van Artevelde

in 1382. Een nieuwe, veel grotere poort kwam er rond 1407 naar het ontwerp van Maarten van Leuven en Jan van Oudenaerde. In eenzelfde aanbesteding werden drie poorten gebouwd: de Gentpoort, de Kruispoort en de Katelijnepoort die door muren gedeeltelijk met elkaar verbonden werden. Het 15de-eeuws

poortcomplex bestond volgens het oorspronkelijke bestek uit twee ronde torens verbonden door een lager gebouw en voorzien van een grote ruimte; een centrale doorgang met voldoende afsluitingsmogelijkheden en schietgaten; uit overwelfde ruimtes, twee valbruggen op een stenen fundering, twee

wenteltrappen in hoektorens aan de zijde van de stad, vier vensters eveneens aan stadszijde; zijgevels met uitkragende bogenfries waarin werpgaten verborgen zaten, en een aantal schouwen.

Het oorspronkelijke bakstenen complex was gebouwd op de vestingen en door een voorpoort en twee valbruggen met de middenberm verbonden. De voorpoort en de valbruggen zijn op het einde van de 18de eeuw gesloopt.

Het poortgebouw is aan de stadszijde vlak afgewerkt en bevat tussen twee achzijdige traptorens. Het benedengedeelte wordt doorbroken door een spitsbogige doorgang met daarin achtereenvolgens een spitsbogig tongewelf, een kruisribbengewelf en een tongewelf. De ribben van de gewelven eindigen op mooi gebeeldhouwde kraagstenen. In het beeldnisje kant stad prijkt de pestheilige Adriaan. Adriaan was een heidens hoofdman die zich tot het christendom had bekeerd en een marteldood was gestorven. Zijn benen waren op een aambeeld stukgeslagen met ijzeren staven en zijn hand afgehakt. Vandaar een aambeeld als attribuut.

8. KARTUIZERINNEN- STRAAT 2 DE MILITAIRE KAPEL

De doorgang was oorspronkelijk afgesloten met zware poortdeuren die uit twee afzonderlijke vleugels bestonden en nogmaals met een sluitboom afgegrendeld werden (de balksleuf waarin de draaiende sluitboom werd opgeborgen wanneer de poort openstond, is goed zichtbaar). In de grote deuren zat een kleine loopdeur. Daarachter kon het valhek of de hamei worden neergelaten. Schietgaten en werpgaten (machicoulis voor brandend pek of stenen) verwijzen naar het defensieve verleden van de Gentpoort.

De grote bovenzaal is te bereiken langs een stenen wenteltrap. Deze ruimte is overkluisd met kruisribgewelven die ondersteund worden door twee centrale hoge natuurstenen kolommen. De ruime haard moest voldoende zijn om de torenwachters de verwarmen. Een ontdekking waard, in het bijzonder omdat de geschiedenis van de poort uit de doeken wordt gedaan.

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Lezing 'Oorlog en Erfgoed' op
zondag om 10.30u door Hannelore
Decoodt (Agentschap Onroerend
Erfgoed van de Vlaamse
Gemeenschap)

Filmvoorstelling 'Brugge en
W.O. I'. Op 14 oktober 1914 werd
Brugge bezet door de Duitsers. De
Brugse haven werd uitgebouwd
tot het centrum van de Duitse
marine. Deze voorstelling is een
inleiding op de grote herdenking
in 2014 (een initiatief van het
Bruggemuseum, het Stadsarchief
en de Erfgoedcel Brugge).

Tijdens het Calvinistisch
bewind (1578-1584) zochten de
kartuizerinnen veiligheid binnen
de Brugse stadsmuren. De tijden
waren onrustig en gevaarlijk
voor kloosters en abdijen op het
platteland. De zusters verlieten
hun klooster Sint-Anna-Ter
Woestijne in Sint-Andries en
vonden tijdelijk onderdak bij de
zusters dominicanessen van Sion
aan de Vlamingdam. Ondertussen
waren ze gestart met de
verbouwing van hun refugehuis

aan de *sheer Gillis Dopstraat* (de
huidige Kartuizerinnenstraat).
De bouwwerken verliepen
moeizaam door gebrek aan
financiële middelen. Niettemin
werden huizen aangekocht aan
de Oude Burg. Vaak moesten
leningen worden afgesloten om
afzonderlijke bouwcampagnes
te financieren. Het uiteindelijke
kartuizerinnenklooster omvatte
het bouwblok de *sheer Gillis
Dopstraat*, de Oude Burg, het
Winterstraatje (nog bewaard
tussen Oude Burg 19 en 21) en
de Dijver. Wat nu overblijft van
het oude klooster werd in de
19de eeuw geïntegreerd in de
eigendommen van het OCMW. en
in deze van vzw Volkswelzijn. De
kerk bleef als 'entiteit' bewaard.

De bakstenen kartuizerinnenkerk
is gebouwd tussen 1611 en
1614, onder het prioraat van
Catharina Anchemant. De
zusters lieten een vervallen
pand, het '*root casteel*', slopen en
gaven opdracht aan Ghysbrecht
Vleesch en Jan Ponsseel om
een bescheiden en sierlijke
kerk te bouwen. De zaalkerk
(een rechthoekige ongedeelde
cultusruimte) was oorspronkelijk
afgedekt met een houten gewelf
en de ruimte werd verlicht door
gotische spitsboogvensters

met maaswerkversiering. Meester-steenhouwer Ferry Aerts (toenmalig deken van het ambacht van de metselaars en steenhouwers) leverde de afgewerkte kalkzandsteen voor het gotisch traceerwerk van de nu verdwenen spitsboogvensters. Een eeuw later (1715-1717) werd de kerk aangepast aan een 'eigentijdse' architectuurstijl o.l.v. meester-metselaar Frans Feijts: het houten tongewelf werd vervangen door gemetselde en gepleisterde koepelgewelven en de spitsboogvensters werden omgebouwd tot segmentboogvensters met omlijsting en voorzien van nieuwe glas-in-loodramen. Het interieur van de sobere kerk werd verfraaid en opgesmukt met houten lambriseringen en een nieuwe marmeren vloer. Dit gebeurde in opdracht van priorin Josepha Lafranchy (1713-1742). Wellicht gaf de laatste priorin Seraphine Debuigne (1766-1783) de opdracht om de stucdecoratie op het gewelf met de namen van de drie kartuizerheiligen Bruno, Hugo en Beatrix aan te brengen.

In 1783 werd het kartuizerinnenklooster tijdelijk gesupprimeerd, in 1790 opnieuw in gebruik genomen, maar

in 1796 definitief afgeschaft. Vanaf 1824 werd een gedeelte van de kloostergebouwen door de Congregatie van de Zusters van Liefde omgevormd tot een tehuis voor ongeneeslijk zieken. Dit tehuis werd in 1892 overgebracht naar het nieuw gebouwd ziekenhuis in de Prof. Dr. J. Sebrechtsstraat. Verschillende panden werden later verkocht aan de Gilde der Ambachten (de huidige vzw Volkswelzijn, CM).

De Brugse militaire kring die in 1856 was opgericht, kon vanaf 1893 de voormalige kartuizerinnenkerk en het huis Oude Burg 13 gebruiken als militaire kerk en als verenigingslokaal. De kring moest zorgen voor kwalitatieve ontspanning voor soldaten.

De kerk is gedeeltelijk ingebouwd. Bemerkt op het zadeldak het eenvoudige klokkentorentje. Boven de ingang steekt een natuurstenen gevelsteen met een tekst die zowel naar de vroegere en huidige functie verwijst. Aan de zijgevel in de Kartuizerinnenstraat zijn zeven bronzen gedenkplaten met de namen van oorlogsslachtoffers geplaatst.

In de kerk zelf zijn verschillende bescheiden, maar interessante kunstwerken opgesteld, die weliswaar uit andere kerken afkomstig zijn. Het oorspronkelijke meubilair was met de afschaffing van de kartuizerinnenorde verdwenen. Enkel het Sint-Annabeeld behoorde misschien ooit toe aan de zusters. Sint-Anna was immers hun patroonheilige. Het houten, met marmerschildering afgewerkte altaar is classicistisch en kan mogelijk nog uit het einde van de 18de eeuw dateren. De eikenhouten preekstoel, die volgens de overlevering uit de Sint-Laurentiuskerk van Antwerpen afkomstig zou zijn, heeft een kuip versierd met de H. Lucas, de H. Joannes en de Goede Herder en rust op een palmboom.

Onder het doksaal (aan de ingang van de kerk) bevindt zich een 18de-eeuwse marmeren nis die

zou deel uitgemaakt hebben van het praalgraf van de bisschop Jan Caïmo die oorspronkelijk opgesteld was in de Sint-Donaaskathedraal op de Burg.

De in 1926 gebouwde crypte, opgericht als herdenking aan de Eerste Wereldoorlog, is verrassend. Het ontwerp is van de Brugse architecten Alphonse De Pauw en Antoine Dugardyn. Het oorlogsmonument kreeg de vorm van een graftombe met gisant (uitgevoerd in witte natuursteen). Het beeld werd ontworpen door E. H. August Nobels en gehouwen door de Bruggeling Michiel D'Hondt (1848-1932). Het kreeg de gelaatstrekken van soldaat Donat Spiers uit Ronse die op 9 augustus 1918 in Langemark was gesneuveld. Voor de bouw van de crypte moest het koor worden verhoogd.

Sinds november 1998 worden hier heel wat memorabilia van soldaat Spiers en frontaalmoezener August Nobels permanent tentoongesteld. De voorwerpen werden geschonken door de respectievelijke families.

In de militaire kapel vinden op 8 mei en 11 november erediensen

9. KARTUIZERINNEN-
STRAAT 4
HET DISTRICT CENTRUM
LOKALE POLITIE BRUGGE
(VOORMALIGE REFUGE EN
KARTUIZERINNEN-
KLOOSTER)

plaats naar aanleiding van vaderlandslievende herdenkingen.

De praalboog die de Kartuizerinnenstraat afsluit, is meer nog dan de tombe een openbaar oorlogsmonument. Het ontwerp ervan werd in 1929 toevertrouwd aan Jules Fonteyne (1878-1964), de toenmalige directeur van de Stedelijke Academie. De zeer klassiek ogende triomfboog is opgetrokken in witte kalksteen van Euville, versierd met driekwartzuilen en kapitelen en bekroond door twee 'klimmende' leeuwen die het gekroonde Belgische wapenschild vasthouden, waaronder de wapenspreuk 'Eendracht maakt macht'. Op het entablement van de boog zelf is het inschrift 'Pro Patria' aangebracht (dit is een verkorting van 'Dulce et decorum est pro patria mori, het is zoet en eervol te sterven voor het vaderland, uit Horatius, *Carmina*). In de zwikken van de boog zijn nog de gepolychromeerde schilden van Brugge en West-Vlaanderen aangebracht. Jules Fonteyne heeft zelf het beeldhouwwerk uitgevoerd.

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Nieuwe bestemming voor de Lokale Politie

Op 25 maart 2008 keurde de Gemeenteraad de herinrichting en restauratie goed van het voormalige kartuizerinnenklooster tot huisvesting van het District Centrum van de Lokale Politie Brugge goed.

De opdracht voor de uitvoering van de werken werd op 6 juni 2008 door het Schepencollege toegewezen aan de firma Vandenbussche nv uit Aalter voor een som van € 1.987.191,49 (btw incl.). Het pand was qua inrichting niet conform met de wetgeving inzake o.a. brandpreventie. Er was immers geen tweede evacuatiemogelijkheid voor de bureelruimten op de tweede verdieping (zolders, pandgangen zuid en oost) waardoor de preventie-eisen van de brandweer en de beschermende standpunten van Monumentenzorg niet eenvoudig

te verzoenen waren. Er werden twee fasen voorzien. In een eerste fase werden de voor het publiek toegankelijke ruimten en de eigenlijke politievoorzieningen en nutsruimten heringericht. Een tweede fase zal de restauratie van gevels, daken en kelders omvatten.

Bij de renovatie werd de vroegere kloostergang in de beide vleugels en op beide verdiepingen terug op de originele breedte gebracht. De moer- en kinderbalken werden ook opnieuw volledig zichtbaar gemaakt.

Het bouwprogramma en de behoeftebepaling van de lokale

politie omvatten echter, buiten de meest noodzakelijke aanpassingen en opfrissingwerken, ook enkele specifieke eisen. Zo werden er doorheen het gebouw spreekkamers ingeplant, werd een droogkamer, een wapenkamer, een beveiligde wachtcel, een refter en gescheiden kleedruimtes met douches voorzien. De voor het publiek toegankelijke ruimten en de kantoorfuncties werden hoofdzakelijk ondergebracht in de zuid-oost vleugels. In de noord-west vleugels werden overwegend de aan elkaar gelinkte logistieke functies (kleedkamers, douches, refter, droogkamer, wapenkamer)

ondergebracht wat de organisatie van het gebouw duidelijk afleesbaar maakt voor de bezoeker. Er werden heel wat inspanningen geleverd om het gebouw even publieksvriendelijk voor de bezoekers als veilig voor de werknemers te maken. Zo werden de publieke zone (lobby, onthaal), de semipublieke zone (sprekkamers) en de politionele zone duidelijk van elkaar gescheiden door middel van toegangscontrole. Daarnaast dragen ook de camerabewaking en de alarmdrukknoppen in de spreekkamers bij tot een hoger veiligheidsgevoel voor alle

gebruikers en bezoekers van het gebouw.

In totaal zijn nu zo'n 70 medewerkers van de lokale politie gehuisvest op deze locatie: 47 medewerkers verbonden aan het District Centrum en 23 agenten van politie.

Dirk Poppe, Hoofdinspecteur

De plaats waar het District Centrum vandaag huist, kent een rijke en boeiende voorgeschiedenis. Op het einde van de 14de eeuw was dit bouwblok in bezit van Petrus Roen, maar in 1417 is schepen Everaerd Rynvisch eigenaar. Hij bezat meerdere huizen in de straat en de hoofdwoning werd begrensd door twee straatjes: het Stooftstraatje met op de hoek het badhuis (de stove) 'ten Zwaene' en een straatje zonder naam met het badhuis 'Sint-Maarten'. Zijn erfgenamen verkochten het grote huis aan Gerard de Tollenaere. In 1472 is Jan van Nieuwenhove, verwant met de befaamde Pieter Lanchals, eigenaar. Lanchals kwam hier later als eigenaar wonen.

Pieter Lanchals is vanaf 1465

verbonden aan de Bourgondische administratie. Hij vergezelde meermaals Karel de Stoute als financieel adviseur tijdens diens veldtochten en bouwde een succesvolle carrière uit. In 1472 is hij als ontvanger van *'toutes les finances'* verantwoordelijk voor het financieel beleid van de Bourgondiërs. Zijn ruime inkomen vulde Lanchals aan met vele steekpenningen en relatiegeschenken. Na de dood van Karel de Stoute bevestigden ook Maria van Bourgondië en Maximiliaan van Oostenrijk Pieter Lanchals in zijn topfunctie. In 1481 wordt

hij daarenboven hofmeester van Maximiliaan en kapitein en kasteelheer van Male, met alle daaraan verbonden rechten en inkomsten. Bij zijn aanstelling als schout van Brugge in 1484 verplicht hij de Stad Brugge om via belastingsgeld mee te betalen om de grote 'financiële honger' van Maximiliaan te lenigen, die toen in eindeloze dure oorlogen verwickeld zat. Lanchals voert een waar financieel terreurbewind en deinst er niet voor terug om politieke tegenstanders hardhandig uit te schakelen. Hij moest zich door achttien gewapende lijfwachten

laten beschermen bij iedere verplaatsing, ook binnen de stad. Het conflict tussen Brugge en Maximiliaan in 1488 betekent ook het einde voor Pieter Lanchals. Hij wordt op 22 maart 1488 op de Markt onthoofd en stierf als symbool van het gewraakte en corrupte centrale gezag.

Dankzij een boedelinventaris opgemaakt in 1488 in opdracht van de weduwe Lanchals, Katheline van Poucke, weten we hoe het huis in de

Kartuizerinnenstraat er toen uitzag. Het is een groot huis met een gekasseide binnenkoer en toegankelijk via een poort aan de straat. De luxueuze kamers waren kleurrijk gestoffeerd met zwarte, witte, rode en groene kleuren en het huis beschikte over een badkamer. Tot 1505 bleef het bezit van Pieter Lanchals jr. Midden in de 16de eeuw is het eigendom van stoffenhandelaar en bokraanverver Jan Flanneel. Zijn erfgenamen verkopen het in 1565 aan de kartuizerinnen, die het als refugehuis gebruikten. De zusters kunnen in de daaropvolgende jaren omliggende eigendommen opkopen om een nieuw klooster uit te bouwen. De bouwgeschiedenis van het kartuizerinenklooster is nog nooit uitgeschreven.

In 1783 wordt het klooster gesupprimeerd en in 1796 door de Fransen definitief afgeschaft. In 1824 is het in gebruik als ziekenhuis voor oude vrouwen en wordt het beheerd door zusters van Liefde uit Lovendegem en dit tot in 1892. In 1893 zijn er burelen van de toenmalige Commissie voor Burgerlijke Godshuizen en het Bureel van Weldadigheid ingericht en de kunstcollectie van de instellingen wordt er

bovendien in een museumzaal tentoongesteld.

Het Museum van de Burgerlijke Godshuizen

In 1882 wordt in de gebouwen van de voormalige Magdalenaleprozerie de administratie van de Commissie van Burgerlijke Godshuizen ingericht. Op de bovenste verdieping had de Commissie, voorloper van het OCMW, twee zalen voorzien voor het bewaren van kunstwerken uit de al dan niet verdwenen zorginstellingen van de stad en in 1885 opengesteld als museum. In 1892 verhuisde de Commissie van Burgerlijke Godshuizen naar het vroegere kartuizerinnenklooster in de Kartuizerinnenstraat.

Architect Louis Delacenserie werd aangesteld om er, na sanering, enkele aanpassingen te doen zoals het inrichten van de raadzaal met elementen uit het 18de-eeuwse saloninterieur van de Magdalenaleprozerie en het bureel van de secretaris.

Hij kreeg de opdracht om een geheel nieuwe uitbouw te realiseren voor

het secretariaatsmuseum.

In 1894 waren de werken aanbesteed en in 1897 werd het museum met de naam 'Museum van de Burgerlijke Godshuizen' geopend. Het telde drie zalen die langs de Reie waren geconcipeerd. Het voldeed aan bepaalde museologische principes zoals de traveevormige blindgevel langs de Dijver om het zonlicht buiten te houden of bovenlichten in de museumruimtes om onrechtstreeks licht te creëren. De idee was om aan de hand van vooral de schilderkunst het belang en de historiek van de Brugse zorginstellingen te tonen. De indeling was chronologisch en de collectie bood, naast topwerken, een interessant beeld van de Brugse doorsnee

kunstproductie.

De wanden waren wit geschilderd, op de deuren was het nummer van de zalen aangeduid en er waren speciale vitrines ontworpen. De muren waren volgehangen, maar in welbepaalde composities opgevat. Baron J.B. Bethune, bekend en belangrijk voorvechter van de neogotiek, was met de inrichting belast.

Na WO II werd het museum opgedoekt wegens plaatsgebrek voor de administratie. Een selectie van de kunstwerken is dan naar het Memlingmuseum-Sint-Janshospitaal overgebracht. Het Museum van de Burgerlijke Godshuizen was het enige gebouw in Brugge dat naast het Groeningemuseum als museum werd ontworpen.

Hilde De Bruyne, OCMW-Archief Brugge

Op deze Open Monumentendag kan een gedeelte van het pas gerenoveerde gebouw worden bezocht. De ingang bevindt zich in een onopvallende bakstenen tuitgevel. De 18de-eeuwse omlijsting aan de ingang is hier in 1930 geplaatst en was afkomstig

van het huis Oude Burg 4. De fraai gebeeldhouwde gevelsteen in rococostijl komt van de Berg van Barmhartigheid, Langerei 7. De ingang verleent toegang tot de voormalige oostelijke pandgang, waarvan de oude structuur met moer- en kinderbalken bewaard bleef. De balksleutels onder de moerbalken zijn met een sober kwartrond profiel afgewerkt. De gang wordt verlicht dankzij tudoorboogvensters die met afgeschuinde dagkanten zijn afgewerkt.

De voormalige raadzaal is bijzonder merkwaardig. Ook vandaag wordt die als vergaderruimte gebruikt. Een restauratie wordt gepland. Stadsarchitect Louis Delacenserie concipieerde deze ruimte in 1893 met interieurelementen die afkomstig waren van het Magdalenaconvent in de Nieuwe Gentweg. De brede marmeren schouw in Lodewijk XVde stijl trekt dadelijk de aandacht van de bezoeker. De wandbespanning met goudlederbehangsel dateert van 1740-1770. Het leder bestaat uit lange verticale banden van ongeveer 164 cm op 73 cm en is versierd met een geschilderde decoratie met bloemtakken en vogels. De lambrizing en de

10.KASTEELDREEF
(KOOLKERKE)
HET FORT VAN BEIEREN

deuren dateren zowel uit de 18de als 19de eeuw. De bovenzones van de raadzaal zijn opgesmukt met de vijftien portretten van voogden van het Magdalenaconvent.

Ook het voormalige kantoor van de secretaris met de oude bibliotheek kan bezocht worden. Het is nu het kantoor van de hoofdcommissaris.

Op de verdieping wordt de interessante inplanting van het gebouw aan de Dijver goed ervaren. Ook hier zijn de oude structuren bewaard gebleven. Het bezoek eindigt in de voormalige pandhof, waar de omvang van het complex en de relatie met de kapel te ontdekken zijn. De discussie over de kleurstelling van de gevels is nog niet afgerond.

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Zaterdag 10 september tussen 15.00u en 17.00u 'Suske en Wiske'-happening en officiële voorstelling van het album 'De Laaiende Linies' in het kader van de Fortennacht. Speciale activiteiten voor gezinnen met kinderen i.s.m. Horizon Educatief. Een initiatief van het Provinciebestuur West-Vlaanderen.

Speciale OMD rondleidingen vertrekken aan het infobord aan de ingang
op zaterdag om 14.00u en 16.00u
en op zondag om 10.00u, 11.00u, 14.00u en 16.00u
(maximaal anderhalf uur)

Lezingen in de schuur van de Brasserie Fort van Beieren op zaterdagavond 10 september in het kader van de Fortennacht om 21.15u door dr. Arnout Zwaenepoel over 'Planten en hun ecologie, het fort van Beieren en haar 'eigen-aardigheden'
22.30u door Johan Termote over 'de Staats-Spaanse Linies'

Vanaf het midden van de 16de eeuw tot in het begin van de 18de eeuw zijn de Zuidelijke Nederlanden doorlopend het toneel van oorlogsgeweld. Fransen, Nederlanders, Spanjaarden en Engelsen vechten hier op het 'slagveld van Europa' hun geschillen uit in een lange reeks oorlogen: de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), de Devolutieoorlog (1667-1668), de Frans-Hollandse Oorlog (1672-1678), de Negenjarige Oorlog (1688-1697) en de Spaanse Successieoorlog (1701-1713/1715). De Spaanse Successieoorlog is een opeenvolging van belegeringen

en vier grote veldslagen waarvan twee op Zuid-Nederlandse bodem zijn uitgevochten. Geen enkele veldslag had een beslissende invloed op de oorlog.

De inzet van de strijd

Op 1 november 1700 overleed Karel II, de laatste Spaanse Habsburger die vanaf 1665 heerser was van het uitgestrekte Spaanse rijk, waartoe de Zuidelijke Nederlanden, verschillende Italiaanse landsgebieden, de vele kolonies in Zuid-en Midden-Amerika en ook de Filippijnen behoorden. De ambitieuze Franse koning

Lodewijk XIV had al lang zijn oog op de Spaanse gebieden laten vallen en door zijn huwelijk met een zuster van Karel II maakte hij via zijn kinderen aanspraak op de Spaanse erfenis. Maar de Duitse keizer Leopold I, eveneens met een zuster van de Spaanse koning getrouwd, zag één van zijn zonen als opvolger.

In zijn testament laat Karel II het Spaanse rijk na aan de 17-jarige Filips van Anjou, de tweede kleinzoon van Lodewijk XIV, wel met de opschortende voorwaarde dat de nieuwe Spaanse vorst moet verzaken aan de Franse troon. Zoniet, mag de jongste zoon van de Duitse keizer, de 15-jarige aartshertog Karel, de Spaanse troon bestijgen.

De Zonnekoning leek aanvankelijk de wens van de overleden monarch te (willen) respecteren maar bekrachtigde nog geen maand later de aanspraken van zijn kleinzoon op de Franse troon. In februari 1701 trokken Franse troepen de Zuidelijke of Spaanse Nederlanden binnen. Zonder bloedvergieten werden de barrière garnizoenen aan de Franse grens overrompeld en de Nederlandse troepen naar huis gestuurd. De Republiek

der Verenigde Nederlanden, Engeland en de Duitse keizer konden een dergelijke aantasting van het Europees evenwicht (en woordbreuk) niet dulden en vormden met enkele andere staten, waaronder Denemarken, Savoie en Portugal een 'Grote Alliantie' tegen Frankrijk en Spanje die op de steun van de Zuidelijke Nederlanden en enkele kleine Duitse staten zoals Keulen en Beieren kon rekenen.

De geallieerden willen de jonge aartshertog van Oostenrijk op de troon van Spanje brengen en de Zuidelijke Nederlanden heroveren om het als barrièregebied tussen de grootmachten in te richten. Onze streken worden het slagveld van Europa.

Op 20 februari 1701 verschenen de eerste Franse troepen in Brugge en ze kregen dadelijk versterking van Spaanse soldaten. Brugge moest snel uitgebouwd worden als garnizoensstad waar jaarlijks 6.000 soldaten konden kazerner. De Fransen stelden snel vast dat de Brugse fortificaties en de forten in de grensstreek met de Republiek der Verenigde Nederlanden dringend moesten worden hersteld: het

Sint-Donaasfort in Lapscheure, het Isabellafort in Sint-Anna-ter-Muiden, het Fort Lapin aan de Handelskom en de Cantelmolinie (een verschansing bestaande uit een wal en een gracht die liep van het Sint-Donaasfort tot het Isabellafort).

De Franse vestingbouwkundige Vauban kwam persoonlijk de Brugse stadsversterkingen onderzoeken en tekende in 1702 plannen om deze grondig te verbeteren. Het ontwerp, dat in het Legerarchief van Vincennes wordt bewaard, werd niet verwezenlijkt wegens te duur. Er werden wel herstellingswerken

uitgevoerd, nieuwe palissades opgericht en stenen wachthuizen gebouwd. Het vervallen Fort Lapin werd opnieuw in gebruik genomen en het gebied tussen de Gentse en Damse Vaart onder water gezet.

Nog vóór de officiële oorlogsverklaring van 15 mei 1702 werd het Sint-Donaasfort in Lapscheure door de Nederlanders ingenomen.

Om een bijkomende verdedigingsplaats te creëren, werd een bestaand Frans legerkampement aan de dorpskom van Koolkerke, waar toen al vijf bataljons logeerden,

omgebouwd tot een nieuw fort dat de naam Fort van Beieren kreeg, naar de toenmalige landvoogd Maximiliaan Emmanuel van Beieren.

Met 800 pioniers, soldaten van de genietroepen, werd het legerkampement vanaf 1703 omgebouwd tot een stervormig fort. Het nieuwe fort bestond uit een hoofdwal van enkele meters hoog, steil opgeworpen en met graszoden bedekt, omgeven door een gracht. Vier bastions (uitspringende gedeeltes) en een ravelijn (hoekig bolwerk dat diende tot dekking van een stuk wal) moesten de verdediging

verzekeren. Het ravelijn is nu gekend onder de naam 'Eiland' en herkenbaar in het landschap. Het geheel was nogmaals omringd door een buitengracht.

Rondom het Fort van Beieren werden drie kleine voorposten aangelegd. Eén ervan, het Fort Michem, is in de winter, wanneer er geen gewassen op de velden staan, duidelijk herkenbaar in het landschap. Bij het begin van de zijweg van de Brugse Steenweg, die de naam Michem kreeg, is het fort als een kleine verhoging omgeven, door grachten herkenbaar. In het Fort van Beieren zijn geen

gebouwen opgetrokken. De soldaten bivakkeerden in houten barakken en tenten. Of het fort was afgesloten met een poort en een ophaalbrug is niet bekend.

Fort van Beieren heeft als verdedigingpost zijn efficiëntie nooit kunnen of moeten bewijzen, want het is nooit belegerd geweest. Het bleef wel in gebruik tot na de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748).

In het fort werd een kasteeltje gebouwd dat een interessante geschiedenis kende en als buitenverblijf werd gebruikt. Het is pas na W.O. II gesloopt. Het toegangshek, een ommuurde moestuin en een ijskelder zijn daarvan nog materiële getuigen.

Na de sloop van het kasteel is het fort een tijdlang als stortplaats gebruikt. Een gedeelte van de omwalling veranderde in een vuilnisbelt en dit tot in 1970. In april 1998 kocht de Provincie West-Vlaanderen het Fort van Beieren en de onmiddellijk aanpalende gronden, ruim 26 hectaren natuurgebied, aan de erfgenamen van baron Ernest Van Caloen, de laatste privé-eigenaar.

Het natuurgebied vandaag

Het grotendeels beboste fort en delen van het voormalige kasteeldomein staan open voor het publiek. Het is de afwisseling van bos, open ruimten (die verwijzen naar de oorspronkelijke functie), wateroppervlakten (de walgracht en de vijver) en de hoge bermen die de site bijzonder aantrekkelijk maken. In het bos staan oude marilandicapopulieren, zomereiken, essen en beuken. Voorts zijn naargelang het seizoen zevenblad, kleeftkruid, grote brandnetel, keverorchissen, daslook, heksenkruid en nagelkruid lager bij de grond te ontdekken. Ter hoogte van de noordelijke walgracht herkennen natuurliefhebbers zwarte elzen, berken en wilgen waartussen pinksterbloemen, pluimzegge, wolfsfoot en gele lis groeien. Daarenboven is vastgesteld dat enkele opmerkelijke broedvogelsoorten hier hun nest maken, zoals de wielewaal, de groene specht, de bergeend, de spotvogel, de sperwer en de torenvalk.

11. KAZERNEVEST 3 HET GERECHTSGEBOUW

Gekruid met de geschiedenis van de plek en haar bewoners wordt een bezoek aan dit stuk groen erfgood onvergetelijk.

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 14.00u tot 18.00u

De Voorzitter van de Rechtbank, de heer Thierry Denis en de rechters Wim De Backer, Dirk Huygebaert en Peter Vandamme begeleiden de bezoekers en de onthaalmedewerkers Frank Arnou en Marie-Christine Deboschere zorgen voor het goede verloop van het bezoek.

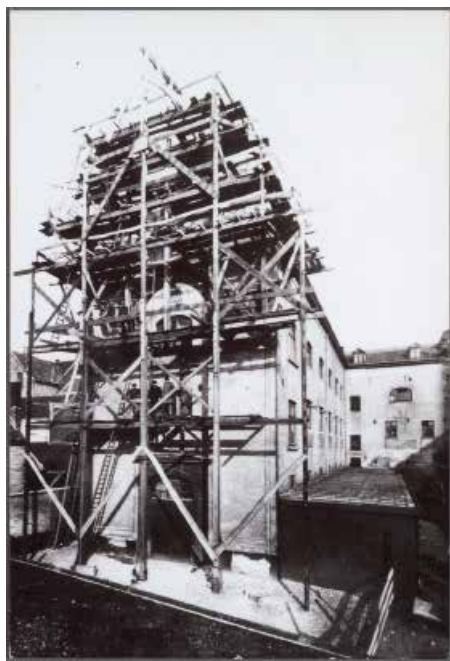
Het gerechtsgebouw van Brugge

Het gerechtsgebouw van Brugge, in gebruik genomen op 11 juni 1885, werd door de architecten J. Depuydt en V. Desmet volledig anders geconcipeerd dan de monumentale klassieke en afschrikwekkende gerechtsgebouwen die we bvb. kennen in Brussel (1883) in Gent (1846) en Dendermonde (1923). Hoewel de moderne technieken zoals we ze vandaag kunnen bewonderen in het Vlinderpaleis in Antwerpen of het nieuwe gerechtsgebouw in Gent nog niet werden gebruikt, wilde men toch meer het gevoel creëren van een toegankelijker justitie met functionele en verlichte ruimten, goed aangeduide zittingszalen en griffies, toegang met liften en hellende vlakken, zonder echter aan veiligheid in te boeten. Dat kan door bijvoorbeeld het vastleggen van afzonderlijke routes voor de gewone rechtszoekende en de aangehouden en het invoeren van een badgesysteem voor de personeelsleden.

Meer specifiek in Brugge betekende de bouw van een nieuw gerechtsgebouw het samenbrengen van

verschillende rechtsinstanties die voordien verspreid waren over verschillende gebouwen in de binnenstad van Brugge, met name de rechtbank van eerste aanleg, de rechtbank van koophandel aan het zogenaamde Landhuis van het Brugse Vrije op de Burg (nu stadsdiensten en stadsarchief), de vrederegerechten in de Blinde Ezelstraat en de historische Civiele Griffie op de Burg, de politierechtbank aan het Hotel Saint-Georges, het huidige hotel Crowne Plaza aan de overkant van de Burg, de onderzoeksrechters

aan het zijstraatje van de Hoogstraat naar de Burg, de jeugdrechtbank in de Hoogstraat, het politieparkeren in de Sint-Jansstraat, de toenmalige gerechtelijke politie in de Ridderstraat, de arbeidsrechtbank aan de Minderbroedersstraat, en het Arbeidshof afdeling Brugge aan de Gulden-Vlieslaan.

Het gerechtsgebouw van Brugge is, in tegenstelling tot de gebouwen in het historische stadscentrum met de nodige verkeers- en parkeerproblemen,

goed bereikbaar. Nochtans is het ingepast in een bewoonde wijk en werden de overblijvende gebouwen uit vroegere bestemmingen van de gronden waar het is gebouwd geïntegreerd. Zo zijn enerzijds nog een deel van de pandgang, de St.-Brunokapel (gebruikt als zittingszaal van het Hof van Assisen) en het voorkwartier en poortgebouw (nu zetel van de balie te Brugge) van het voormalig kartuizerklooster (van 1609 tot 1783) te zien, anderzijds uit de militaire periode van kazernes (1783-1972) het gebouw hoek Langestraat-Koopmansstraat (nu federale politie) en de zogenaamde Hof van Aurora, het Beluik van de gefusilleerden van de Eerste Wereldoorlog 1914-1918.

Waarom een bezoek aan het gerechtsgebouw van Brugge in het jaarprogramma van OMD 2011 past ?

Het biedt de gelegenheid de bezoeker een idee te geven van de verschillende instanties die in Brugge met justitie en dus met de verschillende vormen van maatschappelijke, menselijke en zakelijke conflicten bezig zijn binnen hetzelfde gebouw.

Conflicten kunnen niet alleen opgelost worden door een vonnis, maar ook door verzoening en bemiddeling. Ook instanties als slachtofferhulp hebben hier hun zetel.

Om deze redenen ademt het gebouw conflict en conflictbeheersing uit.

De geschiedenis van het gerechtsgebouw, deels gebouwd op de site van de kazernes Knapen en Rademakers, roept tevens de herinneringen aan een oorlogsconflict op. In de kloostergebouwen, die vroeger aan het hemelse waren gewijd,

worden nu de menselijke conflicten door justitie beslecht.

Thierry Denys
Voorzitter van de Rechtbank
Brugge
Beheerder van het
Gerechtsgebouw

In 1783 werd het kartuizerinnenklooster Genadedal, dat zich op deze plaats had ontwikkeld vanaf de vroege 17de eeuw, gesupprimeerd. De overgebleven monniken moesten hun klooster verlaten en werden seculier priester. In 1784 werden de schilderijen en meubels geveild en in 1785 de

goedgevulde bibliotheek. Altaren en koorgestoelten werden als brandhout verhandeld bij gebrek aan belangstelling.

Nog in november 1783 werden de kartuizerkerk en enkele kloosterterreinen gratis afgestaan om als militair hospitaal te dienen. De overige gebouwen werden o.m. ingericht als school voor kinderen van militairen.

Het klooster

De kartuizermonniken leefden een groot deel van de dag alleen in hun eigen kluis maar hadden gemeenschappelijke momenten in de kerk en een gemeenschappelijke maaltijd op zondag. Deze organisatie vroeg om een specifieke structuur die zich in de architectuur vertaalde. De individuele kluizen sloten op de grote pandgang aan en de kerk, de kapittelzaal en de refter op de kleine pandgang. Het aantal monniken bleef beperkt tot 13 (de prior inbegrepen). Het klooster in de Brugse binnenstad

werd vanaf 1609 uitgebouwd. Onder abt Joannes Pipenoy, vanaf 1635, werden de cellen en het grote pand gebouwd (waarvan nog een pandgang bestaat) en in 1650-1675 het kleine pand. Pas in 1768 zijn de (nog bestaande) toegangspoort en het voorkwartier met de woning van de abt gebouwd. In 1771-1776 tenslotte kwam een nieuwe kerk of kapel tot stand. Het voorkwartier, de toegangspoort en de Brunokapel zijn in een classicistische overgangsstijl opgetrokken met sobere rococoreminiscenties.

De inrichting als kazerne was uiteraard zeer nadelig voor het patrimonium. De kerk werd in de 19de eeuw op de benedenverdieping als paardenstal gebruikt en op de bovenverdieping ingericht als soldatenslaapzalen (in het begin van de 20ste-eeuw waren zelfs twee betonvloeren ingebracht). In het voorkwartier (waar nu de Brugse balie vergadert) werden de salons gebruikt voor consultatieruimtes voor de geneesheren, conferentiezaal voor officieren en kantoren voor de adjudant en de 'trompette-major'.

Bij de bouw van het

Gerechtsgebouw vanaf 1980 werd geopteerd om de resten van het kartuizerklooster te restaureren en te integreren. Van de voormalige kazerne blijven heel wat minder sporen bewaard.

De westelijke bakstenen pandgang, waarvan 14 gewelfvlakken zijn bewaard en die in het Gerechtsgebouw werd geïntegreerd, is een bouwlaag hoog (en zat ingewerkt in een vier bouwlagen tellend kazernegebouw). De 17de-eeuwse gang is overwelfd met graatgewelven gedragen door gordelborgen en rustend op eenvoudige natuurstenen consoles.

De vroegere kerk (nu assisenzaal) dateert uit 1776 en was ontworpen als een hoge, eenbeukige bidruimte afgedekt met een zadeldak. De voorgevel met klokvormige geveltop is afgewerkt met blauwe hardsteen. In de nis prijkte oorspronkelijk het beeld van de H. Bruno, met daaronder de tekst *Deo excelso brunonique sacrum* (Aan de Allerhoogste en heilige Bruno toegewijd). De langsgevels zijn opgetrokken in baksteen en doorbroken door korfboogvensters.

Het voorkwartier, een bakstenen dubbelhuis (de woning van de prior of het gastenkwartier), kreeg opnieuw een sobere classicistische gevelafwerking. De centrale inkom zit gevat in een rondboog met natuurstenen omlijsting en een sluitstuk in de vorm van een rocaille. In het interieur zitten prachtige schouwen verborgen. De marmeren schouw in Lodewijk Xvde-stijl in het grote salon is door Pieter Pepers gemaakt in 1769. Het stucwerk van de schouwboezem is uitgevoerd door stucadoor Joannes van Sassenbrouck.

Het fraaie monumentale poortgebouw in de Langestraat was oorspronkelijk versierd met beelden die eveneens door de Brugse beeldhouwer Pieter Pepers waren gehouwen. De blauwe hardsteen werd in 1770 geleverd door Jean-François Trigalet uit Arquennes.

Aan het poortgebouw hangt een gedenkplaat van de Lansiers die verwijst naar de 'kazerneperiode' in dit complex.

Het complex als kazerne

In 1783 nog werd het Oostenrijks leger ondergebracht in de 'kazerne'. Later volgden Fransen en Engelsen. Een deel van het korps van Lord Wellington op weg naar Waterloo zou er ook onderdak gevonden hebben. De gebouwen waren dadelijk aangepast als kazerne, militair hospitaal en school voor kinderen van militairen. Meerdere gebouwen werden ook gewoon voor de opslag van levensmiddelen gebruikt.

Stadsarchitect Jean-Brunon Rudd moest in 1835 zorgen voor

en opdeling van de Brunokapel in meerdere verdiepingen om er 232 man te kunnen huisvesten. Er werden stallen gebouwd en een rijkschool ingericht aan de kant van de Koopmansstraat. In 1897 werd het aansluitende zgn. domein van Aurora aangekocht. De kartuizerkazerne was de thuisbasis van de 3de Lansiers en nadien nam de 13de artillerie er haar intrek. In 1953 wijzigde men de naam in 'Kazerne Knapen' als herinnering aan de 'vaderlandslievende feiten en roemrijke daden' van zes leden van de familie Knapen (Léon, Jean, Ulysse, Valentine, Paul en Ulysse jr.) tijdens W.O. I.

In 1856 werd nog een kazerne gebouwd tegenover de Kruispoort en door het Aurorahof gescheiden van de kartuizerkazerne. Deze zgn. Poermolenkazerne moest 775 manschappen en 175 paarden onderdak geven en kort nadien uitgebreid worden

voor 2.000 soldaten (le Grand Quartier). In 1920 kreeg het de naam Rademakerskazerne (naar Luitenant-kolonel Maximilien Rademakers die gesneuveld was op 12 juni 1915) en zou bekend blijven als de kazerne van de 4de Linie.

Brugge is sinds 1965 geen garnizoenstad meer.

Het Hof van Aurora

In de Rademakerskazerne werden tijdens W.O. I door het Duitse bezettingsleger heel wat vonnissen voltrokken. Ook 12 burgers zijn in een deel van de Aurorahof geëxecuteerd en worden er herdacht door natuurstenen monumentjes. Charles Titeca en Julius Delaplace zijn op 8 mei 1916 op de dag van de Heilig Bloedprocessie terechtgesteld. Ook kapitein Charles Fryatt werd er na een schijnproces op 27 juli 1916 gefusilleerd. Volgens Duitse richtlijnen moest er bij elke executie iemand van het stadsbestuur waar het slachtoffer woonde, aanwezig zijn. In 1921 werd de Aurorahof als herdenkingsplaats voor de burgerlijke slachtoffers ingericht. In de muur waartegen

12. KORTE VULDERS-
STRAAT 30
KUNSTENAARSATELIER
FLORI VAN ACKER EN
MYSTÈRE

ze opgesteld werden, zijn nog kogelgaten zichtbaar.

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Tentoonstelling Mystère

Wie is Mystère?

André de Meulemeester (1894-1973) met als bijnamen 'de Arend van Vlaanderen' en 'Mystère' was een Belgisch toppiloot tijdens W.O.I. Zijn prestaties in de oorlog, zijn leven en zijn bescheiden maar interessante artistieke realisaties zijn onvoldoende of niet gekend. Albert de Meulemeester werkte na W.O. I in het familiebedrijf de brouwerij 'Den Arend', later Aigle-Belgica (en nu deel uitmakend van Inbev). Een begrip in Brugge. OMD 2011 biedt een uitgelezen kans om veel over deze persoon te weten te komen en zijn tekeningen voor het eerst te ontdekken.

De atelierwoning werd in 1895 gebouwd naar een ontwerptekening van Flori Van Acker zelf. Het is een diephuis opgetrokken op een rechthoekig perceel van 6 m x 16,5 m, twee bouwlagen hoog en afgedekt

met een schilddak. De initiële bedoeling van kunstschilder Van Acker was een rijk versierde puntgevel realiseren maar uit financiële overwegingen moest hij kiezen voor een eenvoudige lijstgevel.

In de sobere bakstenen voorgevel is vooral het groot bovenvenster, dat onderverdeeld is in kleine vierkante ramen, opvallend.

Het interieur is rijk opgesmukt en verrassend. De smalle inkomdeur geeft toegang tot een ruime ontvangstkamer, waarin de monumentale barokschouw opvalt. Ze bestaat uit twee zwartmarmeren

wangen gemarkeerd door zware voluten en bekroond door een zware, gebeeldhouwde eiken schouwmantel in neobarokstijl. De schuinopstaande schouwboezem is afgewerkt met een schilderij op doek met een decoratief, historiserend tafereel: twee mannelijke figuren, een vaandrig en een gildemeester in historische klederdracht, zijn in een gefantaseerd architecturaal decor geplaatst (twee pilasters en een middenzuil die sculpturale elementen in volutevorm dragen). Het geheel is opgesmukt met wapenschilden en spreuken (Ars Semper/Omni Potens) als verheerlijking van de kunst. De haardtegels zijn in

neorenaissancestijl, de haardplaat in gietijzer. De zoldering is samengesteld uit moer-en kinderbalken. De moerbalken met geprofileerde balksleutels rusten op sculpturaal versierde consoles in gotische stijl, versierd met maskers met loofwerk. Aan de linkermuur bevindt zich de trap naar de verdieping, een steektrap met bordes over de gehele kamerbreedte. Onder deze bordes situeert zich de doorgang naar het *Vlaamsche Salet*, dat oorspronkelijk verlicht was door een glaspaneel. De tussenwand is fraai opengewerkt met glas-inloodramen die met tafereeltjes zijn beschilderd. Het salon is afgewerkt met een eikenhouten lambrisering en frontaal zit een renaissanceschouw. De twee wangen bestaan uit slanke zuiltjes met Ionische kapitelen die versierde consoles dragen. De boezem is versierd met een eikenhouten bekleding in neorenaissancestijl. Op een balk onder het bordes staat het opschrift *In dit salet naer Ouden Trant, Drukt Vlaemsche Vriendschap U de hand - Anno 1895*. Op deze benedenverdieping ontving Flori Van Acker zijn vrienden en potentiële klanten. Uit een beschrijving is gekend dat de ruimte was aangekleed

met antiek meubilair en versierd was met aardewerk en koperen voorwerpen.

Het eigenlijke atelier bevond zich op de verdieping (niet te bezoeken op de Open Monumentendag). Deze ruimte was minder versierd.

Florimond Van Acker (1858 - 1940) was leerling van Bruno van Hollebeke en studeerde aan de Academies van Brugge, Antwerpen en Brussel. Hij was leraar en van 1909 tot 1926 directeur van de Stedelijke Academie van Brugge en schilderde naast stadsgezichten en landschappen ook portretten, historische taferelen en religieuze werken. Daarnaast blijven heel wat affiches, boekillustraties en ontwerpen voor kostuums en praalwagens voor processies en stoeten bewaard. Hij decoreerde ook interieurs (o.m. Singe d'Or op 't Zand en Simon Stevinplein 14).

13. KREUPELENSTRAAT 8
DE KAPEL VAN
ONZE-LIEVE-VROUW
VAN BLINDEKENS

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Tentoonstelling 'De Slag op de Pevelenberg' op initiatief van het OCMW, Archief-en Kunstpatrimonium en met de medewerking van het Stadsarchief Brugge

Lezing door historicus Bernard Schotte 'De Slag op de Pevelenberg op 18 augustus 1304' zondag 11 september om 14.00u en om 17.00u

In de slag bij de Pevelenberg sneuvelden vele Vlamingen. Onder hen mogelijks honderden Bruggelingen. De dure eed die de Bruggelingen (of hun thuisblijvende vrouwen) op de Pevelenberg hadden gezworen om in geval van lijfsbehoud Maria te danken met een jaarlijkse processie, had er niet voor gezorgd dat iedereen tijdens de strijd een *engelbewaarder* kreeg. Op uitzondering van Willem van Gulik die op 18 augustus 1304 het leven liet in de strijd tegen de Fransen, bleven de vele gesneuvelden daarenboven naamloos. De Slag van Pevelenberg is een van de vele

confrontaties in het jarenlange aanslepende Frans-Vlaams conflict. Nog steeds wordt ieder jaar trouw aan de 'Belofte' op 15 augustus, feest van Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart, een kaars van 36 pond in processie gedragen van het blindenliedengodshuis naar het hospitaal van Onze-Lieve-Vrouw van de Potterie.

De vroegste geschiedenis van Blindekens is niet ontrafeld. Bevond zich hier op deze plaats al op het einde van de 13de eeuw een passantenhuis waar pelgrims en ook daklozen voor een korte periode onderdak vonden?

In de oudst bewaard gebleven (14de-eeuwse) renteboeken wordt daarvan geen melding gemaakt. De huiseigenaars in dit bouwblok zijn privé-personen. In 1416 wordt wel melding gemaakt van de

kapel: '*crepelstraete also men gaet ter blinden lieden capelle*'. Een document van 1418 vermeldde dat het godshuis voor blinden en het broederschap van Onze-Lieve-Vrouw toen al '*lang*' bestond. De exacte stichtingsdatum kon niet worden achterhaald.

Willem van Gulik

Willem van Gulik, kleinzoon van graaf Gwijde van Dampierre, was voorbestemd om een kerkelijke carrière uit te bouwen. Hij werd proost van de Sint-Servaaskerk in Maastricht en aartsdiaken in Luik in 1299. Hij studeerde aan de universiteit in Bologna maar toen hem de kans werd geboden om aartsbisschop van Keulen te worden, gaf hij liever gevolg aan de oproep van zijn ooms, Jan van Namen en Gwij van Namen, om mee te helpen in de opstand tegen de Fransen. Zijn oudste broer, Willem de Oudere, was al op het slagveld gesneuveld. In 1297 had deze aan het hoofd van een Vlaams leger tevergeefs geprobeerd de Franse invasie in Vlaanderen een halt toe te roepen. De veldslag op het Bulskampveld bij Veurne werd verloren en luidde het begin in van de Franse bezetting van Vlaanderen. Het Franse leger werd aangevoerd door Robrecht van Artois, die in de Guldensporenslag zou sneuvelen. Willem van Gulik kwam niet omwille van persoonlijke belangen mee leiding geven aan de opstand, in tegenstelling tot de zonen van de graaf Gwijde van

Dampierre die hun erflanden wilden veilig stellen. Gwij van Namen bijvoorbeeld beoogde de verovering van Zeeland en maakte voor dit avontuur Vlaamse en vooral Brugse troepen warm. Het leidde in augustus 1304 tot een verdeling van de Vlaamse strijdkrachten. Op 10 en 11 augustus 1304 verloren de Vlamingen een zeeslag bij Zierikzee tegen een Frans-Hollandse vloot. Hierbij leden de Bruggelingen grote verliezen. Er gingen veel vaartuigen verloren: 18 van de 28 grote Brugse schepen werden gekelderd. Hadden de Vlamingen in augustus alle krachten verenigd voor een beslissende strijd tegen Filips de Schone, dan hadden ze de veldslag bij de Pevelenberg op 18 augustus 1304 glansrijk kunnen winnen en was Willem van Gulik misschien zelfs niet gesneuveld in de strijd.

De jonge Willem van Gulik (°ca. 1277) werd door zijn tijdgenoten als een moedig, enthousiast en stoutmoedig aanvoerder aanzien. Hij was slank, knap, vol geestdrift, welbespraakt en verstandig. Hij leidde één van de twee Brugse legers die na de Brugse Metten (18 mei 1302) uit de Zwinstad trokken

om Vlaanderen te bevrijden en hij was één van de aanvoerders van het Vlaamse leger dat op 11 juli 1302 op de Groeningekouter bij Kortrijk de Fransen versloeg. Op 4 april 1303 won hij een veldslag bij Arke. Hij veroverde de burchten van Rupelmonde en Kassel. In twee jaar tijd groeide hij uit tot een mythische held van het Vlaamse volk. Zijn optreden in de veldslagen wekte grote bewondering. Gedurende twee jaar verdedigde hij de zuidergrens van het graafschap Vlaanderen met succes tegen

Franse ridderlegers, alhoewel hij alleen over eenheden van trage Vlaamse militieleden kon beschikken die niet te paard streden. Voor de Fransen was hij het boosaardig genie in een oneervolle oorlog waarin de Vlamingen geen gevangenen maakten of geïnteresseerd waren om losgeld te vragen voor gevangen edellieden en ridders.

Op 18 augustus 1304 was Willem van Gulik, samen met andere telgen uit het Vlaamse gravengeslacht, opnieuw één van de aanvoerders. Hij voerde de leperlingen aan toen deze een gewaagde uitval deden om vijf katapulten van de Fransen te vernietigen die hen onophoudelijk aan het bestoken waren. Toen tegen valavond de strijd nog onbeslist was, ondernam Willem een verrassingsaanval met de Bruggelingen en andere nog niet al te erg vermoeide Vlaamse strijders. Deze stormloop deed de Fransen in paniek op de vlucht slaan. De Franse koning Filips de Schone ontsnapte ternauwernood aan de dood. Met wat geluk had Willem de koning kunnen doden of gevangen nemen. De onstuimige Willem van Gulik drong met

een kleine groep van wellicht 80 strijdmakkers ver binnen in de Franse gelederen. Ze werden omsingeld en tot de laatste man gedood ondanks het feit dat ze heldhaftig en in slagorde weerstand bleven bieden. Deze strijd moet zich voltrokken hebben zonder dat de andere Vlamingen dit hadden gemerkt, omdat het ondertussen ook donker was geworden. De Vlamingen trokken zich terug van het slagveld en zo konden de Fransen terugkeren en in hun tenten overnachten. Zij beschouwden zich daarom als de feitelijke overwinnaars maar ook de Vlamingen werden bij hun thuiskomst als overwinnaars onthaald. Het verlies van hun

grote held en aanvoerder hebben de Vlamingen moeilijk kunnen verwerken. Het lijk van Willem van Gulik is nooit geïdentificeerd. Zijn wapens en wapenuitrusting werden niet teruggevonden maar dat gold voor alle strijders omdat lijken van gesneuvelden werden beroofd van al hun bezittingen, kleding en uitrusting. Volgens sommige Franse kroniekschrijvers zou zijn lijk toch zijn gevonden en werd zijn afgehaakt hoofd op een speer rondgedragen in het leger. De Franse koning zou geweigerd

hebben om te kijken en zijn hoofd weggedraaid hebben. Kennissen van Willem van Gulik die in het Franse leger dienden, betwijfelden echter of het om de Vlaamse aanvoerder ging en beweerden dat het om een Gentse kapelaan ging die ook in de slag was gevallen en heel goed op hem geleek. Die twijfel en het feit dat beroofde lijken op een slagveld onherkenbaar waren en gewoonlijk ter plaatse onder de grond werden gestopt of zelfs onbegraven bleven liggen en vergingen, gaven genoeg stof voor geruchten dat de Vlaamse held op magische wijze was verdwenen. In zijn gevolg had hij verschillende tovenaars, waaronder één die hem een spreuk had geleerd waardoor hij onzichtbaar kon worden voor zijn vijanden. Vele ambachtslieden bleven daarom jaren na de slag bij de Pevelenberg geloven dat hun held ooit zou terugkeren. Dat de magiër in kwestie enkele maanden na de veldslag in handen viel van de hertog van Brabant en op het schavot aan zijn einde kwam, heeft het geloof in de verdwijning bij sommigen wellicht al doen wankelen.

Bernard Schotte

Een grote stadsbrand in 1415

vernieelde een groot deel van het West-Bruggekwartier en ook de eventueel al bestaande (waarschijnlijk houten) kapel en het godshuis van de Blinden. Een nieuw complex werd in 1417-1420 gebouwd dankzij een milde schenking van Katelijne Tscheeps '*ende van menyghen andere goede menschen*'. Katelijne Tscheeps woonde in de Zuidzandstraat en voorzag voor haar zelf ook een woning in het godshuis.

Op een stuk grond in de Kreupelenstraat liet ze zeven eenkamerwoningen bouwen en het hospitaal en de kapel (her?)bouwen. Vanaf de 15de-

eeuw werd Blindekens beheerd door de meesters van het Sint-Juliaanshospitaal in de Boeveriestraat. Rond de kapel bouwde men in de 17de-eeuw nog drie godshuizen op initiatief van Jan van Pamel, Marius Voet en Laurentia Soutieu. Nieuwe schenkingen in 1650 maakten het mogelijk een nieuwe kapel te bouwen en dezelfde milde schenkers zorgden ervoor dat twaalf behoeftige blinden in het godshuis konden verblijven en nooit meer hoefden te bedelen. Er zou steeds in hun levensonderhoud worden voorzien. Arme blinde passanten kregen ook tijdelijk onderdak.

Twee broeders en drie zusters onder leiding van een meester (en onder het beheer van Sint-Juliaans) die in het complex woonden, stonden in voor hun verzorging.

De kapel

In 1651 startten de werken aan de nieuwe kapel. Meester-metselaar Jacques Coppet en meester-timmerman Clement de Prince hadden de leiding over de werf. Beide zijn rond het midden van de 17de eeuw succesvolle bouwmeesters in Brugge. Een interessant contract met De Prince is bewaard, daarin staat een minitieuze beschrijving van het eiken dakgebinte van de kapel. Op 18 augustus 1652 werd de nieuwe bidruimte ingewijd.

O.-L.-Vrouw van Blindekens is een bakstenen eenbeukige kapel afgedekt met een zadeldak en met een smaller (en pas in 1703) aangebouwd vijfzijdig koor. De kapel is groot in vergelijking met andere godshuiskapellen. De voorgevel is een hoge topgevel, afgewerkt met vlechtingen (dit is een typisch 17de-eeuwse metselwijze waarbij loodrecht op de schuine zijkanten van de gevel wigvormige stukken baksteen van vier tot acht lagen

worden ingemetseld om het metselverband te verstevigen). De top van de gevel is bekroond met een eenvoudig klokkentorentje dat in 1994 is hersteld. De nog originele dubbele toegangspoort, gevat in een geprofileerde natuursteen omlijsting, is '1651' gedateerd. Het natuurstenen Mariabeeld boven de ingang kwam er in 1945 ter vervanging van een houten beeld dat wel nog bewaard is. In de geveltop zijn sporen merkbaar van een groot, gedicht, rond venster. De zijgevels zijn doorbroken door telkens vier omlijste segmentboogvensters. Een segmentbogig zijdeurtje dient nu als toegang tot de prachtige en zeer sfeervolle kapel. Het pittoreske steegje dat naar de Kammakersstraat leidt, droeg in de 16de eeuw de naam *'Blendelieden gasthuysstrate'*.

De sfeervolle kapel illustreert de historiek van het godshuis en de devotie tot Onze-Lieve-vrouw. Het schip is vier traveeën diep en overwelfd met een houten tongewelf van 1939. Vier trekbalken en een strijk balk dragen de nog originele 17de-eeuwse dakconstructie. Het monumentale barokaltaar in witte en zwarte marmer en gemarmerd hout is in 1650 geschonken door Jan Fatry en

Margriet Boeteman. Het fraaie, barokke altaarschilderij met een voorstelling van de *Aanbidding van Onze-Lieve-Vrouw door Blinde Lieden* is van de bekende Brugse schilder Jacob van Oost de Oude (1603-1671). Het Mariabeeld in de rondboognis is in de 19de eeuw gebeeldhouwd door Hendrik Pickery (1828-1894). In de vensters naast het altaar zitten neogotische glasramen die in 1880 door glazenier Samuël Coucke (1833-1899) werden gemaakt. Ze stellen de legendarische stichting van Blindekens door de graaf van Vlaanderen Robrecht van Bethune voor en het verhaal van de wonderlijke aankomst van het Sint-Michiëlsschip in 1588. Twee *mythische* verhalen die aan de geschiedenis van Blindekens zijn gekoppeld. De twee overige glasramen stellen de H.-Rochus en de H.-Philomena voor en zijn creaties van Henri Dobbelaere (1822-1885). In het koor is de toegang tot de sacristie uitgewerkt als een sierlijke portiek in barokstijl, met het beeld van de pestheilige Rochus. De gemarmerde deuromlijsting is in 1690 bekostigd door Joost Schroy, deken van de Sint-Salvatorskerk, die begraven ligt in de kapel. Tegen de westgevel bevindt zich het doksaal dat van 1684 dateert

(en in 1996 door een nachtelijke brand gedeeltelijk is vernield, maar gelukkig zorgvuldig hersteld). Het doksaal rust op twee ronde, houten, gemarmerde zuilen. Het gerestaureerde orgel is van orgelbouwer Andries Jacob Berger (1712 - 1774) en dateert van 1737. De orgelkast kreeg opnieuw de oorspronkelijke kleurstelling. Het orgel wordt nu ook nog gebruikt voor het opluisteren van erediensten en voor kleine orgelconcerten.

De eiken preekstoel dateert van 1659. De kuip is versierd met symbolen van Maria en de Onbevleete Ontvangenis. Het klankbord is bekroond met haar beeltenis. In de Contrareformatie (periode waarin deze preekstoel is gemaakt) werd de verering van Maria gestimuleerd en ruim verspreid. Vele bedevaartsoorden zijn in de Zuidelijke Nederlanden uitgebouwd. Ook in de kapel van Blindekens bestond deze speciale devotie van Maria. De eiken biechtstoel lijkt 19de-eeuws.

Heel bijzonder is het devotiebeeld van Onze-Lieve-Vrouw van Blindekens, dat jaarlijks in de belofteprocessie wordt meegedragen en waaraan mirakels worden toegeschreven. De eikenhouten, gezeten

en met bladgoud vergulde, Madonna wordt in het begin van de 15de eeuw gedateerd. Ze is uitzonderlijk mooi en kwaliteitsvol.

In het midden van de kapel is een miniatuurschip opgehangen. Het is een scheepsmodel dat in 1805 hermaakt is naar een 16de-eeuws model. Het ex-votoschip de Heilige-Michiel werd aan Onze-Lieve-Vrouw van Bindekens geofferd als herinnering aan een hongersnood uit 1588. Door toedoen van Onze-Lieve-Vrouw zou op 14 augustus 1588 een schip met graan aangekomen zijn in Brugge en een eind hebben gesteld aan de hongersnood. Die herdenking gaf aanleiding tot een processie die in West-Brugge rondging tot op het eind van de 18de eeuw.

De kapel is nog met talrijke andere kunstwerken verfraaid. Zo zijn er het prachtige 16de-eeuwse schilderijtje dat Onze-Lieve-Vrouw met kind uitbeeldt en de vroeg-16de-eeuwse gedenksteen van Frans van Busleyden boven het zijaltaar.

De militaire bijdrage van Brugge in de krijgstoct naar de Pevelenberg

De stad Brugge heeft tijdens de Vlaamse opstand van 1302-1305 op militair vlak een grote bijdrage geleverd. Ze leverde niet alleen duizenden manschappen voor de Vlaamse legers, maar financierde een groot deel van de militaire uitgaven. De krijgstoct naar de Pevelenberg in 1304 was één van de 13 veldtochten waaraan de Bruggelingen deelnamen. In 1302 waren Brugse strijders 103 dagen van huis, in 1303 trokken ze 183 dagen op krijgstoct en in 1304 waren

ze niet minder dan 206 dagen in de weer als krijgslieden. De Brugse contingenten bestonden uit kruisboogschutters en ambachtslieden. De stad kon in totaal 16 eenheden kruisboogschutters optrommelen of zo'n 320 schutters en 160 *garsoenen* of dragers van de grote schilden waarachter de kruisboogschutters plaatsnamen tijdens de gevechten. De tientallen verschillende ambachten konden zelfs ruim 5.000 weerbare mannen leveren. Zoals alles bij de ambachten minutieus was gereglementeerd, bestonden er strikte regels voor de mobilisatie van de ambachtsmilities. Bij het ambacht van de oudkleerkopers mocht het stadsbestuur driemaal meer manschappen opvorderen als bij het ambacht van de oude grauwwerkers. Gewoonlijk zorgde Brugge voor zowat 2.000 ambachtslieden en een 200-tal boogschutters voor iedere veldtocht. Naar de Groeningekouter bij Kortrijk, waar op 11 juli 1302 de Guldensporenslag werd uitgevochten, zonden de Bruggelingen echter zo'n 5.000 ambachtslieden en boogschutters, evenals een

paar honderd huurlingen. Voor Brugge stond er toen veel op het spel omdat het Franse leger door koning Filips de Schone naar Vlaanderen was gestuurd om de Bruggelingen te straffen voor de moordpartij op Franse edelen en soldeniers tijdens de Brugse Metten.

Van verschillende veldtochten bestaan lijsten met uitgaven die toelaten om het aantal Brugse krijgslieden te berekenen. Voor de krijstocht naar de Pevelenberg in juli-augustus 1304 blijven we in het ongewisse over de getalsterkte van het Brugse contingent omdat de rekening van de *heervaart* naar *Mons-en-Pévèle* ontoereikend is. Ze leert ons wel veel over de voorbereiding van de krijgstocht. Krijgsbenodigdheden en voedsel werden met wagens vervoerd en daarvoor huurde het stadsbestuur honderden trekpaarden bij paardenhandelaars. Sommige wagens en paarden werden in beslag genomen bij Leliaards of Fransgezinde Bruggelingen.

Veel van de oorlogsuitgaven gebeurden op de gewone manier. De oorlog zorgde dat vele ambachtslieden extra inkomsten konden binnenrijven.

De stad kocht voor deze krijgstoct duizenden pijlen aan bij pijlenmakers, evenals bogen en kruisbogen bij bogenmakers. Zelfs *Ingelsche schichten* werden aangekocht om de tientallen Engelse huurlingen die de stad had geronseld, te bewapenen. Daarnaast leverde de stad aan haar milities schilden, lansen, *springalen* of katapulten, tenten (*pawelioenen* genoemd), tentenstaken, spades en bijlen, hoefijzers en hoefnagels, paardenvoer en voedsel voor de manschappen (wijn, tarwebroden, witbrood, vlees, kaas, erwten, kruiden ...), pannen, potten en ketels, tonnen, lantaarns, speciale stoffen om banieren te maken ... De harnessen of wapenuitrustingen van de schepenen en raadsleden die als aanvoerders meegingen werden volledig bekostigd door de stad. Pieter de Coninck, één van de belangrijkste volksleiders, leverde een merrie voor het leger. Hij kreeg hiervoor 6 pond. Uit de bronnen valt niet af te leiden of hij toen mee ten strijde trok. Paardensmeden, wagenmakers, koks, herstellende van tenten, wagenmenners, trompetters en *arsatres* of geneesheren trokken mee met het Brugse

leger. De geneesheren zijn bij naam genoemd: meester Lambrecht, meester Ghiseline, meester Jan van Gent, meester Niclais van Ieper en meester Lambrecht van Dendermonde. In de middeleeuwen bestonden er geschriften met aanwijzingen hoe men gekwetsten moest verzorgen, met beschrijvingen van technieken om pijlen uit een lichaam te verwijderen. De methodes zijn geïllustreerd met tekeningen. Mensen met zware verwondingen waren daarom niet ten dode opgeschreven. In de stadsrekeningen wordt onder andere melding gemaakt van personen wiens hand of neus in een gevecht was afgehouden of die in een gevecht een oog hadden verloren en die vergoedingen van de stad kregen. Er zijn aanwijzingen dat de stad schadevergoedingen gaf aan verwanten van krijgslieden die tijdens een beleg of in een veldslag waren gesneuveld. De kosten die krijgslieden maakten bij Brugse geneesheren werden door de stad terugbetaald. De namen van deze gekwetsten staan genoteerd in de

14. MARKT 3

PROVINCIAAL HOF

stadsrekeningen: Jan Dappre, de appelverkoper Jan Bottoen, Karstiaen van Artrike, *'ghewondt in sine hand'*, meester-volder Clays van Gavere, ...enz. De stad vergoedde strijders of leveranciers die een paard, een wagen, bogen of andere voorwerpen hadden verloren tijdens de veldtocht. Riquard den Ruede kreeg 11 pond voor twee schalen die hij aan de stad had geleend en die men was kwijtgespeeld op de Pevelenberg. De stad kocht ook van de strijders hun oorlogsbuit af. Na een veldslag werden de gesneuvelden beroofd van al hun kleren, wapenuitrusting, wapens en andere bezittingen. Een Engelse huurling die een paard had buitgemaakt op de Pevelenberg verkocht zijn aanwinst aan de stad. Van de strijders zelf kennen we naast enkele gekwetsten alleen de namen van de aanvoerders van kruisboogschutters en enkele tientallen pijnders of lastdragers. De militieleden van de pijnders waren als laatsten vertrokken naar de Pevelenberg. Twintig man verlieten de stad op 9 augustus en ze werden later gevolgd door nog eens 73 pijnders. De militieleden van de pijnders waren bewapend

met een lans die door de stad was bekostigd en ze kregen elk een gouden muntstuk als soldij. Dergelijke voettochten moeten echte avonturen zijn geweest, zelf nog voor er slag werd geleverd. Ze konden soms slecht aflopen voordat men maar één Fransman had gezien. Een geldkoerier bijvoorbeeld werd tijdens zo'n diensttocht in Roeselare overvallen en beroofd.

Bernard Schotte

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

De equipe van
Monumentenwacht West-
Vlaanderen is aanwezig op
zondag tussen 10.00u en 12.00u
en 14.00u en 17.00u.

Tentoonstelling en rondleidingen
met als thema Het Provinciaal
Hof als onderwerp en
decor van conflict. Heel wat
conflictrijke, droeve, boeiende
en blijde gebeurtenissen kunnen
verbonden worden met het
Provinciaal Hof. Zeven thema's
begeleiden de bezoekers: de
kleurrijke discussies rond
de bouw van het neogotische
Provinciaal Hof (1878-1883), de
rol van het gebouw tijdens W.O.
I met commandant Ludwig von

Schröder (1914-1918), Kapitein
Fryatt (1919) en gouverneur
Leon Janssens de Bisthoven,
de rol van het Provinciaal Hof
voor, tijdens en na W.O. II met
de gouverneurs Hendrik Baels,
Michel Bulckaert (waarnemend)
en Pierre Van Outryve
d'Ydewalle, de teruggave van de
kunstwerken na W.O. II en een
controversieel ontwerp voor een
nieuwbouw in de jaren 1950.

Op de plaats van het Provinciaal
Hof stond van 1285 tot 1789 de
Waterhalle, een indrukwekkend
gebouw in baksteen en
natuursteen, schraags over
de Kraanrei. Koopwaar werd
eronderdoor in kleine boten
aangevoerd, gelost en gestapeld.
Kort na de sloop van de
Waterhalle werd de rei overwelfd
en werd er een fraai classicistisch
gebouw opgetrokken door

architect Hubert Dumortier. In het centrale deel van dit bouwwerk richtte het provinciebestuur in 1850 een raadzaal in. In 1878 verwoestte een desastreuze brand bijna het volledige complex aan de oostkant van de Markt en dit tot vreugde van de voorstanders van de Vlaamse bouwstijl: *tous les amis de notre antique art national ont appris avec une vive satisfaction (au point de vue artistique bien entendu) l'incendie de l'affreuse construction qui sous le nom de Palais du Gouvernement Provincial, gâtait si déplorablement l'effet pittoresque de la Grande Place de Bruges (...)* (Le Bien Public, 7 maart 1878). De Franse stijl van het 18de-eeuwse gebouw vond sinds de jaren 1850 geen genade in de ogen van de toenmalige kunstliefhebbers.

Dadelijk werd aangedrongen om een nieuw gebouw op te richten in een 15de-eeuwse gotische stijl. Nog in 1880 werd een akkoord bereikt om de volledige oostkant van de Markt (100 meter) te bebouwen, niet enkel met een nieuw Provinciaal Hof maar ook met kantoren voor Bruggen en Wegen (later dacht men er de gouverneursresidentie in onder te brengen) en lokalen voor de Post en Telegraaf. Het publieke debat was hevig.

Alleen een Brugs architect werd in staat geacht een gebouw van die schaal in een Brugse gotische stijl te realiseren. Stadsarchitect Louis Delacenserie (1838-1909) en provinciaal architect René Buyck (1850-1923) kregen van gouverneur Theodore Heyvaert de opdracht om de plannen voor het Provinciaal Hof en het Postgebouw te tekenen. Louis Delacenserie was op hetzelfde ogenblik bezig met de bouw van de Rijksnormaalschool aan de Sint-Jorisstraat. Talrijke ontwerpen werden in even talrijke commissies van tafel geveegd en het duurde tot 1887 voor de werkzaamheden konden starten met een door de Koninklijke Commissie voor Monumenten goedgekeurd ontwerp. De

bouwwerken sleepten op hun beurt vele jaren aan. In 1892 moest de Provincieraad haar intrek nemen in een onvoltooid complex. Het duurde tot 1909 voor de werkzaamheden in het interieur waren voltooid en tot 1921 voor de drie linkertraveeën waren gebouwd.

De gevelarchitectuur van dit imposante gebouw is beeldbepalend voor het Brugse marktplein. Het gebouw heeft een drie bouwlagen hoge

middenvleugel van drie traveeën en twee lagere zijvleugels van twee bouwlagen respectievelijk drie en vier traveeën. Dwars op het voorgebouw staat nog een monumentale achtervleugel. De voorgevel is met Franse kalkzandsteen van Euville bekleed. De ingang wordt beklemtoond door de monumentale trap met open borstwering en de twee gebeeldhouwde leeuwen en lantaarns. De vensters op de beneden- en bovenverdieping

zijn gevat in spitsboognissen met maaswerk in de boogvelden. Hoektorentjes, dakkapellen, hogels, pinakels en een opengewerkte balustrade als gevelbeëindiging maken het gotische beeld compleet. Zowel de stadhuisgevel als de gevel van het huis van de heren van Gruuthuse waren inspiratiebronnen. De koperen Sint-Michiel die de centrale punttop van de voorgevel bekroont, werd in 1904 gemaakt door de Brugse kunstschilder Edward De Vooght (1828-1922) naar een ontwerp van beeldhouwer Gustaaf Pickery (1862-1921). De vergulde L, centraal onder de vorstkam, verwijst naar Koning Leopold II.

De namen van de talrijke timmerlieden, schrijnwerkers en meubelmakers die betrokken waren bij de inrichting van dit gebouw zijn in 2005 dankzij documenten in het

Provinciaal Archief opgespoord. Louis Delacenserie en zijn medewerkers ontwierpen de meubels. Voor de grote raadzaal werden in 1909 drie meubelmakers-schrijnwerkers aangeduid om tientallen zetels, stoelen, banken en tafels te maken in eikenhout en dat waren: Leon Mus uit de Noordzandstraat in Brugge, Hippolyte Dewispelaere uit de Westmeers eveneens in Brugge en Jozef Leland-Declerck uit de Vanden Peereboomlaan in Kortrijk. Voor de benedenzaal hadden René Daled (Wijngaardstraat) en Frans Devriendt (Zilverstraat) uit Brugge meubelen geleverd. De meubelbekleding gebeurde door het huis Abrams (Academiestraat 1) en later bij Jos Van Heede-Van Wesemael (Steenstraat). Nog voor de eeuwwisseling waren de opdrachten voor de houten afwerking van het gebouw aanbesteed: zoals *'une grande porte en bois de chêne destiné à clôturer le vestibule et la cage du grand escalier* (600 Belgische frank), *une voûte en bardeaux en pitchpine pour la salle de musée* (5.600 Belgisch frank), *plafond avec gîtes et planchettes en chêne de la salle des pas perdus* (7.000 Belgische frank)'. De twee meest

15. MAAGDENSTRAAT 11 DE EXPERIËNTIE

gebruikte houtsoorten zijn Pools eikenhout (voor de bekleding van balken, balksleutels) en RND (rood Noors dennenhout) voor minder belangrijke onderdelen. Als aannemers voor de binnenaafwerking vermelden we Louis De Mey uit Sint-Michiels, Ruscart en Verhelle.

Zowel de met balksleutels versierde eikenhouten balkenzoldering, als de rijkelijk met natuursteen voorziene ingangen, het beeldhouwwerk, de deuren, de schouwen en de vloertegels zijn authentiek en typisch voor deze laat-19de-eeuwse stijl. Via de natuurstenen eretrap is de verdieping te bereiken. Het monumentale achzijdige trappenhuis is een opvallend element in het gebouw. Verschillende natuurstenen

beelden verfraaien dit geheel. Ze stellen Jacob van Maerlant, Jan Van Eyck, Lanceloot Blondeel en Jan Brito voor. In het stergewelf dat het trappenhuis afdekt, zijn op de consoles de personen gebeeldhouwd die bij de realisatie van het Provinciaal Hof waren betrokken zoals architect Louis Delacenserie, de beeldhouwers Gustaaf en Hendrik Pickery, de aannemer Hargot uit Antwerpen, architect René Buyck en gouverneur Albert Ruzette.

Een van de opvallende objecten in het gebouw is de monumentale lichter in smeedijzer in de trappenzaal. De lichter die 15 meter hoog is en 1.300 kg weegt, werd in 1909 gesmeed door de toen 82-jarige Edward De Vooght naar een ontwerp van Louis Delacenserie. De Vooght

smeedde bovendien de twee opmerkelijke kroonluchters van de raadzaal op de verdieping. Het zijn meesterwerken. Heel wat lelies, ranken en bladeren zorgen voor extra sierlijkheid aan de imposante luchters.

Op de bovenverdieping zijn de balkonzaal en de provincieraadzaal te bezoeken. In de balkonzaal valt de monumentale natuurstenen gebeeldhouwde schouw dadelijk op. Daar zijn ook de portretten van gouverneurs te bewonderen. Rechts van de brede middengang bevindt zich de voormalige provincieraadzaal (de provincieraad vergadert sinds 1999 in een nieuw gebouw gelegen bij het provinciehuis Boeverbos in Sint-Andries). Hier trekt vooral het roosvenster met het rijke maaswerk de aandacht van de bezoeker. Het lijkt uit de religieuze architectuur geplukt. De ruimte is afgewerkt met een dennenhouten spitsbooggewelf (dit gewelf verbergt een ijzeren dakspant).

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Lezing 'Zones van zin, religieus patrimonium als motor voor een nieuwe toekomst' door Tom Callebaut om 17.00u zowel op zaterdag als zondag in de voormalige kapel.

Het Serafijns college van de kapucijnen geeft vandaag onderdak aan de Experiëntie, een oefenplek of passageplek tussen heden en toekomst. De bovenruimtes zijn eigenzinnig ingericht, met respect voor de bestaande vormgeving van het 19de-eeuwse gebouw. De bezoeker moet zelf komen ontdekken wat er hier gebeurt. Het interieur is sober maar interessant.

Een casestudy die momenteel loopt in de Experiëntie is een (fictieve) zoektocht naar hoe een klooster kan herbestemd worden tot een nieuwe, zinvolle, publieke zone in de stad. Het gebruik van heel wat kerken, kloosters en andere religieuze gebouwen vormt op vele gebieden een maatschappelijke uitdaging in de nabije toekomst. De zoektocht

naar zingeving lijkt groot te worden.

De straatgevel met versierde lijst is sober en opgetrokken in een donkerrode baksteen. De gevels zijn doorbroken met rechthoekige kruisvensters en gekoppelde spitsboogjes.

Het Serafijns college was

een apostolische school van de paters kapucijnen of een jongensinternaat in voorbereiding op het priesterschap. De jongens, die vaak uit de omgeving van Brugge kwamen, volgden een Latijnse humaniora waarbij veel aandacht gegeven werd aan de religieuze beleving.

De heilige Bonaventura (1221-

16. MOERSTRAAT 42
SINT-LUCAS
OOIT DEEL VAN DE
HALLE VAN DOUAI

1274) was een franciscaanse theoloog en filosoof en een van de grootste geleerden in de middeleeuwen. Hij schreef o.m. het werk 'over de zes vleugels van de serafijn'. Paus Sixtus V verleende hem bij zijn heiligverklaring in 1482 de titel van Doctor Seraphicus. De naam van een Serafijs college komt van deze erudiet. Of komt het van de heilige Seraphinus van Montegrano (1540-1604), een buitengewoon intellectueel begaafde kapucijn?

De Brugse kapucijnen kregen in 1885 van hun generale overste in Rome de toelating om binnen hun bestaand klooster een college in te richten. De school moest er wel van zijn afgescheiden, zo ver mogelijk verwijderd van het 'wereldse rumoer' en goed gelegen voor de gezondheid van de jongens. In het eerste jaar schreven zich acht leerlingen in, drie jaar later waren ze met 47. Pater Dominicus was de eerste directeur.

Het huidige Maagdenstraat 11 (oorspronkelijk de plaats met de bijgebouwen van het klooster uit 1869 met bergplaatsen, stallen en washok) werd tot in 1897 gebruikt als college. Toen werd

een nieuw, bijkomend gebouw opgetrokken op de hoek met de Hauwerstraat (afgebroken in de jaren 1960 en vervangen door een even hoge nieuwbouw die binnenkort heringericht wordt voor studentenhuisvesting).

De school telde rond 1900 100 leerlingen. In 1932 werd het Serafijs college definitief overgebracht naar het kapucijnenklooster in Aalst. In Brugge studeerden in het totaal 1.005 leerlingen af. 302 van hen werden priester en daarvan 277 kapucijn. Het Brugs Serafijs college zou gekend geweest zijn onder de naam Sint-Laurentiuscollege. Het werd achteraf als retraitshuis gebruikt.

Het vrij hoge bakstenen gebouw aan de Hauwerstraat telde drie bouwlagen en was afgedekt met een zadeldak bedekt met leien. Het sloot in stijl perfect aan bij de bestaande gebouwen van het klooster. Het staat afgebeeld in de publicatie van Koen Rotsaert (*Brugge op de schoolbanken*, 2009).

In Aalst kwam het voormalige Brugs Serafijs college tot in 1966 onder de hoede van de kapucijnen en werd daar in 1968 overgenomen door het

jezuïetencollege Sint-Jozef. Op het hoogtepunt gaven 30 paters kapucijnen er les.

Uitsluitend op reservatie op de
OMD-lijn 050 47 23 24
Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

De voorgeschiedenis

In 1579 bezit Jacob Canneel een eigendom in de Moerstraat dat sinds onheugelijke tijden *'ghenaempt is d'Halle van Douay'* (Sint-Jakobszestendeel

1430/1431/1432). De naam verwijst wellicht naar een vroegere functie als stapelplaats voor een handelaarsnatie uit de Franse stad Douai.

Het eigendom bestond uit drie huizen en zal een eeuw lang in handen blijven van de familie Canneel. Na het overlijden van Jacob Canneel (ca. 1580) verwierf zijn zoon Pieter het merendeel van de eigendomsaandelen door uitkoop van de andere erfgenamen. Jacob Canneel en zijn zoon Pieter waren vrije visverkopers. Jacob zetelde regelmatig in het ambacht van de visverkopers in de periode 1544-1575, Pieter in de periode 1587-1611. Diverse andere familieliden van Jacob Canneel (Jan, Gilles, Hughes) waren lid van hetzelfde ambacht.

Op 4 april 1672 koopt meester Burchardus van Wittenberghe *d' Halle van Douay* van de familie Canneel. De oude huisnaam is dan evenwel niet meer in gebruik. Er is sinds 1598 sprake van '*een nieuw ghetimmerd huus, achterhuussijnghe*' en een poort, en met achteraan een groot erf. Tot het eigendom behoorde ook het perceel waar vandaag Moerstraat 44, de

Drije Visschelkens staat, met een bewaarde gevelsteen met afbeelding van vissen. In 1663 had Burchardus van Wittenberghe al het rechts gelegen perceel, waar nu 'Moerstraat 40' op staat, gekocht van Jan de Schoolmeester *geseit 't Schools*. Op dat terrein stond een huis met brouwerij. In 1672 bezat Burchardus van Wittenberghe dus de huizenrij Moerstraat 40, 42 en 44. In 1676 verkocht hij het pand Moerstraat 44.

Meester Burchardus van Wittenberghe was dokter in de medicijnen. Hij trouwde met Suzanna Eeghelynck en zij hadden drie zonen: Burchardus (de Jonge), Jacobus en Guilielmus die krankzinnig werd. Het gezin woonde in een huurhuis nabij het Hof van Pittem in de H.-Geeststraat 4. De dokter overleed op 14 augustus 1682 en het gezin zat in slechte papieren want de eindbalans van de boedelomschrijving werd afgesloten met een schuld van ruim 147 pond. De dokter liet amper 9 schellingen in contant geld na! Zijn erfgenamen verkochten in 1683 het huis met brouwerij, Moerstraat 40.

Het huis Moerstraat 42 had

ondertussen een nieuwe naam gekregen: *Sint-Lucas*. Het werd gepacht door Charles van Sandeken. Dokter Buchardus van Wittenberghe was lid van het broederschap van de H. Lucas, een vereniging van chirurgijnen. Dat hij zijn huis deze naam gaf, toont aan welk belang hij hechtte aan zijn lidmaatschap van het broederschap der chirurgijnen.

In 1691 verwierf kanunnik Jacobus de Cridts als schuldeiser het volle eigendomsrecht op huis Sint-Lucas. In 1717 is Marie de Cridts, geestelijke dochter, (mede)eigenares. Bij testament stichtte zij in 1690 een fundatie voor arme gevangen van de Donkere Kamer. Het huis kwam daarna, wellicht door overerving, in handen van Therese Eugenia de Aranda, weduwe van Louis Ferdinand Rotsaert de Hertaing, hoofdman van de rederijderskamer van het H.-Kruis, die in het Hof van Ravestein in de Molenmeers 11 woonde. Thérèse de Aranda stamde uit een Spaanse koopliedenfamilie. Zij laat het na aan haar erfgenamen in 1766. Door uitkoop verwierf haar dochter, Thérèse Angeline Rotsaert de Hertaing (1731-1803), het volle eigendomsrecht op het huis. Zij was getrouwd met

Andries vanden Bogaerde, schepen en thesaurier van het Brugse Vrije en woonde met haar man in de Langestraat. Het echtpaar verkocht het huis Sint-Lucas op 18 februari 1771 aan Franciscus Ketels, onderpastoor van Sint-Jakobs, die er 124 pond voor neertelde.

Franciscus Ketels verkocht in 1797 het huis aan Charles Pieters, die in de Zilverstraat woonde. Het huis werd verhuurd aan Pol Benoit, advocaat bij de Raad van Vlaanderen en raadspensionaris. Daarna werd het huis betrokken door de handelaar Charles Wijmelbeke, wijnhandelaar Jacques Boutens en echtgenote Anne van Praet (in de periode 1817-1833).

In 1830 is het huis eigendom van handelaar Pieter Defrance-Debreuck. Vóór 1845 wordt het doorverkocht aan de weduwe van Bruno De Witte. Het zal tot 1912 in handen blijven van de familie De Witte. De kinderen van Felix De Witte erven het huis. In het laatste kwart van de 19de eeuw worden Emma-Clara De Witte (1832-1896) en Karel Breydel, getrouwd met een De Witte, en zoon van gemeenteraadslid en provincieraadslid Charles-Joseph

17. PASTORIESTRAAT 1A HET HALLENHUIS

Breydel, als eigenaars vermeld. In 1909 erft ingenieur Alfons De Witte uit Elsene het huis. De eigenaars bewoonden het huis niet. Het werd verhuurd aan winkelier Joannes van Neste die er woonde met zijn gezin in de periode 1837-1840. Daarna betrok dokter Guillemus Debrouwere het huis, met zijn echtgenote Eugenia Bidart en hun zes kinderen. Latere bewoners zijn Benoit Vrambout, lid van de Permanente Deputatie, schrijver Augustinus Dehond en advocaat Ludovicus Gilliodts met zijn echtgenote Eugenie Van Severen.

In 1912 is rentenierster Ester Pauwels de nieuwe eigenares. Het huis wordt dan verbouwd. In 1929 koopt een handelaar uit de Zuidzandstraat het huis, Georges Faveau-Hendrickx. In 1950 wordt het eigendom van vrederechter Pierre Donc-Butaye die er zijn intrek nam. Hij overleed op 23 april 1979. Zijn weduwe en kinderen verkopen het huis in datzelfde jaar aan de erudiete advocaat Robert Van Biesebroeck (1923-2001). Robert Van Biesebroeck was mede-oprichter van de Marcus Gerardsstichting in 1965 samen met Dries Van den Abeele, Luc Devliegheer, Paul Vertongen, Gaston Cools en

Georges en Eduard Van Caillie. Hij was bovendien een actief lid van de Raadgevende Commissie voor Stedenschoon. In de Moerstraat werd een groot deel van zijn boeken- en kunstcollectie bewaard. Hij was een bekend bibliofiel en overleed in 2001.

Het diephuis is twee bouwlagen hoog en twee en drie traveeën breed. Het huis is aan de straatkant afgewerkt met een bepleisterde lijstgevel die rond 1840 - 1845 wordt gedateerd toen het in bezit was van de familie De Witte. Zij verhuurden de woning aan dr. Guillaume Debrouwere en zijn gezin. Het huis is ouder en mogelijks 17de-eeuws (met een nog oudere kelder). De lijstgevel kwam in de plaats van een trapgevel. De achtergevel is een verbouwde tuitgevel. Het interieur is sober aangekleed in een laatclassicistische stijl eveneens uit ca. 1840, met enkele marmeren schouwen, gepleisterde plafonds en houten vloeren. De 19de-eeuwse trap bleef bewaard. De oudere houten balkenzolderingen zitten onder het 19de-eeuws pleisterwerk verborgen. Het gebinte is interessant en opgebouwd uit eikenhouten schaargebinten. Het huis is in 2011 gerenoveerd.

Het pleisterwerk van gevel werd hersteld evenals het interieur en het dakgebinte. Er werd een eengezinswoning met drie gastenkamers ingericht naar het ontwerp van arch. Jan Vandewalle. Bij het huis hoort een grote tuin, die grenst aan de stadsreie.

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Deelnemer Vlaamse
Monumentenprijs

Re-enactments in en rond het
WZC Hallenhuis door 'Ulfhednar'
op initiatief van het OCMW Brugge

In de inkomhal van het nieuwe
woon-en zorgcentrum kregen de
resultaten van de opgravingen
die het verleden van deze plek
duiden, een plaats. Het WZC
opent tijdens het OMD-weekend
zijn deuren en is ontworpen om
plaats te bieden aan 113 zwaar
zorgbehoevende senioren.

De laatste tien jaar werd,
steeds naar aanleiding van
bouwprojecten, archeologisch
onderzoek uitgevoerd op
de gronden tussen Gistelse
Steenweg, Korte Molenstraat,
Zandstraat en Pastoriestraat. Voor
de geschiedenis van de omgeving
van Brugge is dit een bijzonder
boeiend gebied. Er zijn ondermeer
sporen van Romeinse graven
en van een vroegmiddeleeuwse
nederzetting en bewoning
aangetroffen op deze zandrug

18. PELDERIJNSTRAAT 14
DE TOREN VAN DE GRAAF
VAN VLAANDEREN
(SINT-TRUDOABDIJ)

die vanaf de Romeinse periode Oudenburg met de Brugse regio verbond.

Bij het onderzoek zijn huisplattegronden ontdekt, herkenbaar aan verkleuringen in de bodem. Meer is er van de gebouwen niet overgebleven. Ze waren opgetrokken in vergankelijke materialen zoals hout, leem en riet. Er kwamen ook resten van waterputten aan het licht en daarnaast een beperkte hoeveelheid potscherven, twee glazen kralen, fragmentjes van glazen glaswerk en stukjes van maalstenen ... Spinschijfjes en een fragment van een weefgewicht verwijzen naar (huis) activiteiten met textiel.

De nederzetting wordt in de 6de-7de eeuw gedateerd. Vermoedelijk gaat het om een grote boerderij. Samen met de bewoningsporen die aangetroffen zijn aan de overzijde van de Korte Molenstraat en de vondsten in Snellegem en Varsenare, verwijst deze site naar de bodemrijkdom van de zandrug tussen Brugge en Oudenburg.

Het OCMW Brugge was heel enthousiast over de resultaten van het onderzoek, zich bewust

van het groot belang voor de geschiedenis van Brugge en werkte actief mee aan de archeologische ontsluiting van het erfgoed. Het belangrijkste huis waarvan sporen zijn teruggevonden, is op ware grootte driedimensionaal gereconstrueerd en is niet enkel een decoratief element in de tuin maar ook een multifunctionele constructie. De vakwerkbouwconstructie bestaat uit hout, huttenleem op een kern van vlechtwerk en een rieten dak. Nederlandse specialisten die ervaring opdeden bij de creatie van themaparken hebben de opbouw begeleid in opdracht van het OCMW en er werd samengewerkt met het WOK (een sociaal tewerkstellingsproject binnen het OCMW) en Raakvlak.

Trouwe OMD-ers konden in 2010 de start van de opbouw van het Merovingisch huis meemaken. De afwerking is zeker een tweede bezoek waard. Een archeologisch experiment die de bezoeker als het ware met een teletijdmachine terugvoert naar de 7de eeuw!

Open op
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

De burcht van Male een 'lieu de mémoire'!

Vanaf de 12de eeuw is er in Male sprake van een burcht met een kapel, die werd uitgebouwd om te dienen als een van de residenties van de grafelijke familie en haar hofhouding. Misschien werd het aanvankelijk als jachtverblijf gebruikt en was het een mottekasteel?

Filips van den Elzas (1168-1191) was de eerste graaf van Vlaanderen die effectief in Male verbleef. Hij liet er in 1166 een grafelijke kapel bouwen. Naast militair bolwerk fungeerde Male als centrum van het grafelijk gezag en speelde een rol in het landsbestuur. Ook zijn opvolgers verbleven er vaak en graag. Verschillende charters zijn in Male uitgevaardigd.

Lodewijk van Male een
conflictrijke figuur

Lodewijk van Male, de laatste
graaf van Vlaanderen uit het
huis van Dampierre werd in
Male geboren op 29 november

1330. Samen met zijn vader had de toen 16-jarige Lodewijk deelgenomen aan de veldslag bij Crécy tegen de Engelsen (25 augustus 1346) waar de Fransen een verpletterende nederlaag leden en waar hij ternauwernood zelf aan de dood was ontsnapt.

In Vlaanderen hadden de opstandige steden onder leiding van Jacob van Artevelde het toen voor het zeggen en de jonge graaf werd onder druk gezet om te trouwen met een Engelse prinses. Kort nadat de verloving was geregeld kon Lodewijk van Male, die veinsde in te stemmen, tijdens een valkenjacht nabij het kasteel van Male aan de aandacht van zijn bewakers ontsnappen en naar Frankrijk vluchten. Na de onderdrukking van de Gentse opstand in 1349 was het grafelijk gezag gestabiliseerd. De graaf bleef gedurende zijn regeringsperiode af te rekenen hebben met oproeren, vooral

in de drie grote steden Gent, Brugge en Ieper. Al van bij de aanvang van zijn bestuur voerde hij een waar schrikbewind. Zijn Fransgezindheid en rancuneuze gevoelens leidden in de periode 1348-1361 tot een ongenadige repressie. Honderden gijzelaars werden opgeëist en vele honderden rebellen verbannen, gearresteerd, zwaar beboet of terechtgesteld. Hij liet zijn ambtenaren mensen ombrengen zonder enige vorm van rechtspraak. Dit zorgde vanzelfsprekend voor onvrede bij de bevolking en gaf aanleiding tot nieuwe oproeren. De zware belastingen en de veelvuldige waardeverminderingen van de Vlaamse munt brachten verarming en ellende teweeg. Zelfs het neerslaan van de oproeren was voor de graaf een bijkomende gelegenheid om geld af te persen. Van gedode en gevluchte opstandelingen werden de bezittingen verbeurd

verklaard en openbaar verkocht. De jarenlange afbetalingen van boetes, opgelegd aan rebelse steden, verplichtten de bestuurslieden hun inwoners extra te belasten. De graaf stoorde zich niet aan de bestaande privileges en vrijheden en voerde daarenboven een centralisatiepolitiek. De Engelse kooplieden werden uit het graafschap verjaagd en hij liet er sommige onthoofden of verbannen. Dit ondermijnde de economie die gericht was op de Engelse wolimport. De Duitse en Schotse kooplieden klaagden evenzeer over het willekeurig optreden van de grafelijke ambtenaren.

Lodewijk van Male, die zijn onderdanen aanzag als ruwe en onwetende mensen, was wreed, hardvochtig, hovaardig en trouweloos. Onbarmhartig liet hij zijn vrouw levenslang in afzondering opsluiten. Lieden die hij verfoeide, liet hij door sluipmoordenaars uit de weg ruimen. In 1382 eiste hij van de opstandige Gentenaren dat de voltallige mannelijke bevolking tussen de 15 en 60 jaar zich buiten de stad in linnen hemd, blootshoofd en op hun blote voeten én met een strop om

de hals zich aan zijn voeten kwamen werpen. De fiere Gentenaren gingen hier niet op in. Ze mobiliseerden hun meest stoutmoedige strijders en slaagden er onverwachts in om op 3 mei 1382 het grafelijk leger op het Beverhoutsveld bij Brugge een verpletterende nederlaag toe te brengen.

Met zijn bandeloos leven en zijn vele minnaressen was hij een 'voorloper' van de Bourgondische hertogen. Hij had meer dan elf

bastaardkinderen, waaronder Jan zonder Land en de Haze van Vlaanderen. Hij hield er een leven van weelde en vertier op na, dat schril in contrast stond met het armoedig leven van zijn onderdanen. De wrok die onder de door verarming en werkloosheid getroffen bevolking bleef voortwoekeren, kwam in de grote opstand van 1379-1385 tot uitbarsting. Onder leiding van Gent namen in alle steden en dorpen de ambachtslieden, de boeren, de gewone arbeiders en alle andere misnoegden de wapens op tegen de graaf en zijn kliek onderdrukkers. Tijdens deze zogenaamde Gentse Oorlog was Vlaanderen jarenlang in een oorlogsgebied veranderd waar terreur en angst heersten en waar soldeniers en roversbendes vrij spel hadden. Ook het kasteel van Male werd toen geplunderd. Lodewijk van Male vluchtte naar Frankrijk. Deze massale opstandige beweging kon uiteindelijk slechts met de hulp van de legers van de koning van Frankrijk en de hertog van Bourgondië onderdrukt worden.

Lodewijk van Male maakte het einde van de oorlog niet meer mee. Hij overleed op 30 januari 1384 in Sint-

Omaars aan de gevolgen van een ziekte. Sommige latere kroniekschrijvers opperden dat hij zou vermoord zijn door ofwel de hertog van Berry die hem zou hebben neergestoken ofwel door de hertog van Orléans die hem tussen een muur en een bed zou geprangd hebben. De graaf van Vlaanderen kreeg een luisterrijke begrafenis en werd bijgezet in de Sint-Pieterskerk te Rijsel. Er zijn verschillende portretten van hem bewaard gebleven. Zijn naam is eeuwenlang blijven voortleven, in tegenstelling tot deze van de duizenden rebelse Vlamingen die in veldslagen sneuvelde of op het schavot omkwamen en allemaal een naamloos graf kregen. Toch kunnen we de identiteit van deze onverschrokken en bezielde Vlamingen achterhalen omdat hun namen staan opgetekend in de confiscatieregisters die opgemaakt werden tijdens de repressiejaren. Al de bezittingen van gedode en verbannen opstandelingen werden namelijk verbeurd verklaard en openbaar verkocht. Ook honderden Bruggelingen werden door deze maatregel getroffen: de makelaar Willem van den Paradise (terechtgesteld), de huidenvetter Jan Ryckolf,

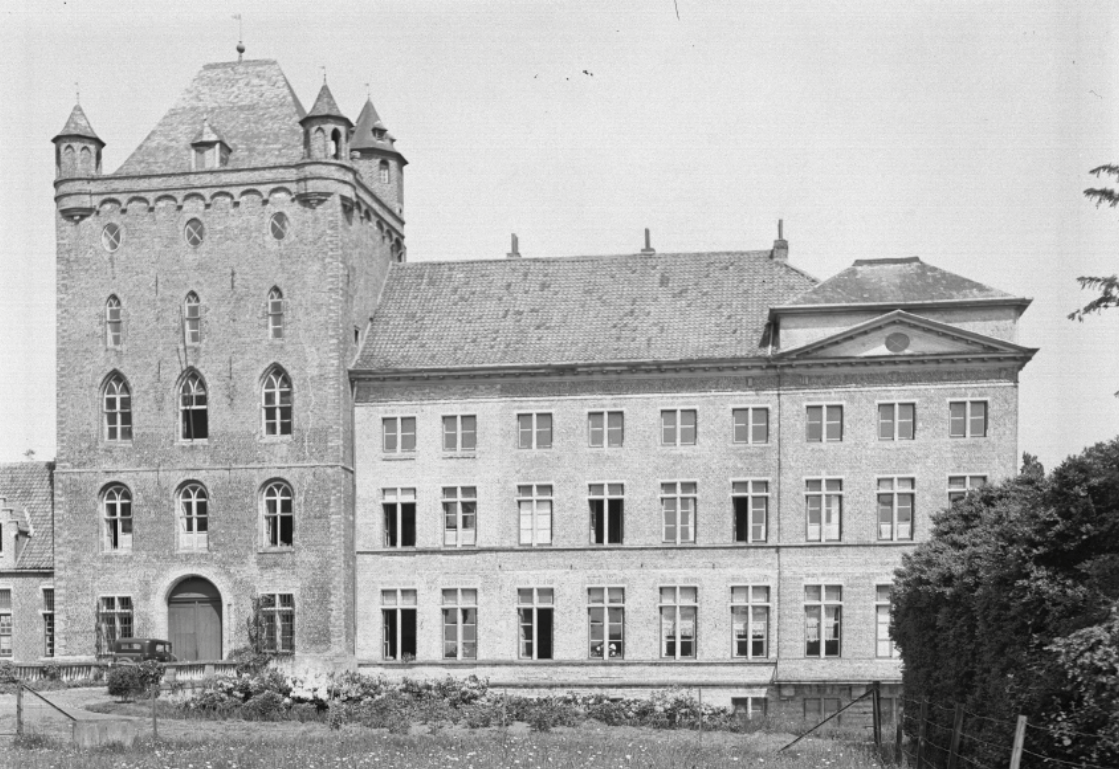
de bakker Jan Grote, de zouthandelaar Jan Keyser, hovenier Wouter de Puud, schoenmaker Pieter Daniels, paternostermaker Jacob Baervoet (allen gesneuveld in de veldslag bij Westrozebeke in 1382),... en nog vele anderen wiens namen het uiteindelijk meer waard zijn om te worden onthouden dan die van een duivelse graaf.

Bernard Schotte

Het kasteel

In de 14de eeuw fungeerde Male als vaste verblijfplaats van graaf Lodewijk van Male (1346-1384), die er in 1330 was geboren. De burcht werd in die tijd vaak belegerd tijdens politieke conflicten met de Fransen enerzijds, maar ook met de steden anderzijds. Op 1 mei 1302 werd het kasteel bestormd en geplunderd door opstandige Bruggelingen. Het was het begin van de opstand tegen de Franse bezetter.

Na de slag van Bulskamp bij Veurne (20 augustus 1297) waar het Vlaams leger werd verslagen door een Franse troepenmacht, werd het grootste deel van Vlaanderen bezet door de Fransen. Damme werd terug heroverd, maar de andere steden, waaronder ook Brugge, kwamen onder Franse heerschappij. De terreur die de Fransen uitoefenden, leidde tot een volksoptstand in 1302. Op 1 mei bestormden Brugse opstandelingen het kasteel van Male en het landgoed van de heer van Sijsele die met de Franse bezetters collaboreerde. In het kasteel van Male was een

Frans garnizoen gelegerd en er waren voor hen voorraden wijn en voedsel opgeslagen. De Bruggelingen werden aangevoerd door de wever Pieter de Coninck, beenhouwer Jan Beidel, Willem van Gulik (kleinzoon van de Brugse graaf) en de hospitaalridder Willem van Boenheim. De hospitaalridder was heer van Boenheim, een landgoed bij Damme. Onder zijn leiding hadden de Vlamingen al in 1297 Damme heroverd op de Fransen. Volgens twee Doornikse kroniekschrijvers was het op zijn aanstichten dat het kasteel van Male werd aangevallen. Het kostte de opstandelingen

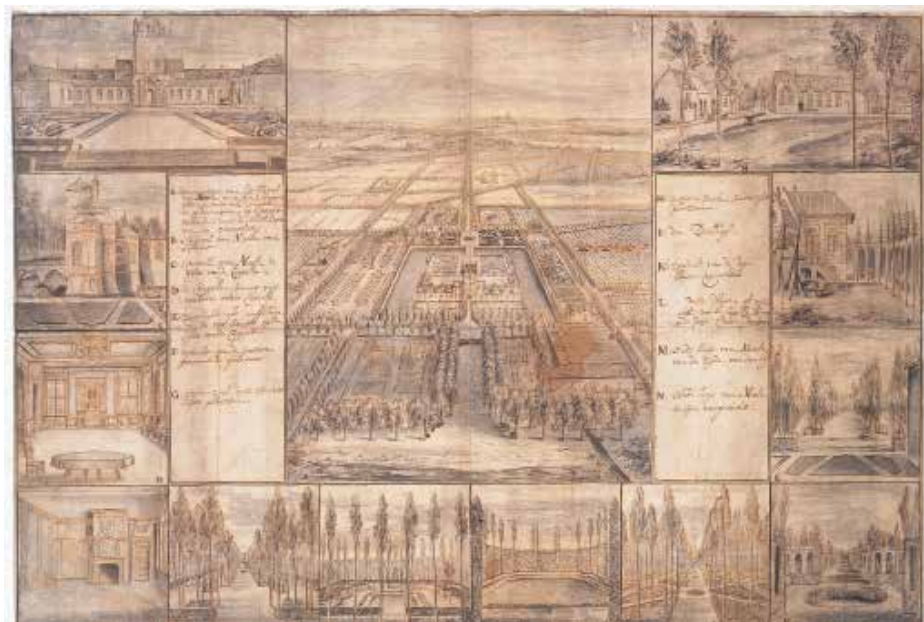
veel moeite om het kasteel in te nemen en ze leden zware verliezen. De Franse soldeniers werden tot de laatste man afgeslacht. Volgens sommige kroniekschrijvers werden de gevangenen onthoofd, volgens nog een andere schrijver werden ze vermoord in de slotgracht. De opstandelingen deden zich te goed aan de wijn, en volgens een kroniekschrijver zou Jan Breidel dat later schertsend vertellen aan de Franse gouverneur Jacques de Châtillon. De Stad Brugge vergoedde de gekwetsten die waren gevallen tijdens de bestorming van het kasteel. Lauwers van Artrike kreeg een zak wol als vergoeding omdat hij *'gescoten was vor Male'*. Ook Jan Breidel kreeg een zak wol.

Bernard Schotte

In 1382 plunderden en verwoesten ook de Gentenaars aangevoerd, door Filips van Artevelde *het scone hof van Male* en lieten het als ruïne achter.

Margareta van Male en Filips de Stoute lieten het slot in grote luister herstellen. Het was Margareta's geboorteplaats. De werken duurden van 1390-1397 en slokten grote kapitalen op. Het resultaat mocht gezien

worden. Toen bestond de bakstenen burcht uit vier vleugels met natuurstenen hoek- en middentorens, opgetrokken rond een vierkant binnenhof, het *'haulte court'*. De rekeningen van deze grootscheepse ingreep zijn bewaard. De woonstijl van de Bourgondiërs kreeg hier al een vroege toepassing. In 1453 waren het opnieuw de Gentenaars die het slot grotendeels verwoestten. Enkel de drie hoofdtorens met de vergaderzalen, één op de voorvleugel en één op de westvleugel, en de kapel werden nadien hersteld, want de hertogen verbleven op dat ogenblik liever in het Prinsenhof. Tijdens de opstand tegen Maximiliaan van Oostenrijk in 1488-1492 werd Male opnieuw leeggeroofd. Op het eind van de 15de eeuw bleven amper twee torens en een woonvleugel over. De rol als grafelijke burcht was definitief voorbij. In 1558 verkocht Filips II Male aan Juan Lopez Gallo, zijn zaakgelastigde in de Nederlanden. Juan Lopez Gallo en zijn vrouw Catharina Pardo verbleven in de winter in het huis *'de Zeven Torens'* in de Hoogstraat. Male werd tot baronie verheven en Gallo werd baron van Male voor bewezen diensten aan zijn koning en zijn vaderland

Spanje. Hij had immers vaak grote sommen geld aan Filips II geleend. De familie Lopez Gallo kon de woning in Brugge en het kasteel van Male tot in het begin van de 18de eeuw in bezit houden. Lopez Gallo gaf aan het kasteel van Male opnieuw luister en praal. Van de vroegere acht hoektorens werden er drie herbouwd en luxueus ingericht.

François Claesman, burgemeester van het Vrije, kocht Male in 1710. Hij is de bouwheer van de zeer fraaie en rijke stadswoning in de Sint-Jakobsstraat 23, het zgn. Huis Claesman (nu

Muziekconservatorium). Male liet hij met veel smaak verbouwen in een eigentijdse stijl. Een zeer grote, formele tuin met dreven en fonteinen werd in zijn opdracht aangelegd. Een park dat nergens in Brugge zijn gelijke had. Enkel de donjon behield nog zijn middeleeuws uitzicht. De familie de Carnin-Staden kreeg het domein via erfenis. De Franse revolutie bracht opnieuw schade toe aan het fraaie kasteel.

In de 19de eeuw werd het verder bewoond door adellijke families. Tijdens W. O. I werd het kasteel bezet door Duitse officieren van

het Marinekorps. In 1920 werd baron Charles Gillès de Pélichy de nieuwe eigenaar. Hij was senator en ook lid van Koninklijke Commissie voor Monumenten. Hij liet Male als zomerresidentie verbouwen en herstellen en woonde in de winter in zijn fraaie huis Wulfhagestraat 18. Hij was in 1901 getrouwd met Marie-Rosalie van der Renne de Daelenbroeck en het echtpaar had samen elf kinderen. Tijdens W.O. II werd het kasteel opnieuw bezet en als legerkamp gebruikt door Duitse en bij de bevrijding door Canadese soldaten. Het was achteraf totaal onbewoonbaar. Guy (Guido) Gillès de Pélichy kreeg het kasteel in 1946 in bezit en sloot in 1953 een huurcontract, met recht op aankoop, af met de abdijgemeenschap Sint-Trudo (wat in 1959 gebeurde). Architect Arthur Degeyter ontwierp de plannen, bijgestaan door E.H. Michiel English en Dom Filips De Cloedt. De werken werden uitgevoerd door aannemer Maurice D'Hondt. De nog bestaande gebouwen werden bewoonbaar gemaakt en op de funderingen van de oude burcht zijn kloostergebouwen opgetrokken.

In 2011 verkocht de

abdijgemeenschap het gebouw. Ze blijven er nog tot 2014 wonen.

De geschiedenis van de kloostergemeenschap

Kluizenaar Everelmus vestigde zich in de 11de eeuw langs de Dijver en bouwde er in de schaduw van de Onze-Lieve-Vrouwekerk een klein bedehuis. Aan de Dijver of 'het heilig water' kwamen vanaf het begin van onze tijdrekening mensen samen. Deze waterloop vormde de noordergrens van een eiland dat begroeid was met eikenloof.

Kluizenaars en predikers kenden een groot succes in gans Europa. Everelmus was een vertegenwoordiger van de armoede-beweging in de Kerk die dicht bij de eenvoudige gelovige stond. Rondom hem vormde zich een groep mannen en vrouwen die volgens het evangelie wilde leven: de armen van Christus of 'Pauperes Christi'. Vanaf 1146 volgde deze groep de regel van Augustinus en sloot zich aan bij de reguliere kanunniken van Arrouaise. Dat was het begin van de befaamde Eekhoutabdij. De vrouwelijke leden verhuisden naar een boerderij in Odeghem

(Assebroek). Hun kleine kerkje werd toegewijd aan Sint-Trudo. Pas in 1248 functioneerden ze volledig onafhankelijk van de Eekhoutabdij en werd priorin Usilia de eerste abdis van de zelfstandige Sint-Trudoabdij. Sint-Trudo groeide uit tot een landelijke abdij. In het midden van het domein stond een kerk, omringd door kloostergebouwen, een boerderij, een schuur, een brouwerij en zelfs een kleine kloosterschool. De gemeenschap bestond uit koorzusters, lekenbroeders en -zusters, de priester en een aantal schoolmeisjes. In de 15de eeuw beslisten de zusters aan te sluiten bij de vernieuwingsbeweging van de Moderne Devotie en namen de statuten van Windesheim aan. Deze beslissing bracht zeker een nieuw elan in de gemeenschap dat zowel spiritueel als religieus voelbaar was. De 16de eeuw bracht rampspoed. De gebouwen werden door brand gedeeltelijk vernield, de oorlogen van keizer Karel eisten zware financiële inspanningen en de rondtrekkende geuzen zorgden voor grote onveiligheid. De zusters kochten, net als vele andere religieuzen, een refugehuis in de binnenstad:

het hof van Sint-Baafs op de Garenmarkt. De Sint-Trudoabdij werd in 1580 volledig vernield.

Abdis Johanna de Santagadea kon in 1588 het Stalijzerklooster in de Nieuwe Gentweg aankopen en bouwde dit -samen met hun refugehuis- uit tot een nieuwe stadsabdij. In de 17de en in het begin van de 18de eeuw kent deze abdij een bloeiperiode. Om aan de maatregelen van Jozef II te ontsnappen, openden de zusters een schooltje, maar op het eind van de 18de eeuw werden de beslissingen van het Franse bewind ook hen fataal. Op 30 november 1796 werden de zusters uit het Sint-Trudoklooster verdreven en vonden onderdak bij sympathisanten. Het klooster werd gesloopt. In 1816 slaagden

ze er in om het voormalige huis van de rector in de Nieuwe Gentweg aan te kopen en met zeven zusters ging de gemeenschap opnieuw van start. Dankzij het mecenaat van Nicolaas De Roover, de laatste duinheer van de cisterciënzers, die heel wat kloosters bijsprong, konden ze de nieuwe abdij enigszins vorm geven. In 1886 sloten ze aan bij de Congregatie van Lateranen. In het begin van de 20ste eeuw hadden de zusters het materieel erg moeilijk. Naaien borduurwerk moesten voor de broodnodige inkomsten zorgen. Ze kweekten hun eigen groenten en fruit maar waren vooral afhankelijk van liefdadigheid. Gelukkig waren ze bijzonder geliefd en populair in het Gentpoortkwartier en daardoor konden ze op voldoende steun rekenen. Priorin Maria Pollet bezorgde de gemeenschap nieuwe kansen in 1949. Met de hulp van archivaris en rector Michiel English en Dom Filips De Cloedt van Steenbrugge werd de Sint-Trudogemeenschap in 1952 opgenomen in de Orde van het Heilig Graf. Vijf zusters van het klooster van de kanunnikessen van het Heilig Graf in Lochem (Nederland) en drie zusters kanunnikessen van de Heilig

Grafpriorij te Turnhout kwamen over naar Brugge om de kleine vernieuwde gemeenschap verder uit te bouwen. Een groter onderkomen werd een noodzaak. Als nieuwe vestigingsplaats werd de vervallen burcht van de graven van Vlaanderen in Male gekozen. Dom Filips de Cloedt werd de nieuwe rector en een enthousiast bouwheer. Het werd een grote uitdaging. De bouwwerken namen meer dan twintig jaar in beslag. De gemeenschap kan in 1954 haar intrek in een deel van het voormalig slot. In 1956 werd de nieuwe kerk gewijd en een gastenverblijf geopend. De Brugse bisschop E.J. De Smedt herstelde het abbatiaat en de oversten werden opnieuw abdis. In jaren 1970 werd gewerkt aan de uitbouw van het liturgisch apostolaat en nadien werd het apostolaat van de gastvrijheid

met een eigen programma uitgebouwd.

De kloostergemeenschap verhuist in 2014 naar Sint-Pieters in de omgeving van de hospitaalzusters van Sint-Jan.

Het gebouw vandaag

Op deze OMD zijn de slottoren en de geschiedenis te ontdekken. Het wordt klimmen (ook in de tijd).

Dit beeldbepalende, omwalde, voormalig grafelijk slot ligt ten zuiden van het Maleveld. De funderingen van het kasteel van Margareta van Male, op het eind van de 14de eeuw gebouwd op een vierkante plattegrond, met zijden van 65 meter en gelegen in de meander van de Maleleie, zijn vandaag gedeeltelijk bewaard. In het midden van elke zijde en elke hoek stond een toren. De huidige poorttoren dateert uit die bouwfase.

Dit middeleeuws grondplan met vier woonvleugels rond een binnenhof, vormde het uitgangspunt van arch. A. Degeyter bij de uitbouw van de huidige abdij. Met uitzondering van de noordvleugel zijn de (nieuwe) buitenmuren op de bestaande funderingen

opgetrokken. De werken namen 20 jaar in beslag. Het complex is toegankelijk via het voormalige 'Hooghe huus' van de heerlijkheid Male in de Pelderijnstraat. Achter een grote weide ligt het majestueuze omwalde gebouw met statige torens. Aan de buitenkant oogt de abdij middeleeuws...maar er werd wel veel nieuw gebouwd.

De oorspronkelijke gebouwen, rechts van de 14de-eeuwse hoofdtoren en de oostvleugel, werden in 1953-1954 gerestaureerd en bewoonbaar gemaakt. De korte 18de-eeuwse oostvleugel werd verlengd op de oude funderingen. In 1955 bouwde men links van de hoofdtoren de nieuwe vleugel. De paardenstal aan de westvleugel werd afgebroken en een bewaarde buitenmuur werd gebruikt voor de abijkerk die in 1956 kon worden ingewijd. Nog in 1956 werd het linkerdeel van de hoofd vleugel met de hoektoren heropgebouwd, waarbij de resten van een kleine ridderzaal werden geïntegreerd. De vormgeving van de buitengevels is geïnspireerd op iconografische documenten. In 1959 bouwde men een pandgang aan de noordkant op enkele meters afstand van de

19. PETERSELIESTRAAT
19-23
VOORMALIG MILITAIR
HOSPITAAL

slotgracht.

De hoofdtoren (de voormalige middentoren of de poorttoren of het poortdonjon) werd in 1964-1966 gerestaureerd. De onderbouw in Brabantse kalkzandsteen is nog oorspronkelijk (eind 14de eeuw), maar het bakstenen buitenparement werd nieuw gemetseld in hergebruikte baksteen. De rode baksteen komt voor tot aan de vensterdorpels van de tweede verdieping en is afkomstig van gesloopte gebouwen in Brugge. Het overige parement is gemetseld in geel-rode baksteen. De toren zit in een 'betonnen korset'. Tijdens de werken is een klein deel van de spitsboogdoorgang teruggevonden en op basis daarvan is de ingang gereconstrueerd. De benedenverdieping was mogelijks ingedeeld met een centrale doorgang geflankeerd door twee kamers. Muren zijn onderzocht en de segmentboogvormige vensteropeningen en zitbanken 'herontdekt' en gereconstrueerd. De oorspronkelijke balklagen waren in heel slechte staat en alle kinderbalken en vier moerbalken moesten vervangen worden.

De hoge inkomhal is afgedekt

met een houten zoldering met moer- en kinderbalken. Oude hergebruikte schorren in Doornikse steen zijn als bevoering gebruikt. Een grote, opvallende natuurstenen schouw zit in de linkerwand (met een bovenstuk afkomstig van de huiskapel). Een makkelijke trap leidt naar de eerste verdieping, maar nadien moet geklommen worden in de traptoren. Het loont om langs de natuurstenen spiltrap tot helemaal boven te gaan en van het dakgebinte (twee schaargebintes met nokgebintes en nokbalk) en de omgeving te genieten.

Bezoekerscentrum een bezoek waard

Het bezoekerscentrum zit in de voormalige koetsierswoning die deel uitmaakt van de voormalige hoeve. Het complex op een U-vormige plattegrond heeft ongetwijfeld wortels in de 17de eeuw, maar werd verbouwd in de 19de eeuw. Het werd gerestaureerd in 2001. De geschiedenis van deze wonderlijke plaats wordt er uitstekend geïllustreerd dankzij 'Licht op Male'.

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Als garnizoensstad telde Brugge eertijds talrijke militaire gebouwen om de meer dan 2.500 soldaten te huisvesten. Verschillende kloosters waren op het eind van de 18de eeuw, toen de religieuze ordes door de Fransen waren opgeheven, in gebruik genomen als militaire gebouwen. Twee voormalige zusterskloosters deden dienst als militair hospitaal. Zieke

soldaten werden verzorgd in de Karmelietessenkazerne op de Vlamingdam en in de Apostolinnenkazerne in de Hugo Losschaertstraat/Ezelstraat. Vanaf 1850 werden deze zgn. *nunnenkazernes* omgebouwd tot infanteriekazernes. Het militaire hospitaal op de Vlamingdam bleef in gebruik tot 1868.

Dit militair ziekenhuis werd gebouwd op een braakliggend terrein, in de onmiddellijke omgeving van de grote tuinen van het Engels klooster en het grootseminarie en begrensd door de Snaggaardstraat,

Peterseliestraat, Hemelrijk en Oliebaan. Aan de kant van Hemelrijk en de Snaggaardstraat stonden kleine gebouwen. De grond (een moestuin) met een oppervlakte van 84a was in de jaren 1860 in het bezit van John Sutton en werd door hem ter beschikking gesteld voor de bouw van een nieuw militair ziekenhuis in ruil voor het voormalige karmelietessenklooster van Sion in de Vlamingdam. Daar zou baron Sutton een groots nieuw Engels-Belgisch seminarie uitbouwen. Zijn vroege dood heeft die plannen voor een nieuwbouw in de Vlamingdam gedwarsboomd.

De Engelse baronet Sir John Sutton (1820-1873), een bekeerling en oud-

medewerker van arch. Augustus W. Pugin (1812-1852), had zich in Brugge ingezet voor de heropleving van de orgelbouw en de kerkmuziek. Hij had al in 1859 een Engels seminarie opgericht, waar Vlaamse en Engelse jonge mannen als Engelandmissionaris werden opgeleid. Guido Gezelle was er professor in de filosofie (dit seminarie was tussen 1861 en 1873 ingericht in een gebouw aan de Potterierei en tot 1881 in het voormalige karmelietessenklooster aan de Vlamingdam).

De ruil van beide eigendommen

gebeurde in april 1868 tussen John Sutton, minister Frère Orban (Financiën) en luitenant-generaal Renard (Ministerie van Oorlog). Tussen 1869 en 1872 werd dit militaire ziekenhuis gebouwd, naar het ontwerp van arch. Hendrik Beyaert. De ontwerpplannen zijn bewaard.

Hendrik Beyaert (1823-1894)

H. Beyaert is geboren in Kortrijk en wordt als een van de belangrijke 19de-eeuwse Belgische architecten beschouwd. Zijn vader, Louis, was Bruggeling maar had zich in 1819 als drukker in Kortrijk gevestigd. Zijn moeder Sophie Feys stierf toen Hendrik pas vijf was en zijn vader hertrouwde met zijn schoonzus Eugénie Feys. Het gezin was niet welstellend. Hendrik volgde

tekenles aan de plaatselijke academie, studeerde aan het college tussen 1837 en 1841, maar moest dan als bediende in de plaatselijke afdeling van de Nationale Bank aan de slag. Dat zinde hem niet en hij verkoos als leerling-metselaar te werken en opnieuw tekenlessen te volgen. Kort nadien werkte hij als gerant in een boekhandel in Brussel en kon tussen 1843 en 1846 aan de academie studeren. Hij vond werk bij de bekende Brusselse architecten Félix Janlet en Joseph Dumont. Zijn eerste grote openbare opdracht was de bouw van de Nationale Bank van België, i.s.m. Wynand Janssen. Het gebouw, met het rijk gestoffeerde interieur, werd ontworpen in 'Second Empirestijl'. Dit was de start van een vruchtbare carrière, vaak in opdracht van rijke liberale

families. Met prestigieuze projecten als het park aan de kleine Zavel, de Concert Noble (1870) in Brussel en het station van Doornik (1875-1879) verwierf hij faam. Hij bouwde verschillende huizen in Brussel en verbouwde de kastelen van Faulx-les-Tombes (1865-1868) en Marnix van Sint-Aldegonde in Bornem (1880). De restauratie van de Hallepoort in 1868-1871 werd fel bekritiseerd. In België blijft Beyaert bekend omdat in zijn atelier de grondleggers van de Art Nouveau, zoals Victor Horta en Paul Hankar, werden gevormd. Hij had bovendien een 'turbulent' persoonlijk leven. Hendrik Beyaert is een tijdgenoot van onze stadsarchitect Louis Delacenserie. Visueel is Beyaert in ons geheugen gebrand, want zijn beeltenis sierde vroeger het bankbiljet van 100 Belgische Frank.

Het nu leegstaande, in baksteen opgetrokken en volledig ommuurde, militaire hospitaal is van het zogenaamde paviljoentype, toen typisch voor de hospitaalarchitectuur. Men was sinds het midden van de 19de eeuw overtuigd dat 'onzuivere lucht' verantwoordelijk was voor de verspreiding van ziekten. Ziekenzalen werden ook daarom in een groene omgeving gebouwd met een goede verluchting dankzij grote, hoge vensters. Het gebouw is op een U-vormig grondplan gebouwd. Het hoofdgebouw is volledig onderkelderd. Vooraan vervangt een moderne tuin de oorspronkelijke erekoer.

De gevels zijn met zorg uitgewerkt en met natuurstenen elementen geaccentueerd. Het is een ontwerp in eclectische stijl, maar waarbij de 'academische' toets voelbaar blijft. In dwarsvleugels waren op de twee niveaus ziekenzalen ingericht voor soldaten. Officieren en onderofficieren hadden kamers in de straatvleugel (in totaal was er een capaciteit van 144 bedden). De hoofdtoegang situeerde zich centraal in de voorgevel en sloot aan op een kleine hal en op de trappenzaal. De zijtoegang was geflankeerd

20. POTTERIEREI 72,
OOIT REFUGEHUIS VAN
TER DOEST EN
TEN DUINEN,
NU GROOTSEMINARIE

door de conciërgeloge, de kolenopslagplaats, het dodenhuisje, de dissectiekamer en de linnenkamer. Op de benedenverdieping bevonden zich vooraan de kapel, de keuken, de apotheek, het woonkwartier van de directeur, wachtlokalen en de keuken. In de centrale aanbouw met de trap waren badruimtes en kleedkamers voorzien. Op de verdieping situeerden zich de afzonderlijke ziekenkamers voor officieren en onder-officieren. Ook de geneesheren (er waren steeds twee dokters actief) en de apothekers hadden een eigen ruimte.

Links van het hoofdgebouw was de woning voor getrouwde ziekenverzorger ingericht. Hendrik Beyaert ontwierp de tuin, een typische siertuin met gescheiden delen voor soldaten en officieren. In 1937-1938 werd het gebouw uitgebreid door het met een verdieping te verhogen, dit gebeurde met respect voor het oude gebouw. Het toen gecreëerde platte dak deed dienst als solarium (een veel gebruikt element in de geneeskunde). Vanaf 1898 waren hospitaalzusters werkzaam in het militair ziekenhuis. Het waren zwartzusters uit

Dendermonde. Die orde was sinds de typhusepidemie in 1887 erg actief, ook in andere militaire hospitalen. Hun aanwezigheid en hun rol in de verpleging waren ook in Brugge belangrijk (de zusters woonden in het huis op de hoek van de Peterseliestraat met de Snaggaardstraat).

Reeds kort na W.O. II verloor het gebouw zijn initiële functie als ziekenhuis en vanaf 1951 vonden er administratieve eenheden van het leger onderdak. Vanaf 1974 tot 2009 werkte hier de 5de Regionale Directie der Militaire Bouwwerken, een eenheid bevoegd voor de militaire bouwwerken in Oost en West-Vlaanderen en Linkeroever Antwerpen.

Vandaag zijn op het grondgebied van Brugge nog maar weinig militaire gebouwen in gebruik. Met het herstructureringsplan van Defensie in 2001 verdwenen de kazernes in Lissewege en Zeebrugge. In de binnenstad is er nu nog alleen het Militair Commando van de Provincie West-Vlaanderen in de Kuipersstraat.

De Stad Brugge kocht in 2011 dit voormalige militair ziekenhuis

voor 4,1 miljoen euro met de bedoeling er een sociaal woonproject te realiseren. Er wordt nu gewerkt aan een Ruimtelijke Uitvoeringsplan om dit vorm te geven.

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

De Duinenabdij werd in 1128 gesticht in Koksijde en kende een enorme geestelijke en culturele bloei in de late middeleeuwen. Het was een abdij van Europees formaat. De gemeenschap telde in de eerste helft van de 13de eeuw niet minder dan 120 monniken en 248 lekenbroeders en ze beheerde 10.000 hectares polderland. Ze was daarmee de belangrijkste wolproducent van de regio en ingeschakeld in de stedelijke economie. In 1174-1175 werd nog een tweede cisterciënzerabdij gesticht: Ter Doest in Lissewege.

Maar in de 16de eeuw verminderde het aantal monniken van Ten Duinen tot 25. De cisterciënzers konden hun grote abdij niet meer onderhouden en tijdens het Calvinistisch bewind (1578-1584) werd de leegstaande abdij grotendeels ontmanteld. De monniken vonden tijdelijk toevlucht in Nieuwpoort en bewoonden vanaf 1597 een abdijsloot in Koksijde. De gemeenschap kwam onder abt Bernard Campmans opnieuw

tot bloei en het aantal monniken steeg tot 49. Het rijke intellectuele leven herstelde zich en zowel het boekenbestand als de handschriftenverzameling werden opnieuw samengesteld.

De hervatting van de vijandelijkheden na het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) maakte het leven in de kuststreek erg onveilig en de duinheren moesten hun toevlucht zoeken tot het 'omwalde' en meer beschermde Brugge waar ze in 1627 het voormalig refugehuis van de monniken van Ter Doest aan de Potterierei overnamen.

Vanaf 1627 werd gestart met een intensieve aankooppolitiek in de onmiddellijke omgeving van de Potterierei en tal van huizen en zelfs straten werden in het eigendom geïntegreerd. Onder impuls van de dynamische abt Bernard Campmans werd tussen 1628 en 1642 een volledige nieuwe abdij in barokstijl opgetrokken. De grootste abdij in Brugge. De grote kruisgang, de refter, één vleugel van de kleine kruisgang (met integratie van een deel van het oude refugehuis) en enkele dienstgebouwen zijn dan gebouwd. De religieuze diensten vonden plaats in een kleine kerk die zich aan de Potterierei

21. POTTERIEREI 72,
UNITED NATIONS
UNIVERSITY BRUGGE
(UNU-CRIS)

ingang via unu-cris
naast de kerk

situeerde.

Bij de bouw van de nieuwe abdij gebruikte men oude bouwmaterialen, afkomstig van de ruïnes van abdijen Ten Duinen en Ter Doest. Moefen en natuurstenen bouwelementen werden per boot naar Brugge gebracht. Het duurde wel tot in de tweede helft van de 18de eeuw voordat de gemeenschap over voldoende financiële middelen beschikte om een grote kerk te bouwen. Dit gebeurde onder abt Robert van Severen in 1775-1788,

kort voor de afschaffing van de abdij in 1796. De voormalige kerk van de Duinenabdij is het meest monumentale gebouw in classicistische stijl in Brugge.

De kloostergebouwen zijn geschikt rond een eerste en tweede pand. De grote pandgang is tweeënhalve verdieping hoog en vier monumentale vleugels zijn op de gelijkvloerse verdieping overkluisd met graatgewelven, gescheiden door moerbogen. De refter is vanaf de zuidvleugel bereikbaar. Grote

Stafleden UNU-CRIS met rector Konrad Osterwalder, Onder Secretaris-Generaal van V.N.

segmentboogvensters zorgen voor het nodige licht in het pand, de kern van de abdij. Hier konden de monniken verpozen en in hun vrije uren lezen en mediteren. De portalen in deze kloostergangen hebben fraai gebeeldhouwde omlijstingen in kalkzandsteen. Opvallend zijn de schilderijen die deze ruimtes verfraaien. Deze 17de-eeuwse werken beelden imaginaire landschappen uit en ze zijn het werk van de Brusselse landschapschilder Jacques d'Arthois en de monniken Balthazar d'Hooghe en Donatiaan van den Bogaerde.

Na de opheffing van de abdij in 1796 onderging het abdijcomplex tal van functiewijzigingen: school, militaire opslagplaats en museum. Na 1833 werden de gebouwen tot seminarie omgevormd, een bestemming die vandaag is behouden.

Op het einde van de 19de eeuw zorgde de eerste schoolstrijd voor een conflictsituatie in het grootseminarie. De toenmalige liberale gouverneur van West-Vlaanderen, Th. Heyvaert, betwistte sterk de wettelijkheid van de vestiging van het grootseminarie in de abdijgebouwen van Ten Duinen.

Het bisdom kocht daarom in 1886 de gebouwen aan.

Het seminarie tijdens W.O. I

De Eerste Wereldoorlog is een bewogen periode voor het seminarie. Kort na de inval van het Duitse leger werden de kelders gebruikt voor het onderbrengen van gewonde en zieke Belgische soldaten, die door de seminaristen zelf werden verzorgd. Niettegenstaande een Duits verbod, gaf men in het geheim verder les, maar begin januari 1917 was het volledige gebouw door de Duitsers opgeëist om er de soldaten van de duikbootbasis van Zeebrugge te kazerneren. De seminaristen moesten binnen de vijf dagen de volledige inboedel her en der in Brugge onderbrengen. Zelf vonden ze onderdak in het Begijnhof en in de meubelfabriek Claeys in Zonnekemeers. Verschillende seminaristen zaten aan het front. Eind 1918 keerden ze druppelsgewijs terug naar de oude Duinenabdij. Ook bij de aanvang van de Tweede Wereldoorlog werd een groot deel van de studenten gemobiliseerd en de gebouwen opgeëist. Na korte tijd kwamen de studenten terug, maar de

bibliotheek werd wel ingericht als slaapzaal.

Open
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Lezing 'De Verenigde Naties en gewapende conflicten' door prof. dr. Luk van Langenhove op zondag om 10.30u in het auditorium van het grootseminarie

UNU-CRIS, dat net 10 jaar bestaat, grijpt op deze Open Monumentendagen 2011 de kans om Bruggelingen en geïnteresseerden te laten kennismaken met hun werking. Conflict, het thema van deze OMD, is immers een van de onderzoeksthema's.

De kantoren van UNU-CRIS zijn sinds 2004 ingericht op de tweede verdieping van het monumentale grootseminarie, maar het instituut is al sinds 2000 actief onder de vleugels van het Europacollege. Prof. Luk Van Langenhove werd in 2001 als eerste directeur aangesteld.

In 1972 was door de Algemene vergadering van de Verenigde Naties de oprichting van de *United Nations University* (UNU) goedgekeurd met Tokio als het

22. PREDIKHERENSTRAAT 31 HET HUIS WILLAEYS

hoofdkwartier en de plaats voor het rectoraat. Deze universiteit is een internationale academische organisatie die een unieke rol speelt in het bevorderen van de VN-doelstellingen op het gebied van vrede en ontwikkeling. De UNU is een autonoom orgaan van de VN dat dringende en globale problemen moet onderzoeken. In 2011 zijn er naast het hoofdkwartier in Tokio wereldwijd 10 instituten en 6 gespecialiseerde programma's actief. Elk instituut legt zich toe op een specifieke problematiek. Een van deze instituten is de Universiteit van de Verenigde Naties in Brugge die zich op de vergelijking van regionale integratieprocessen in de wereld toelegt: UNU-CRIS (*United Nations University Institute on Comparative Regional Integration Studies*). UNU-CRIS onderzoekt de rol van regionale organisaties zoals o.m. deze van de Europese Unie, maar ook de Associatie van Zuidoost-Aziatische landen en de Zuidelijke Gemeenschappelijke Markt.

Dit onderzoek en de kennisontwikkeling vertalen zich in publicaties, congressen, opiniebijdragen en rapporten die in opdracht van nationale, regionale en globale organisaties worden opgemaakt.

UNU-CRIS groeit uit tot één van de wereldleiders op het vlak van informatie en vergelijkend onderzoek naar regionale integratie.

Een internationaal en interdisciplinair onderzoeksteam met 25 medewerkers, bijgestaan door een administratieve staf, werkt onder leiding van de directeur. Een deel van de onderzoekers werkt wel in het buitenland. De anderen zijn te vinden aan de Potterierei. UNU-CRIS is in de eerste plaats een denktank. Maar sinds 2009 mogen aan de *United Nations University* universitaire diploma's uitgereikt worden en het is niet uitgesloten dat in Brugge studenten in de toekomst een bijzondere opleiding komen volgen. UNU-CRIS verschaft tewerkstelling aan hooggespecialiseerde universitaires uit de Brugse regio en draagt daardoor bij tot het indijken van de permanente

kennisvlucht waarmee onze regio te kampen heeft. In Brugge worden bovendien regelmatig wetenschappelijke activiteiten georganiseerd waaraan academici en experts uit Vlaanderen en de rest van de wereld deelnemen. De ambitie is om zich lokaal veel meer te manifesteren als kenniscentrum en zo Brugge nog meer op de kaart zetten. De Belgische overheid heeft UNU-CRIS erkend als internationale organisatie en de Vlaamse Overheid, het Europacollege en de Universiteit van de Verenigde Naties zorgen ervoor dat de organisatie operationeel is. De basisfinanciering komt van de Vlaamse Overheid.

Uitsluitend op reservatie op de
OMD-lijn 050 47 23 24

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 14.00u tot 18.00u

Toen het pand Predikherenstraat 31 in 2007 in handen kwam van nieuwe eigenaars, drongen een ingrijpende restauratie en renovatie zich op. Wat het gebouw en de restauratie ervan zo interessant maken, is de combinatie van een 18de-eeuws voorhuis met dito straatgevel en een ouder, 16de-eeuws achterhuis.

Dit achterhuis is opvallend goed bewaard gebleven: de vroegere voorgevel van dit huis (nu tussengevel) is nog bewaard in het interieur. Op het zolderniveau is de topgevel afgewerkt met vlechtingen en een ezelsrug. Via een verbouwde, vroegere vensteropening kan men er van voor- naar achterhuis lopen. Ook de achtergevel, zichtbaar vanop de Molenbrug en van de Predikherenrei, heeft dezelfde combinatie van vlechtingen met ezelsrug. Opmerkelijk is hier het authentieke zoldervenster met natuurstenen moneel,

linteel en dorpel. De andere vensteropening dateert uit de 19de eeuw. Talrijke bouwsporen wijzen op meerdere verbouwingen. In het interieur van dit gedeelte bleven de moer- en kinderbalken bewaard. De dakstructuur is een fraai en gaaf bewaard exemplaar uit de 16de eeuw.

Voor dit achterhuis werd in de tweede helft van de 18de eeuw een volume opgetrokken dat de huidige huisnummers 31, 33 en 35 omvatte. Een inschrift op de voorgevel verwijst naar

de datum 1798. Deuropeningen en –omlijstingen kwamen er met de opsplitsing in 1922. De dakkapellen boven de oneven traveeën wijzigden enkele keren van vorm. In het interieur is het meest markante element uit de 18de eeuw de kamer aan de achterzijde van de eerste verdieping: hier wordt een rococo schouwlichaam geflankeerd door twee ingebouwde kasten uit dezelfde periode.

De nieuwe eigenaars wensen in

dit gebouw een eengezinswoning in te richten met twee gastenkamers op de verdieping. Deze krijgen elk een compacte, box-vormige sanitaire cel die geen afbreuk doet aan de beleving van de oorspronkelijke ruimtes. De master bedroom krijgt vanzelfsprekend een plaats onder de 16de-eeuwse dakstructuur. Een opmerkelijk detail is het glazen verbindingsvolume tussen beide daken, dat toelaat ook de oude tussengevel te bekijken. Bij de restauratieopties werd gekozen voor een zorgvuldige restauratie van het hoofdgebouw. De storende aanbouwen aan de achterzijde werden gesloopt en vervangen door een zonnige tuinkamer met een eigenzinnige, ronde vorm. Dit laat toe optimaal van de tuin te genieten. Er werd veel energie gestopt in het herstellen van de vlechtingen met ezelsrug, een bijzonder arbeidsintensief karwei voor de metselaars. Meerdere van de moerbalken moesten hersteld worden op de plaats van de oplegpunten. Gelukkig bleek de dakconstructie op enkele kepers na in erg goede staat. De ramen en dakkapellen van de voorgevel zijn vervangen volgens het oorspronkelijke

model. De nieuwe kleurstelling van de voorgevel dient nog verder onderzocht te worden. Uitgangspunt is alvast om de grote 18de-eeuwse gevel uniform te houden. De restauratie gebeurde n.o.v. arch. Jan Vandewalle en werd uitgevoerd door aannemer Woudenberg.

Ir.arch. Joris Nauwelaerts,
Dienst Monumentenzorg

De geschiedenis van de huizen Predikherenstraat 31-33-35 zijn nooit onderwerp geweest van onderzoek. Voor OMD 2011 is een beperkt archiefonderzoek uitgevoerd. Over de bewoningsgeschiedenis zijn veel gegevens terug te vinden. We vatten hier slechts enkele interessante gegevens samen.

Vanaf het midden van de 18de eeuw bezat François Willaëys een groot eigendom, op de hoek van de Predikherenstraat en de nieuw gegraven Coupure, dat de huidige huizen Predikherenstraat 27, 29, 31 en 33 en Groenerei 14, 15 en 16 omvatte (St-Donaaszestendeel 200 - 202). Hij kocht Predikherenstraat 31-35 (DON 200) op 13 september 1754 van Joanna Daelmans, weduwe van de Brugse schepen Jan François De Vos. Joanna was de dochter van een raadspenionaris en griffier van de Vierschaar van het Brugse Vrije. Het eigendom werd toen omschreven als een huis met een erf tot aan de Coupure. De huizen 27 en 29 had hij vroeger kunnen aankopen.

De vroegere eigenaars

In 1579 was het huis in handen van Maerten van Riebeke (de

bestaande dakgebintes en de tussengevel dateren nog uit de 16de eeuw), in 1598 was het eigendom van Hellyn De Wachter en in 1599 van Bertram de Grijse. Het bleef tot in 1632 in bezit van de familie de Grijse. Isabeau De Grijse verkocht het aan François Peussens en zijn erfgenamen konden op 8 november 1669 het huis *'met platse van lande'* en *'met aysementhuuse'* (toilet) verkopen aan Isabeau Eggheman, weduwe van Dirk Warmout. Tussen 1688 en 1722 is het in bezit van Cornelis Blommaert en zijn vrouw Catharina De Mey. Ze verhuurden het aan Jan Vander Geyne, die er zeker woonde in het laatste kwart van de 17de eeuw. De goegede Cornelis Blommaert stierf op 13 maart 1713. Hij was Ontvanger van de Dis van de Heilige-Mariakerk en Sint-Catharinakerk bij Oostende en van de parochie Middelkerke. Daarnaast bezat hij de officie van het zoutdragerschap van de Grote Eekhoutbrug, waar hij in de buurt woonde. De familie bezat niet minder dan 15 huizen in Brugge. Zijn weduwe hertrouwde met Luca Du Mortier, maar ook hij overleed in 1722 en Catharina verkocht dan het huis in de Predikherenstraat

aan schepen en jurist François De Vos. Diens weduwe tenslotte verkocht het opnieuw in 1754 aan François Willaëys, vermoedelijke bouwheer van de huidige voorgevel en de creatie van het complex (dat sinds 1923 opnieuw is opgesplitst).

23. ROLWEG Z.N.
DE TUIN VAN DE
SINT-SEBASTIAANS-
GILDE

Raadslid François Willaëys was getrouwd met de rijke Anne-Thérèse Vleys. Samen met zijn vrouw kocht hij in 1757 gronden van een voormalige blekerij in Groeninge, die aansloten bij een bestaande tuin van de familie Vleys. Die gronden werden omgevormd tot een *'allerschoonsten en welbeplanten hof'* (of *schone Engelse hof*) met *piedestallen en figuren*, bekend gebleven door het schilderij van Jan Gareminj dat bewaard wordt in de Stedelijke Musea Brugge.

Het is een uniek document dat de interesse voor tuinkunst in Brugge in de 18de eeuw illustreert.

Dit schilderij sierde ooit het salon in de huizen Predikherenstraat 31-35 en het is sinds 1898 in bezit van de musea. Het geeft ons een idee van de oorspronkelijke stoffering van het huis in de Predikherenstraat en van de smaak van Anne Thérèse Vleys en haar man. De kleine tuin bij hun woonhuis in de Predikherenstraat, compenseerden ze ruimschoots met de enorme tuin in Groeninge.

François Willaëys stierf rond 1783, zijn vrouw was al in 1776 overleden. Hij had van haar het vruchtgebruik van de tuin in Groeninge geërfd. Na zijn dood werd de siertuin door

zijn erfgenamen verkocht aan apotheker Ignace Roels, die aan de Vismarkt woonde. Later wordt hij eigendom van de bankiersfamilie Dujardin en door de Leuvense landschapsarchitect E. Rosseels omgevormd tot een botanische tuin, die vandaag nog gedeeltelijk bestaat achter het pand Garenmarkt 10. De tuin was op OMD 2010 te bezoeken.

Het twee bouwlagen hoge huis in de Predikherenstraat is afgewerkt met een fraaie, evenwichtige bepleisterde lijstgevel die oorspronkelijk zeven traveeën telde (samen met nr. 33) en voorzien was van een aanbouw van anderhalve bouwlaag. De oorspronkelijke toegang zat centraal en was geaccentueerd door pseudo-fronton en een balkon op de verdieping met smeedijzeren hek in rococostijl. Het fronton is nu versierd met de datum 1798 (die wellicht op een verbouwing alludeert). De klassieke ritmering van de gevel wordt versterkt door de verdiepte vlakken tussen de vensteropeningen en de geprofileerde lijsten. Aan de kant van de Groenerei (de nrs 14 en 15) situeerde zich, naast de 18de-eeuwse aanbouw, een twee bouwlagen hoog 16de-eeuws huis

van drie traveeën (met een poort, de vermoedelijke achteruitgang van Predikherenstraat). Ook die hoek werd in 1923 sterk verbouwd (meer dan de helft van de 18de-eeuwse aanbouw werd afgebroken en er kwam een nieuw huis voor in de plaats, dat stilistisch aansloot op het bestaande achterhuis rechts). Die verbouwing werd destijds betoelaagd als kunstige herstelling.

Nog in 1819 werd het mooie, grote huis in de Predikherenstraat met uitgang en bijgebouw in de Groenerei bewoond door

Jean en Isabeau Willaëys, de kinderen van de bouwheren. Vanaf 1820 resideerden Louis Caïmo en zijn gezin er. Het huis kwam wellicht al in 1828 in bezit van Rosa Dewever, weduwe van Jeromius De Brauwer en haar vijf kinderen. Deze familie verkocht het huis door in 1846 aan Jan Vandewalle-Vermeulen. Jan Vandewalle (1789-1846) was advocaat en provincieraadslid. Hij en zijn vrouw Marie Vermeulen hadden vijf kinderen: Octave (die ook advocaat werd), Louis, Félicie, Adèle en Leon. Het bleef via erfenis in het bezit van de familie Vandewalle tot in 1922.

In 1887 werden de 18de-eeuwse ramen nog vernieuwd in opdracht van Odile Vandewalle. Nieuwe eigenaar is daarna architect Urbain D'Helft. Hij kocht het grote huis in 1923 als belegging, verbouwde het onmiddellijk en splitste het op in vijf huizen (verdeling die vandaag bestaat en veel gevolgen had voor de oorspronkelijke indeling en stoffering van het huis). Na de verbouwing zijn de huizen verkocht. Het huidige nr. 31 kwam voor korte tijd in handen van krijgsauditeur Fraeys de Veubeke die het doorverkocht aan handelaar Jérôme François en zijn vrouw. Via erfenis bleef het in bezit van deze familie tot in 2007 (in 1955 werd nog wel een deel van de tuin verkocht aan het buurhuis Predikherenstraat 27).

24. SINT-CLARASTRAAT 67 ONS HUIS

open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u

Op zaterdagmiddag 10 september kan men een kijkje nemen in de tuin van de gilde. Het gebouw is niet toegankelijk (look niet op zondag).

De Sint-Sebastiaansgilde bestond al in de 14de eeuw en de schutters moesten Brugs poorter zijn, een eed van trouw afleggen, lidgeld en een doodsschuld betalen. Ze speelden tot aan de opkomst van vuurwapens een belangrijke rol in de verdediging van de stad als onderdeel van de stadsmilitie. Hun militaire functie verminderde vanaf de 15de eeuw. Vanaf toen kregen ze een meer representatieve functie, richtten toernooien en schietwedstrijden in en werden trouwe begeleiders van de hertogen van Bourgondië. De gildeleden stapten mee in de Heilig-Bloedprocessie en de Blindekensprocessie. Het jaarlijkse Sint-Sebastiaansfeest op 20 januari was steeds aanleiding tot het inrichten van een groot festijn.

Vanaf 1454 beschikte de gilde over een eigen lokaal op de plaats waar zich nu het Guido Gezellemuseum

bevindt (Rolweg 64) en in 1573 kochten ze de '*Lombaertsheester*' aan Cornelis De Bloeis in de Carmersstraat.

Op het grote terrein stond al een gebouw met traptoren, dat wellicht rond 1550 was gebouwd. In 1632 en 1662 werd het gebouw uitgebreid met een eenlaagse vleugel en in 1685 bouwde men de huiskapel.

De oudste vleugel is een fraai voorbeeld van laatgotische Brugse baksteenarchitectuur met fantasierijk metselwerk aan de 26 meter hoge achzijdige

toren. In 1899-1900 werd het verenigingslokaal ingrijpend gerestaureerd naar het ontwerp van architect Louis Delacenserie.

Op het domein staat een overdekte galerij uitgerust met schietdoelen, waar demonstraties zullen worden gegeven.

Maar vooral het zogenaamde *theater* in de tuin in zuivere empirestijl is interessant. Het theater is gebouwd op een rechthoekig grondplan en afgedekt met een lessenaarsdak. Aan de open voorzijde dragen zes Egyptische zuilen met

papyruskapitelen een hoofdgestel. De buitenste zuilen zijn twee aan twee gekoppeld. Van hieruit kunnen toeschouwers het handboogschieten bekijken. Een beveiligde promenade leidt naar de schietplaats.

Egyptische motieven werden vanaf 1750 populair in Europa. In Brugge zijn voorbeelden van deze 'Egyptomanie' uiterst zeldzaam. Onder de regering van Napoleon Bonaparte en na zijn campagnes in Egypte in het begin van de 19de eeuw werden Egyptische motieven via publicaties verspreid. In 1803 en in 1810 bezocht Napoleon Brugge. Wellicht werd dit 'theater' kort na 1810 gebouwd. De Sint-Sebastiaansgilde was tussen 1798-1809 eigendom van de toenmalige griffier Petrus Vyncke, die door de aankoop het complex had gered nadat de vereniging was ontbonden door de Franse Republiek. Mogelijks gaf de opnieuw opgerichte gilde in 1810 opdracht aan de Brugse architect Joseph François Van Gierdegom (1760-1844) om dit gebouwtje te ontwerpen. Van Gierdegom had immers zijn interesse voor deze stijlrichting getoond in de ontwerpen van de woning van de prefect op de

Burg, de aanbouw aan het huis Arents aan de Dijver en zijn schitterend ontwerp voor het kasteel 't Foreist in Sint-Andries (dat jammergenoeg maar gedeeltelijk is uitgevoerd). Hij was bovendien sinds 1790 lid van de gilde.

De tuin van de Sint-Sebastiaansgilde is een groene oase en een getuige van een lange geschiedenis.

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 12.00u
en van 13.00 tot 18.00u

Een impressie bij de aankoop
en verbouwing door de huidige
eigenaars

Quote

“Op 4 april 2010 stonden wij voor het ijzeren hek en keken door de tralies heen naar de imposante neogotische gevel. 1898 stond op de gevel. Wij keken elkaar zwijsend aan en onze blikken keerden zich weer in richting van de gevel. Het waren wij die gevangen waren en door de tralies heen keken naar dat huis dat ons in bezit nam. De enige woorden die wij op dat moment uit konden brengen waren ‘..boooo’. Aan het hek hing een groot bord ‘Te Koop’ en plotseling kwam het sterk verlangen in mij op om het bord weg te nemen. Ik zei tegen mijn vrouw Sandra, het is niet meer te koop! Dit is ons huis dat wij altijd gezocht hebben. Vanaf dat moment waren wij er al intens mee verenigd. Nadat we stilaan naar de realiteit terugkeerden, realiseerde wij ons dat in het echte leven je contact dient op te nemen met de

makelaar en ik haalde dan ook onmiddellijk mijn gsm naar boven. Sandra keek mij enigszins droevig aan en zei: ‘Rob, het is vandaag zondag en makelaars werken niet op zondag’. Eigenzinnig als ik ben belde ik het nummer dat op het bord ‘Te Koop’ stond.... Sandra had gelijk, makelaars werken niet op zondag. Wij besloten naar de Markt te wandelen en stelden vast dat wij er slechts een boogscheut van verwijderd waren. Hoewel wij het gebouw enkel van de straatkant hadden gezien, sloeg onze fantasie al op hol en stelden wij ons voor hoe mooi de prachtig gelegen voortuin er zou kunnen uitzien, in harmonie met de prachtige gevel. We droomden er al van om het gebouw terug in ere te herstellen, wat het zeker verdiende. Natuurlijk realiseerden wij ons ook dat op deze planeet dromen veel geld kunnen kosten. Maar ja, wat is je liever op dat moment, de realiteit of je droom?

Nadat wij van onze gesprekken op een terrasje op de Markt genoten hadden, keerden wij terug naar onze auto die nog in de Sint Clarastraat stond. Terug stonden wij voor de tralies en weer hield het gebouw ons gevangen. Weer kreeg ik de neiging het bord ‘Te koop’ weg te nemen... Het was dan

ook een onbeschrijfelijk gevoel, toen wij later ontdekten dat boven het voetgangerspoortje op een ingemetselde witte zandstenen plaquette de woorden 'Ons Huis' geschilderd waren! Was dat toeval? Het duurde eeuwen voor het maandag was en we die makelaar konden bellen die op zondag niet werkte. We kregen hem eindelijk aan de lijn om een afspraak te maken. Op donderdagmorgen 8 april stonden wij weer voor het hek en opende de makelaar het slot dat aan de ketting hing. De poort ging open. Eindelijk waren wij bevrijd en we liepen met een kloppend hart

naar de ingangseur.

Over het algemeen dient men er bij oude gebouwen rekening mee te houden dat de binnenmuren en/of kamers steeds op de verkeerde plaats staan voor de nieuwe eigenaar. Toen wij door de deur liepen, waren wij verrast. Er waren geen muren of kamers! Het was één grote zee van ruimte! Vrijer kan men zich niet voelen. De allergrootste verrassing stond ons nog te wachten op de eerste verdieping. Ook hier geen binnenmuren, enkel een prachtige, ruime zaal, zo groot als de grondoppervlakte van het gebouw. Het plafond met zijn neogotische boog was wel meer dan 6,50 m hoog en het leek wel de bezoekers te willen beschermen. Ondertussen deed de makelaar zijn gebruikelijke verhaal dat ik slechts op de achtergrond waarnam. Men dient wel te weten dat Sandra van een loft droomde en ik terug verlangde naar een huis. Wij hadden enkele jaren geleden in een nieuwbouwproject een mooi appartement gekocht waarmee we niet ongelukkig waren. Maar hier verenigden zich al onze gemeenschappelijke wensen ... Ons Huis, loft, tuin en op het gelijkvloers het toekomstig atelier waar ik mijn passies en hobby's zonder plaatsgebrek zou

kunnen uitoefenen, en dat alles verpakt in een karaktervol gebouw met geschiedenis. Ik merkte op dat de makelaar ondertussen zijn presentatie beëindigd had. Hij had er geen idee van dat ik ondertussen in mijn fantasie al klaar was met de renovatie. Het bord 'Te koop' had ik al van plaats laten veranderen en opgehangen aan ons nieuwbouwappartement.

Diverse objecten stonden mij aan te staren, als stille getuigen van de leegstand van het gebouw. Van sommige objecten had ik het gevoel dat het gasten waren, maar er stonden ook dingen die verlangden te blijven. Zoals o.a. de oude ramen waarvan het hout, dat in een erbarmelijke toestand verkeerde, toch nog probeerde met zijn laatste kracht om het prachtige glas in lood samen te houden alsof het pas zijn laatste adem zou uitblazen als er een nieuwe bestemming voor het glas bekend zou zijn. Wat de makelaar gelukkig niet wist, was dat wij al na een kwartier wisten: "Dat is het", "Ons Huis". Kort erna werd het compromis getekend, natuurlijk met de opschortende voorwaarde dat Monumentenzorg & Stedenbouw zijn zegen zou geven over de nieuwe bestemming als eengezinswoning. Wij waren

dan ook zeer gelukkig toen in een later stadium positief gevolg werd gegeven aan onze aanvraag tot eengezinswoning. Niets stond de notarisakte nog in de weg. Wij deelden dan al snel onze vreugde met familie, vrienden en kennissen, maar regelmatig kwam dezelfde opmerking naar boven ... "Brugge! oh mooi...maar je weet toch hoe moeilijk die zijn van Stedenbouw & Monumentenzorg!" Dit deed geen inbreuk aan onze moed, aangezien wij van het huis hielden en niet de intentie hadden het af te breken, maar integendeel datgene wensten te restaureren waarop wij verliefd waren.

De vraag blijft steeds open, zijn het de nieuwe eigenaars die moeilijk zijn en wensen voorleggen in het nadeel van ons cultureel erfgoed, of zijn de instanties moeilijk die ervoor moeten zorgen dat Brugge zo mooi blijft als de dag van vandaag? De wereldbekende, bewaarde schoonheid van Brugge is naar onze mening te danken aan het niet altijd toegeven aan veranderingen die ons cultureel erfgoed schaden.

Wij waren blij dat er nooit toestemming tot afbraak of herbestemming was gegeven in het verleden. 'Ons Huis' was net zo koppig en eigenwijs als zijn nieuwe

eigenaars en had geduldig gewacht op het moment dat wij door de tralies keken.

Met dank aan de diensten en het team van Monumentenzorg & Ruimtelijke Ordening voor de zeer goede samenwerking om "Ons Huis" gezamenlijk te restaureren voor haar nieuwe bestemming."

Rob & Sandra Kowalski

De laatste decennia werd het pand Sint-Clarastraat 67 gebruikt als jeugdlokalen en buurtcentrum door de Vereniging Dekanale Werken Brugge. Toen deze functie verdween, werd de Stedelijke Dienst Monumentenzorg geconfronteerd met de vraag of het gebouw gesloopt kon worden. Uiteraard werd dit ongunstig geadviseerd. Ook vragen om het in te richten met studentenkamers werden afgewimpeld en de opluchting

Congregatie der Ste Clarastraat.

was groot, toen bleek dat de nieuwe eigenaar er een private woning wilde inrichten met respect voor het bestaande pand.

De randvoorwaarden voor de restauratie waren van in het begin duidelijk. Het hoofdvolume diende gerestaureerd te worden, de ruimtelijkheid en decoratie van de voormalige kapelzaal op de eerste verdieping moesten optimaal behouden blijven. De recentere bijgebouwen in de voortuin bleken niet waardevol en werden afgebroken.

De nieuwe eigenaar was bijzonder gecharmeerd door de vroegere 'kapelzaal' en zal deze inrichten als loftwoning. Gesloten ruimtes als bergingen en sanitair worden als losse 'box' geconcipeerd. Binnen de ruimte worden onder de gewelven twee mezzanines voorzien. De master bedroom zelf zal het hoogtepunt vormen en komt in de rijker gedecoreerde absis waar eertijds het altaar stond.

Op de gelijkvloerse verdieping wordt een atelier met gastenkamer voorzien. Op de plaat van de gesloopte bijgebouwen zal er een nieuwe aanbouw komen, geïnspireerd op een klassieke orangerie en

maximaal op de binnentuin georiënteerd. De tuin wordt een afwisseling van groene en verharde zones.

Zoals vooropgesteld werd de eigenheid van het hoofdvolume behouden. De gevel werd gereinigd en waar nodig hersteld. De voornaamste ingreep was het samenvoegen van de twee meest rechtse traveeën tot één poortopening. Op die manier kunnen ook grotere objecten van en naar het atelier gebracht worden. Door de poort zorgvuldig in te passen in het bestaande ritmering van het metselwerk, is dit zeker niet storend.

Het bestaande schrijnwerk was banaal en deed afbreuk aan het geheel. De originele kruisramen met een kleine roedeverdeling, nog te zien op een foto uit 1904, waren verdwenen. In de kapelzaal werden zij (bij de overgang naar congregatie in 1932?) opmerkelijk genoeg vervangen door neogotische kruisramen met spitsbogen en glas-in-lood-invulling. Deze waren op hun beurt al vervangen door sober schrijnwerk met dubbel glas, maar wel nog allemaal aanwezig in het pand. In eerste instantie werd er dan

25. SMEDENSTRAAT SMEDENPOORT

ook van uitgegaan dat deze ramen konden gerestaureerd en herplaatst worden. Zij bleken echter van erg bedenkelijke kwaliteit en in te slechte staat om ze te recupereren. Omdat ook een reconstructie van deze ramen niet erg zinvol is, werd geopteerd voor sobere kruisramen, geïnspireerd op de originele, zij het zonder de kleine roedeverdeling. Voor deuren, poort en luiken is voor een eenvoudig type met een verticale beplanking gekozen.

De boeiende kapelzaal vroeg veel denkwerk en inspanningen. Het pleisterwerk van de spitsbooggewelven was op vele plaatsen gescheurd en aangetast door vocht en zwammen. Gezien de sobere afwerking (onversierd pleisterwerk op rinkelatten) en de problematiek van de eveneens aangetaste draagstructuur, werd beslist deze te ontmantelen en te herpleisteren op een stucanet-drager. De uitvoerig versierde delen (absis, roosters, sierlijsten en ribben) blijven vanzelfsprekend behouden. De definitieve kleurstelling en integratie van de meest in het oog springende beschilderingen wordt verder geëvalueerd tijdens de uitvoering.

Ir.arch. Joris Nauwelaerts,
Dienst Monumentenzorg

Op 2 september 1898 dient Raphaël Ghewy, priester en directeur bij het klooster van de Dominicanessen, een aanvraag in voor het bouwen van een Congregatiezaal (op de kadastrale gegevens vermeld als 'speelzaal') op een onbebouwd terrein dat deel uitmaakte van het klooster van de Dominicanessen in de Vlamingdam. Het ontwerpplan is bewaard op het Stadsarchief en niet ondertekend door een architect. Het twee bouwlagen hoge gebouw is elf traveeën breed en afgedekt met een hoog zadeldak. De Brugse neostijl fungeerde duidelijk als inspiratiebron voor de ontwerper van het gebouw, dat omwille van zijn sierlijke kwaliteiten ook met een foto een plaatsje kreeg in het zgn. Album Ronse. De kunstminnende schepen Alfred Ronse (1835-1914) was tijdens het burgemeesterschap van A. Visart de Bocarmé verantwoordelijk voor Openbare Werken. Hij stelde zijn politieke carrière in het teken van de herwaardering en verfraaiing van Brugge en stimuleerde met stadssubsidies gevelrestauraties en nieuwbouw in neostijl. Als eerbetoon kreeg hij op het einde

van zijn carrière een fotoalbum waarin zijn belangrijkste realisaties werden getoond.

Raphaël Ghewy (+1914) was bestuurder van het weeshuis Sint Vincentius Ferrerius in Oostende, waar hij erg actief was en zorgde voor speciale beroepsopleidingen voor de weeskinderen. Hij werd in 1895 directeur van de zusters Dominicanessen van Engelendale in Brugge. Ghewy kocht samen met zijn zus Lia en baron Gillès de Pélichy in 1903 (weldoener van Dominicanessen) ook de resten van het oude klooster Engelendale in Assebroek. Na

de dood van zijn zus zou hij dit domein doorverkopen aan de zusters. In 1906 laat hij ook een woonhuis voor hemzelf bouwen in de Kapelstraat in de onmiddellijke omgeving van het klooster en de nieuwe zaal. Zijn woonhuis, Kapelstraat 22, is ontworpen door arch. Alphonse De Pauw en afgewerkt met een fraaie neobarokke gevel.

In 1924 (10 jaar na de dood van R. Ghewy) wordt de congregatiezaal eigendom van de Parochiale Werken van het Bisdom Brugge (vanaf 1981 de Vereniging Dekanale Werken Brugge Stad).

In 2010 komt het gebouw in privéhanden. De congregatiezaal was in 1961 kadastraal gewijzigd naar jeudlokaal/jeugdheem en in 1988 vergroot en gebruikt als cultureel parochiecentrum. In het dagelijkse sociale leven van de wijk speelde 'Ons Huis' een niet onbelangrijke rol. Misschien komen op OMD 2011 heel wat verhalen naar boven...

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

De Smedenpoort is in 1368 midden in de vestingsgracht gebouwd naar het ontwerp van de meester-metselaars Jan Slabbaerd en Mathias Saghen en in zijn huidige vorm erg verwant met de Ezelpoort die ook op deze OMD te bezoeken is.

In 2002 was op de spraakmakende tentoonstelling 'Jan Van Eyck, de Vlaamse Primitieven en het

Zuiden 1430-1530' het schilderij 'Ecce Agbus Dei' met Johannes de Doper tentoongesteld (toegeschreven aan Petrus Christus i.s.m. het atelier Jan Van Eyck). Op dit schilderij uit 1445-1450 dat in het Cleveland Museum of Art (USA) bewaard wordt, ziet men achter de figuur van Johannes heel waarschijnlijk de Smedenpoort afgebeeld. Op de kaart van Marcus Gerards uit 1562 is de poort nog quasi identiek met een voorpoort of barbecane en ophaalbrug.

De datum 1615 op de poort refereert aan de afbraak van

de hoge bovenbouw. De twee ronde torens, afgewerkt met kantelen en spitse daken, zijn toen gehalveerd en de bruggen naar en van de poort vernieuwd. Tegen de oostgevel is een kleine traptoren gebouwd. Aan de kant van Sint-Andries is het uitkragend middengedeelte versierd met een rondbogenfries op natuurstenen consolestenen, waarboven het stadswapen prijkt.

In de overwelfde doorgang zijn wel nog de sleuf waarin de sluitbalk paste en de slagen van de poort bewaard. De toegangen door de ronde torens, die in de nabije

toekomst enkel nog door fietsers zullen worden gebruikt, zijn in 1909 gemaakt. Boven de poort hangt een klokje dat 's avonds het sluitingsuur van de poort aankondigde en het verkeer in of uit de stad onmogelijk maakte.

Op 8 september 1944, bij de aftocht van het Duitse leger op het einde van de Tweede Oorlog, werd de poort zwaar beschadigd. De bovenbouw was volledig vernield en de poort gedeeltelijk verzakt. Ze werd tussen 1947 en 1949 in haar vergroeide vorm

26. STATIONSSTRAAT 18
(LISSEWEGE)
ART STATION LISSEWEGE
OF LISSEWEGHE STATIE

hersteld naar het ontwerp van architect Jos Viérin (1872-1949). In 2008-2009 is de Smedenpoort opnieuw hersteld.

Het uitgangspunt van deze recente restauratie was het behoud van de bestaande, gegroeide vormgeving. De poort was ruim vijftig jaar verwaarloosd en een grondig herstel van het buitenmetselwerk bleek noodzakelijk. De meest opmerkelijke optie bij de restauratie was het opnieuw schilderen van het buitenmetselwerk en dit om meerdere redenen. De herstelling na de oorlog was duidelijk zichtbaar door het storend gebruik van nieuwe bakstenen en het gebruik van portlandcement, waarbij het metselverband niet consequent was gerespecteerd. Op de poort zelf waren bovendien verschillende sporen aanwezig van oude, okerkleurige kalklagen. Redenen genoeg om de poort opnieuw in okergeel te kaleien, en zo respect op te brengen voor de 'authenticiteitsgeschiedenis' van de poort. Bovendien werkt kaleiwerk een regelmatig onderhoud in de hand.

De reacties op de geschilderde poort waren uiteenlopend, maar ondertussen lijkt het kleurrijke

beeld van de Smedenpoort vertrouwd. Binnenkort komt er verandering in de omgeving van de poort.

De bronzen schedel, een getuige van een conflict

Boven de linkerdoorgang van de Smedenpoort hangt een bronzen schedel die alleen door aandachtige voorbijgangers wordt opgemerkt. Dit 'memorabilium' of curiosum verwijst naar een gebeurtenis uit 1691 toen een verrader werd terechtgesteld omdat hij had samengespannen met Franse soldaten die Brugge wilden innemen. Ter afschrikking had men zijn afgehaakt hoofd op een staak bovenop de Smedenpoort gezet. Moest de verrader zijn voornemens verwezenlijkt hebben, zouden de Fransen langs deze poort de stad zijn binnengedrongen. Na het vergaan van de schedel werd deze vervangen door een ijzeren exemplaar. In 1738 maakte de Brugse historicus Charles Custis melding van dit curiosum, maar hij kon het verhaal niet meer juist in de tijd situeren. In 1801 werd de ijzeren schedel door de Franse bezetters weggenomen en op de zolder van de poort geborgen. Het dook

pas opnieuw op in 1876 en werd ondergebracht in de Stedelijke Musea waar het nog steeds berust. Verschillende personen drongen aan om die opnieuw te bevestigen. Volgens priester-historicus Adolph Duclos kon het als waarschuwing dienen voor al wie toen een pact had gesloten 'om de Franse taal, zeden en gewoonten niet alleen langs de Smedenpoort maar langs alle poorten en poortjes Brugge te doen binnendringen'.

Pas toen in 1911 herstellingswerken aan de Smedenpoort werden uitgevoerd,

verscheen de schedel terug in het stadsbeeld. Het betrof een nieuwe bronzen exemplaar en het werd niet zoals vroeger op een staak op het dak gezet maar kreeg een onopvallende plaats boven de linkerdoorgang. De ware toedracht was toen onbekend en de schedel werd het onderwerp van legendes en liefdesromans. Onder andere de schrijfster Caroline Popp liet haar fantasie de vrij loop aangaande 'La tête du fer'. Het ware verhaal betrof evenwel een stuntelig complot gesmeed door François vander Straeten, een man uit een familie van

deurwaarders in Eeklo.

Op 26 juni 1691 bracht de Brugse zeeman Jacob Wyndekens de samenzwering aan het licht. Hij was benaderd door François vander Straeten die 's nachts een kleine groep Franse soldaten de stad wilde binnensmokkelen. Deze zouden zich verbergen in barakken bij het Waterhuis om de volgende morgen de wacht aan de Smedenpoort te overmeesteren. Langs deze poort zou dan een groot Frans leger, dat gelegerd was in het bos van Tillegem, de stad binnenstormen. De Eeklonaar werd gearresteerd en onder folteringen biechtte hij de samenzwering op. Op 26 juli werd hij opgehangen

en zijn lijk werd gevoerd naar het galgenveld langs de Diksmuidse Heerweg waar het ondersteboven aan een galg werd gehangen. Zijn hoofd werd afgehakt en op een ijzeren pin op de Smedenpoort gezet. Deze gebeurtenis veroorzaakte grote opschudding in de stad en Jacob Wyndekens die de verrader had aangegeven, werd rijkelijk beloond met een jaarlijkse lijfrente die hij op 26 juni, de dag van de ontmaskering, mocht opstrijken. Volgens de stadsrekeningen kreeg hij tot in 1730 jaarlijks een som van ruim 16 pond uitbetaald. Hij werd ook vrijgesteld van dienst in de burgerwacht.

Bernard Schotte.

27. STIJN STREUVELS-
STRAAT 59
SINT-JORISGILDE

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 10.00u tot 18.00u

Het station van Lissewege is een typisch laat 19de eeuws 'Belgisch' stationsgebouw (standaardtype uit 1895). De laatste decennia werden er meerdere gesloopt omdat veel stopplaatsen werden afgeschaft. Ze zijn nochtans interessante en fraaie getuigen van ons industrieel en architecturaal verleden en zoals dit voorbeeld hier aantoont ook perfect herbestembaar.

In 1980 schreef toenmalig Knack journalist Johan Struye (1942-1991) in het boek *'De reiziger wordt verzocht in te stappen', de aanleg van het continentale spoorwegnet is Europa's grootste verdienste sinds de kruisvaarten*, en dit lijkt niet overdreven als men de geschiedenis van de spoorweg onder de loep neemt. De rol van België was op dit gebied essentieel. Na zeventien verhitte debatten in de Kamer, waarin de leden de grootste vrees uitten voor de kostwinning van paardenfokkers, hoteliers en postmeesters, ondertekende Koning Leopold I op 1 mei 1834 de wet die de aanleg van de

eerste spoorweg op het continent mogelijk maakte. Op 5 mei 1835 reden de eerste treinen, getrokken door locomotieven met beloftevolle namen als 'De Pijl', 'De Stephenson' en 'De Olifant', in 45 minuten van Brussel naar Mechelen. Nog in 1835 werden een half miljoen reizigers vervoerd. De ons omringende landen hebben eveneens snel het nut van de spoorweg ingezien. Nog steeds blijft België wel het land met het dichtste spoorwegnet ter wereld.

Vanaf 1837 werden initiatieven genomen om de spoorwegverbinding Brussel-Gent ook tot Brugge en Oostende door te trekken. Het Brugse stadsbestuur koos voor 't Zand als inplantingsplaats voor het eerste station, wat een metamorfose betekende voor het Brugse plein. Op 12 augustus 1838 werd de spoorlijn Gent-Oostende plechtig ingehuldigd. Het station in Lissewege werd pas op 20 oktober 1906 geopend in functie van de ontsluiting van Brugge Zeehaven, waarvoor een spoorlijn werd aangelegd.

Het leegstaande en stilaan sterk verwaarloosde stationsgebouw in Lissewege werd gelukkig in

2003 als monument beschermd omwille van de industrieel-archeologische waarde en zou nu een veilige toekomst tegemoet moeten gaan.

De nieuwe eigenaars restaureerden het gebouw in 2010-2011 en herbestemden het als kunstcentrum 'Artepol' met galerij of tentoonstellingsruimte, atelier en woongelegenheden. Op deze OMD kan de bezoeker uitgebreid kennismaken met het verhaal van deze plaats en zijn nieuwe toekomst.

Het is de bedoeling om er het

ganse jaar door tentoonstellingen te organiseren. Maar het 'Art Station' kan ook een plaats worden voor een klein concert, een poëzielezing of een boekvoorstelling. De officiële opening was op 15 juli 2011.

Het voormalige station is een bakstenen gebouw van één en twee bouwlagen, afgedekt met zadeldaken. De baksteen wordt afgewisseld met natuurstenen en geglazuurde elementen voor de dorpels en de omlijstingen. De vormgeving van voor- en achtergevel is identiek. Rondboogvormige deuropeningen

en -vensters ritmeren de gevels. De twee eindgevels zijn blind, op uitzondering van een oculus ter hoogte van de nok. De gevels worden horizontaal beëindigd met een muizentandlijst. Oorspronkelijk was het gebouw voorzien van een glazen luifel om de reizigers op het perron te beschermen.

De lampisterie links van het stationsgebouw is in dezelfde stijl. In dit gebouw werden de treinlampen bewaard, schoongemaakt en bijgevuld.

Het restauratieproject werd opgevolgd door arch. Karel

Ingelaere uit Beernem en uitgevoerd door de 'Group Monument'. Het bewaren van de authenticiteit was het uitgangspunt bij de gevelrestauratie. De gevel is gereinigd met microneveltechniek, beschadigde stenen en voegen zijn hersteld.

Het schrijnwerk vroeg speciale aandacht en werd vernieuwd naar bestaand model, waar mogelijk met dubbele beglazing (op de verdieping). Op de gelijkvloerse verdieping (lokettenzaal, wachtkamer, kantoor) die als galerij is ingericht, zijn de twee loketten en het loketmeubel op

hun originele plaats blijven staan.
Een lovenswaardige restauratie en
een aanwinst voor Lissewege.

Open op
zaterdag 10 september
van 14.00u tot 18.00u
zondag 11 september
van 14.00u tot 18.00u

De leden van de gilde begeleiden
de bezoekers

Sinds 1939-1940 heeft de
Koninklijke en Prinselijke
Sint-Jorisgilde Stalen Boog
haar verenigingslokaal in de
Gezellewarande. Na de ontbinding
van de gilde in 1870 had ze geen
vaste stek meer in de binnenstad.
Hier in de 'Gezellewarande' kwam
de vereniging opnieuw tot bloei.

Net als de Sint-Sebastiaansgilde
speelde de Sint-Jorisgilde
een belangrijke rol in de
stadsgeschiedenis. Wanneer de
gilde juist is opgericht, is niet
bekend, maar al in 1302 zou
ze *roem op het slagveld* hebben
vergaard. Op 11 juli 1302 waren
320 Brugse kruisboogschutters
present op de Groeningekouter.

In 1397 was het ledenaantal
zo groot dat er een splitsing
gebeurde in een *Oud Hof* en een
Jong Hof. Beide verenigingen
hadden toen hun lokaal in de
Sint-Jorissstraat. Het Oud Hof
op de plaats van de huidige

Rijksnormaalschool (Sint-Jorisstraat 71) waarvan enkel de vroeg 16de-eeuwse traptoren is bewaard en het Jong Hof in Sint-Jorisstraat 33, waar het lokaal in 1541 met een prachtige renaissancegevel is opgesmukt.

In de buurt van de twee verenigingslokalen herinnert de Schuttersstraat nog aan de plaats waar oorspronkelijk de doelen waren opgesteld. Tot op het einde van de 15de eeuw hield de gilde haar religieuze diensten in de Sint-Pieterskapel in de Philipstockstraat. Als patroonheilige vereerde ze Sint-

Joris en als gildekleuren koos ze wit en rood.

De Sint-Jorisgilde was ontstaan uit een militaire noodwendigheid. Stadsmilities werden toen ingezet voor de verdediging van de stad. Ook de graven van Vlaanderen deden beroep op de schuttersgilden voor het voeren van hun talrijke oorlogen. De gilden bleven in de strijd goed herkenbaar, want boven hun maliënkolder droegen ze steeds

ACTIVITEITEN EN INFO

hun eigen tweekleurige wapenrok.

In de 15de eeuw al evolueerden de schuttersgilden van een militaire instelling naar een recreatieve en sociale vereniging en dat zijn ze vandaag nog. De Sint-Jorisgilde telt nu 46 trouwe leden.

In de loop van de geschiedenis werden heel wat luisterrijke schuttersfeesten en toernooien ingericht, die meestal dagenlang duurden en het recreatieve aspect van de vereniging accentueerden. De verslagen van dergelijke toernooien zijn kleurrijk. Beroemd was en is nog steeds de jaarlijkse konings-of papegaaischieting, waarbij houten vogels, die op de wieken van één van de molens op de Kruisvest werden bevestigd, moesten geschoten worden. Dit was (is) aanleiding tot het inrichten van een feest en het drinken van de erewijn! Een tweede belangrijke jaarlijkse feestdag was Heilig-Bloeddag. In het verleden waren de schutters heel vroeg uit de veren om samen een religieuze eredienst bij te wonen en daarna speciaal uitgedost in een *'parurekostuum'* op te stappen in de Heilige-Bloedprocessie. In de Sint-Jorisgilde moest, net als in de Sint-Sebastiaansgilde, een

doodsschuld betaald worden. Wat inhield dat de leden na hun overlijden een som geld nalieten aan hun vereniging.

Het bestuur van de gilde was (en is) samengesteld uit een hoofdman, een stadhouder, een thesaurier, een griffier, een koning, een hofmeester en een eed. Elk van deze leden heeft een specifieke opdracht. De hoofdmannen waren vroeger leden van belangrijke families.

Het huidige verenigingslokaal werd ca. 1940 (bouwvergunning dateert uit 1940) gebouwd. Het bouwplan is niet bewaard en de ontwerper niet gekend. Maar mogelijks was dit met medewerking van arch. Maurice Vermeersch, die als lid van de gilde mee de oplevering tekende op 2 september 1941, en dit samen met aannemer Maurice Verbuere.

Het bakstenen gebouw is anderhalve bouwlaag hoog en afgedekt met zadeldaken. De stijl van de architectuur neigt naar het neo-Brugs, en wit geschilderd oogt het fraai in deze Gezellewarande. De schutters hebben zowel in de tuin als in het pand een schietstand en

1. THEMABOOTTOCHT

doelbanen.

Binnen in het pand trekt naast de gelagzaal, waar heel wat kruisbogen en gildesouvenirs worden bewaard, vooral de zogenaamde gildekamer of raadzaal de aandacht van de bezoeker. Hier vergadert de Eed of het gildebestuur en worden de mooiste schilderijen en kruisbogen tentoongesteld. Heel wat portretten van hoofdmannen uit de 17de, 18de en 19de eeuw zijn er opgehangen.

Twee schilderijen springen speciaal in het oog: *Sint-Joris en de Draak*, geschilderd door de Brugse schilder Jan Antoon Gareminj (1712-1799) en het dubbelportret uit 1783 van prins Albert Casimir en prinses Maria Christina van Oostenrijk. Dit

prinselijke echtpaar is voorgesteld omringd door putti, kruisbogen en pijlen. De schilder is niet bekend.

Naast de gelagzaal bevindt zich de doelbaan waar de winterschietingen plaatsvinden. Hier zijn gildesouvenirs te bewonderen. De sireketting of zogenaamde *breuk*, de hoofdmansketting, de zilveren erestaf van de ceremoniemeester, de koningsstaf en de zilveren pijl (een waardigheidsteken) zijn merkwaardig. De miniatuurartillerie (prima passend bij het jaarthema Conflict) wordt hier eveneens tentoongesteld.

Op de Open Monumentendagen zullen de leden van de Sint-Jorisgilde demonstreren hoe kruisboogschieten in zijn werk gaat en de bezoekers inwijden in

2. THEMAWANDELINGEN

de geschiedenis.

In april-mei 1998 vierde de gilde haar 675-jarig bestaan (hoewel een juiste oprichtingsdatum niet is bekend) en dit ging gepaard met heel wat feestelijkheden en een tentoonstelling in het Stadsarchief. In 1873 verwierf het Stadsarchief het volledige archief van de gilde, wat een perfecte bewaarplaats bleek na de tijdelijke ontbinding van de Sint-Jorisgilde in 1870. Het Sint-Jorisarchief omvat negen portefeuilles.

In W.O. II moesten de gronden van de gilde (eigendom van de stad, maar in bruikleen van de gilde) gebruikt worden voor de 'landbouwteelt' zoals dit door

een Ministerieel Besluit in november 1941 was beslist voor alle braakliggende gronden. Om de schietingen toch te kunnen laten doorgaan, besliste het gildebestuur van Sint-Joris om de gronden door de leden zelf te laten bewerken. De grote tuin werd in februari 1942 'verdeeld' in 17 percelen van elk minimum 210m² en maximum 415 m².

Op 11 juli 1942 meldde de heer Claeyns, toenmalig hoofdman, aan het stadsbestuur dat in de nacht van 5 op 6 juli *'ontvreemdingen van groenten hebben plaatsgevonden op de Gezellewarande die op uw vraag in een hovening herschapen is. Er wordt nachtcontrole gevraagd*

aan de stad of ons bestuur 'de Sint-Jorisgilde' is desgevallend bereid zelf een private nachtdienst in te richten, indien het van u heer Burgemeester, de toelating kan bekomen. 'Oorlogsburgemeester Jef Devroe antwoordde op 3 augustus dat het stedelijk politiekorps niet talrijk genoeg is om in de omgeving een bestendige bewakingspost in te richten, 'evenwel in geval gij bereid zijt zelf een privaten nachtdienst op touw te zetten, kunt gij hieromtrent afspreken met den heer Hoofdcommissaris van Politie' (archief Sint-Jorisgilde). Of er nadien nog groenten gestolen werden is niet bekend (met dank aan de heer Omer Minnebo voor deze gegevens).

Alle informatie over de Open Monumentendagen in Brugge is verkrijgbaar vóór 11 september

Op de Dienst voor
Monumentenzorg (Dienst
Ruimtelijke Ordening)
Oostmeers 17, 8000 Brugge
t 050 47 23 82
Brigitte.beernaert@brugge.be

Op 10 en 11 september

Aan balie 6 van
In&Uit Brugge
't Zand 34
t 050 44 47 06
Open van 10.00u tot 18.00u

DE STADSVERSTERING VAN 1127, EEN VARENDE ONTDEKKING

Boottocht op de binnenreien

Dankzij de medewerking van
F.O.S., de boekaniers die twee
lelievletten met stuurman inzetten
voor deze OMD.

Uitsluitend op reservatie op de
OMD-lijn 050 47 23 24
Op zaterdag 10 september
van 14.00u
Op zondag 11 september
Vanaf 10.00u

Carmersbrug, ter hoogte van
Potterierei 1

Op woensdag 2 maart 1127 werd
Karel de Goede vermoord terwijl
hij aan het bidden was in de
Sint-Donaaskerk. Volgens een
ooggetuige, de klerk Galbert van
Brugge, wiens dagboeknotities
zijn overgeleverd, was dit
nieuws reeds twee dagen later
bekend in London en Laon.
In een wraakactie werden de
moordenaars van de graaf,
de clan van de Erembalden,
definitief uitgeschakeld. De
Bruggelingen bouwden dadelijk
na de moord een versterkte
omwalling die, voor bijna twee

3. THEMAFIETSTOCHT

eeuwen lang, de grenzen van de stad bepaalde. De omwalling volgde de bestaande grachten en er werden er nog bijkomende gegraven. Het tracé van die vroege omwalling is nog herkenbaar in de huidige binnenreien. De omtrek bedroeg ongeveer 3.750 m en de oppervlakte 70 ha 26 a.

Op de boottocht wordt dit verhaal gebracht.

2.1. VERZOENING OP DE BEGRAAFPLAATS

Uitsluitend op reservatie op de OMD-lijn 050 47 23 24

Op zaterdag 10 september om 14.00u

Op zondag 11 september om 10.00u en 14.00u

Centrale Begraafplaats, Kleine Kerkhofstraat 62 (Assebroek), Inkomgebouw (duur max 2u)

De graftekens op de Brugse Begraafplaats veruiterlijken, naast een menselijk verhaal, ook een essentieel deel van de 19de -en 20ste eeuwse geschiedenis van de stad. Graven van oorlogsslachtoffers en oud-strijders vormen een opmerkelijke entiteit. Tijdens W.O. I hadden Duitse soldaten ook een aparte plaats toegewezen gekregen. Op OMD 2011 worden speciale gidsbeurten georganiseerd die

4. THEMALEZINGEN

de bezoeker deze unieke plek op een heel andere manier laten ontdekken en het verhaal verduidelijken. Ook andere vragen krijgen een antwoord, zoals waarom een bepaalde stijl voor een monument werd gekozen of waar protestantse bewoners van Brugge werden begraven? Of waarom een Duitse gedenksteen is verdwaald op het 'Engels kerkhof'?

2.2. 'VRIEND EN VIJAND', MENSELIJKE VERHALEN ROND GEDENKTEKENEN VAN DE WERELDOORLOGEN IN BRUGGE

Uitsluitend op reservatie op de OMD-lijn 050 47 23 24

Op zaterdag 10 september om 16.00u

Op zondag 11 september om 10.00u en 14.00u

Vertrekplaats:

Kartuizerinnenstraat ter hoogte van de Militaire Kapel (duur max 2 uur)

Een van de Brugse gesneuvelden van de Eerste Wereldoorlog die vermeld is op de gedenkplaten in de Kartuizerinnenstraat, is Maurice De Meester, die samen met vele andere Belgische soldaten op 6 oktober 1918 sneuvelde in het Bos van Houthulst tijdens het Bevrijdingsoffensief. Hij was een medesoldaat van Donat Spiers in het 4de Linie Regiment. Op 19 juli 1919 werd hem postuum een medaille voor moed en zelfopoffering toegekend. Op 31 augustus 1914, een maand voor de Duitsers Brugge bezetten, had hij namelijk met ware zelfopoffering een drenkeling

uit de Potterierei gered. Bij de medaille hoorde een getuigschrift dat nog altijd ingekaderd in de vroegere woning van deze mensenredder hangt.

2.3. BRUGGE OP ZIJN CONFLICTKANT OF DE SCHADUWKANT VAN BRUGGE

Uitsluitend op reservatie op de
OMD-lijn 050 47 23 24

Op zaterdag 10 september
om 14u

Op zondag 11 september om
10.30u en 14.30u

Vertrekplaats: 't Zand 34, aan

In&Uit Brugge (duur max 2 uur)

Een wandeling langs huizen en plaatsen met een duister en mysterieus verleden staat op het programma voor wie van spannende verhalen houdt. We volgen in de voetstappen van een weerwolf, de tempeliers, heksen en de beul van Brugge en zijn 'patiënten', waaronder een dief die op miraculeuze wijze de

ophanging aan de galg overleefde. Meer bekende personen zoals graaf Lodewijk van Male en Willem van Oranje kwamen ooit in Brugge in levensgevaarlijke en conflictrijke situaties terecht. Pieter Lanchals had minder geluk en zijn dood op het schavot ligt aan de oorsprong van een bekende legende. Een minder vertrouwd verhaal gaat over een man verkleed als beer die tijdens een carnavalsfeest op een tragische manier om het leven kwam. Oplichters die zich uitgaven voor edelman belandden vroeg of laat op het schavot. Een bronzen doodshoofd aan een stadspoort herinnert aan de daden van een verrader. Ook spoken en een verdwenen schat mogen natuurlijk niet ontbreken op deze wandeling.

DE VESTEN ANDERS BEKEKEN, AL FIETSEND ROND DE STADSOMWALLING VAN 1297

Uitsluitend op reservatie op de
OMD-lijn 050 47. 23.24

Op zaterdag 10 september om
14.00u

Op zondag 11 september om
12.00u en om 15.00u

Vertrekplaats: Smedenvest ter
hoogte van de Smedenpoort (duur
max 2 uur)

Brugge kende een snelle economische en demografische groei vanaf het jaar 1000. Er was een haven en een handelscentrum waar heel wat goederen werden aangeboden. In 1127 werd een eerste stadsomwalling van ruim 3750 m opgeworpen. In de 13de eeuw moest Brugge uitbreiden. In 1275 waren door grafelijke ambtenaren een tiental grenspalen geplaatst, die de nieuwe oppervlakte van de stad moesten aanduiden.

Daarbinnen werd in 1297 een nieuwe stadswal aangelegd die nog steeds de huidige grens van de oude binnenstad bepaalt. Dit eivormig tracé met een omtrek van 7 km 250 m omsluit een stad met een oppervlakte van 430ha 6a. Deze stadsversterking bestond uit aarden wallen, omringd door dubbele grachten en houten palissaden. In de 14de eeuw werden stadspoorten gebouwd. Eind 14de -begin 15de werden op sommige plaatsen tussen de stadspoorten muren met wachttorens gebouwd.

Wie op OMD meefietst, zal vaststellen dat deze groene ring rond de binnenstad de rijke Brugse geschiedenis tot leven wekt. Elk deel van de vesten roept een stukje verleden op: stadspoorten en bruggen, resten van verdedigingsbouwwerken, industriële gebouwen, molens en andere elementen herinneren aan de glorieuze afgelopen eeuwen. De vesten herbergen een grote diversiteit aan boomsoorten en planten in een verrassende opstelling die prachtige perspectieven oplevert. Een niet te missen afspraak voor de groene OMD-er.

4.1. DE SLAG OP DE PEVELENBERG OP 18 AUGUSTUS 1304

Kreupelenstraat 8, kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Blindekens

Een lezing door historicus Bernard Schotte

Op zondag 11 september om 14.00u en 17.00u (max 45 minuten)

Iedereen kent de Guldensporenslag, maar Vlamingen en Fransen vochten tijdens de opstand in 1302-1305 nog andere veldslagen uit. Op 18 augustus 1304 leverden ze slag op de Pevelenberg. De jaarlijkse processie, de Brugse Geloofte, herinnert hieraan. De processie was beloofd door de Brugse vrouwen als dank omdat hun echtgenoten, vaders en zonen heelhuids terugkwamen. Minder bekend is dat de Franse koning Filips de Schone op het nippertje aan de dood ontsnapte. En dat de geliefde Vlaamse leider Willem van Gulik er het leven liet tijdens een stoutmoedige aanval.

4.2. DRIE BRUGGELINGEN IN HET CONFLICTJAAR 1302: PIETER DE CONINCK, JAN BREIDEL EN WILLEM VAN SAEFTINGHE

Burg 11A, leeszaal Stadsarchief

Een lezing door historicus
Bernard Schotte

Op zaterdag 10 september om
15.30u

Op zondag 11 september om
11.30u en 15.30u (max 45
minuten)

Op 11 juli 1302 vochten duizenden Bruggelingen in de Slag der Gulden Sporen. Velen zullen voor altijd onbekend blijven. Van slechts een handvol strijders op de Groeningekouter in Kortrijk kennen we hun naam. Drie van deze bekende Bruggelingen kregen een standbeeld. Over wever Pieter de Coninck, beenhouwer Jan Breidel en lekenbroeder Willem van Saeftinghe uit de abdij van Ter Doest in Lissewege weten we veel, maar sommige verhalen zijn minder bekend of blijken op vergissingen te berusten of krijgen zelfs een mysterieus tintje, en zeker als de Tempeliers ook van de partij zijn.

4.3. VUE DE LIEU OF

5. TENTOONSTELLINGEN

BOUWCONFLICTEN IN HET VERLEDEN

Burg 11A, leeszaal Stadsarchief

Een lezing door stadsarchivaris
Jan D'hondt

Op zaterdag 10 september om
14.30u

Op zondag 11 september om
10.30u en 14.30u (max 45
minuten)

Burenconflicten naar aanleiding
van het bouwen, verbouwen of
slecht onderhouden zijn van alle
tijden en geven vaak aanleiding tot
een burgerlijk proces.

In Brugge was tot aan de Franse
Revolutie een comité van
deelmannen bevoegd om deze
zaken te behandelen. Het verhaal
van historische burenruzies en de
verslagen van de plaatsbezoeken
of Vue de Lieu die nodig waren
om een vonnis te vellen, worden
door archivaris Jan D'hondt tot
driemaal toe kleurrijk gebracht op
OMD.

4.4. OORLOG EN ERFGOED

Kartuizerinnenstraat 2, Militaire
Kapel

Een lezing door Hannelore
Decoodt, erfgoedconsulente
Onroerend Erfgoed van de
Vlaamse Gemeenschap

Op zondag 11 september om
10.30u (max 45 minuten)

Naar aanleiding van de 100-jarige herdenking van de Eerste Wereldoorlog wordt gepoogd het oorlogserfgoed in Vlaanderen duurzaam te verankeren voor toekomstige generaties. Daarom heeft Onroerend Erfgoed (Vlaamse Overheid) onder meer een thematisch beschermingsparcours aangevat om het meest waardevolle bouwkundig oorlogserfgoed te beschermen. In West-Vlaanderen zijn ondertussen alle militaire begraafplaatsen beschermd als monument, evenals de meest waardevolle oorlogsgedenktekens. Ook zeldzaam bewaarde oorlogsinfrastructuur, delicate relictten uit de wederopbouwperiode en waardevolle bunkers en schuilplaatsen zijn of worden beschermd. Tijdens de lezing zal aan de hand van voorbeelden een beeld geschetst worden van dit erfgoed van de 'Grooten Oorlog' in West-Vlaanderen. Uiteraard zal het oorlogserfgoed in Brugge extra belicht worden.

4.5. ZONES VAN ZIN, RELIGIEUS PATRIMONIUM ALS MOTOR VOOR EEN NIEUWE TOEKOMST

Maagdenstraat 11, De Experiëntie

Een lezing door interieurarchitect en docent Tom Callebout

Op zaterdag 10 september om 17.00u

Op zondag 11 september om 17.00u (max 45 minuten)

Herbestemming hoeft geen oorzaak te zijn van Conflict. De Experiëntie is de ideale plek om lezing te plannen rond heroriëntatie van religieus erfgoed. Hier is immers een creatieve oefenplek waar mensen elkaar inspireren en nieuwe perspectieven zoeken. Tom Callebout is master interieurarchitectuur en sinds 2002 docent aan het Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas Gent en Brussel. In 2010 startte hij samen met Sofie Verscheure de Experiëntie op.

4.6. DE VERENIGDE NATIES EN GEWAPENDE CONFLICTEN

Potterierei 72, auditorium van grootseminarie

Een lezing door prof. dr. Luk Van Langenhove, directeur

Op zondag 11 september om 10.30u (max 45 minuten)

Iedereen kent de Verenigde Naties (VN). Maar weten we eigenlijk wel wat de VN kan en niet kan doen? Eén van haar kerntaken is de mensheid te 'behoeden van de gesel van de oorlog'. Zo staat het toch in het VN Handvest. Maar sinds de oprichting in 1945 zijn er nog altijd tal van oorlogen en gewapende conflicten. De nobele doelstellingen zijn dus zeker niet altijd behaald. Toch zijn er ook succesverhalen te vertellen. En er zijn nog nooit zoveel blauwhelmen actief geweest als nu.

Deze lezing biedt een overzicht van wat de VN doet inzake het bewerkstelligen van vrede. De klemtoon zal daarbij liggen op de VN interventies in gewapende conflicten zoals Kosovo, Somalië of Oost-Timor. Achtereenvolgens komen de preventieve diplomatie, het opleggen van sancties en

vredehandhavingsoperaties aan bod, geïllustreerd aan de hand van concrete gevallen. Welke balans kan er getrokken worden na meer dan vijftig jaar VN pogingen om oorlog te vermijden of te stoppen? Welke toekomst heeft de VN in een geglobaliseerde en zogenaamde interpolaire wereld? En wat met de nieuwe denkbeelden zoals 'responsibility to protect' (R2P of de verantwoordelijkheid om te beschermen)?

**5.1. HET VERHAAL VAN DEN
ZEER DIERBAREN TOREN.
DE RESTAURATIE VAN DE
TOREN VAN DE ONZE-LIEVE-
VROUWEKERK**

Deelnemer Vlaamse
Monumentenprijs

Mariastraat, Onze-Lieve-
Vrouwekerk, zuidbeuk

Open op
zaterdag 10 september van
14.00u tot 16.30u
zondag 11 september van 14.00u
tot 17.00u

Het stedelijk ontwerp bureau
stond in voor de opmaak van het
ontwerp en het volgen van de
werken, die zijn uitgevoerd door
Monument Vandekerckhove nv. uit
Ingelmunster.

Op 31 mei 2011 zijn alle steigers
aan de toren van de Onze-Lieve-
Vrouwekerk verdwenen. De
restauratie van de torenromp
duurde net drie jaar. De hoge
13de-eeuwse bakstenen toren
(de hoogste van de Lage Landen
met zijn 115m) werd behoedzaam
en conserverend gerestaureerd
zonder vormwijzigingen. Het
metselwerk werd gereinigd en
hersteld, scheuren en inbuigingen
hermetseld, muurdammen
verstevigd en vloeren, balken
en ijzerwerk hersteld. Hoe de
restauratie in zijn werk ging komt
u te weten op OMD 2011 op deze
kleine tentoonstelling.

5.2. UIT GOEDE BRON, NIEUWE INZICHTEN OVER DE OUDSTE GESCHIEDENIS VAN BRUGGE EN OMSTREKEN

Dijver 17, Bruggemuseum-Gruuthuse

Open op
zaterdag 10 september van
14.00u tot 18.00u
zondag 11 september van 10.00u
tot 18.00u

'Uit goede bron' neemt de bezoeker mee naar de tijd toen van Brugge nog geen sprake was en de streek niet meer was dan een met kreken en geulen doorsneden waddengebied. Het tentoonstellingsverhaal begint bij de vroegste sporen van rondtrekkende jagers en eindigt bij de bouw van de eerste stadsomwalling in 1127. Daarnaast brengt de tentoonstelling ook het relaas van de Brugse regio: van Oudenburg in het westen tot het Nederlandse Aardenburg; van de Noordzee tot Torhout in het zuiden. Daar, op het raakvlak van het drassige kustgebied met een bosrijke zandstreek, leefden onze voorouders van schapenteelt, landbouw, zoutwinning en zeehandel. Het

verre verleden geeft langzaam zijn geheimen prijs. Dankzij recente bodemvondsten en de oudste schriftelijke getuigenissen ontdekt de bezoeker de waarheid over Brugge en omstreken.

Toegankelijk tot 16 oktober.

5.3. VUE DE LIEU OF BOUWCONFLICTEN UIT HET ANCIEN RÉGIME

Burg 11A, Inkomzaal Stadsarchief

Open op
zaterdag 10 september van
14.00u tot 18.00u
zondag 11 september van 10.00u
tot 18.00u

Conflicten tussen buren naar aanleiding van het bouwen, verbouwen of slecht onderhouden van een buurhuis zijn van alle tijden en geven niet zelden aanleiding tot rechtszaken. In de grote reeks burgerlijke processen van het ancien régime van het Brugse Stadsarchief vindt men heel wat van dergelijke dossiers terug. In Brugge was er toen een *comité van deelmannen* bevoegd om deze zaken te behandelen. Na het aanhoren van beide partijen, was het soms noodzakelijk om de toestand ter plaatse te bekijken. Daarna werd een vonnis geveld. Verslagen van deze plaatsbezoeken of *vue de lieu* zijn voor bepaalde periodes bewaard en bevatten heel wat informatie over de bouwtechnische toestand van de huizen.

5.4. POORTEN, BASTIONS EN WANDELBOULEVARDS

Jan van Eyckplein 1, Provinciale
Bibliotheek Tolhuis

Open op
zaterdag 10 september van
14.00u tot 18.00u
zondag 11 september van 10.00u
tot 18.00u

Aan de hand van historische kaarten, prenten en foto's wordt het verhaal van de stadsversterkingen in West-Vlaanderen verteld: middeleeuwse stadsomwallingen, versterkingswerken uit de Honderdjarige Oorlog, Vaubanversterkingen en de lotgevallen in de 19de eeuw.

Toegankelijk tot 30 september.

6. FILM

5.5. MILITAIRE ZAKEN IN BOEK EN HANDSCHRIFT

Kuipersstraat 3,
Biekorfbibliotheek leeszaal

Open op
zaterdag 10 september van
14.00u tot 18.00u

De boekdrukkunst maakte oude kennis over militaire wetenschap en praktijk opnieuw toegankelijk en leende zich tot het verspreiden van nieuwe ontwikkelingen.

Tot de oude kennis behoorde *De re militari* ('Over militaire zaken') van de Romeinse auteur Vegetius (4de eeuw), in de 16de eeuw opnieuw uitgegeven door de Brugse humanist Franciscus Modius (1556-1597). Nieuwe ontwikkelingen in de 17de eeuw werden uitgewerkt door onder meer de Bruggeling Simon Stevin (1548-1620) met zijn *Castrametatio*, dat is legermeting. In het bijzonder de ontwikkeling van de vestingbouw naar een gebastioneerd systeem (16de-19de eeuw) laat zich uitvoerig aflezen vanuit oude drukken. Ook hier is Simon Stevin een sleutelfiguur, met zijn *'De Stercktenbouwing en Nieuwe maniere van sterctebou door spilsluysen'*.

SELECTIEVE BIBLIOGRAFIE

Deze en andere drukken uit de Openbare Bibliotheek worden samengebracht in 'Boek in de kijker', de kleine wisselende tentoonstellingsstand in de leeszaal van de hoofdbibliotheek.

Toegankelijk van 7 september tot 30 november. Een educatief blad is gratis beschikbaar.

BOOK
GO

5.6. CONFLICT IN HET OEUVRE VAN MYSTÈRE

Korte Vuldersstraat 30, kunstenaarsatelier Flori Van Acker

Open op
zaterdag 10 september van
14.00u tot 18.00u
zondag 11 september van 10.00u
tot 18.00u

Bruggeling André de Meulemeester, bijgenaamd Mystère, was een Belgisch toppiloot tijdens W.O. I met belangrijke overwinningen op zijn actief. Hij is bekend als directeur van de voormalige brouwerij Aigle-belgica. Naast ondernemer en patriot was hij ook een kunstenaar. Enkele van zijn tekeningen worden op OMD voor het eerst getoond.

5.7. HET PROVINCIAAL HOF ALS 'ONDERWERP EN DECOR' VAN CONFLICT

Markt 3, Provinciaal Hof

Open op
zaterdag 10 september van
14.00u tot 18.00u
zondag 11 september van 10.00u
tot 18.00u

Door zijn locatie en zijn officiële karakter was het Provinciaal Hof het toneel van een aantal 'conflictgebeurtenissen', o.m. tijdens de twee wereldoorlogen en in het interbellum: wie kent nog de 'Banner of peace' van kunstenaar Nicolas Roerich? Ook de architectuur van het gebouw vertelt over het grote architectuurconflict in Brugge in de 19de eeuw en vandaag.

INHOUD

5.8. DE SLAG OP DE PEVELENBERG

Kreupelenstraat 8, kapel Onze-Lieve-Vrouw van Blindekens

Open op
zaterdag 10 september van
14.00u tot 18.00u
zondag 11 september van 10.00u
tot 18.00u

(niet tijdens de lezingen)

Op 18 augustus 1304 zouden de Vlamingen een overwinning behaald hebben op de Fransen tijdens de Slag op de Pevelenberg. Het romantisch beeld rond het Frans-Vlaamse Conflict, de tradities rond de zogenaamde Belofte en de Blindekensprocessie worden geduid.

OCMW-Archief Brugge

RU

GE

BR

GC

COLOFON

BR

GC

RU

GE

